

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Νέα Παιδαγωγική-Σχολική Πράξη

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ: 'Η Νέα 'Ελληνική 'Εγκυκλοπαίδεια και τὸ 'Ανώτατον 'Επιτελεῖον τῶν Συντακτῶν της	Σελ. 193
ΕΤΡΙΠ. ΣΟΤΡΑΣ: 'Επέκταση τῆς Συγγενε. Δ)λίας σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου	197
C. FREINET: 'Η γραπτή καὶ προφορική ἔκφραση τοῦ παιδιοῦ	201
ΝΙΚ. ΓΑΚΙΔΗΣ: Πῶς πρέπει νὰ ἀνατρέφωμε τὰ παι- διά μας	204
ΑΘΑΝ. ΤΣΟΛΟΔΗΜΟΣ: 'Επίδραση τῆς οἰκογενειακῆς διαμάχης στὴ διανοητική ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ	207
ΣΤΕΦ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ: Μητέρα καὶ Δάσκαλος, βασικοὶ παράγοντες τῆς ἀγωγῆς	213
ΕΜΜΑΝ. ΦΡΟΤΖΑΚΗΣ: 'Η Δ)λία τῆς 'Αριθμητικῆς με- τὴ μέθοδο CUISNAIRE στὴ Β' τάξη	220
LISTON HELVENS: 'Η σχιζοφρένεια καὶ ἡ θεραπεία της	

ΕΤΟΣ ΙΣΤ' - ΤΕΤΡΑΧ 203-204
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1966

« ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ » ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΘΗΝΑΙ — ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 64 Τηλ. 630-531 ΕΤΟΣ ΙΣΤ' • Ν)ΒΡΙΟΣ—Δ)ΒΡΙΟΣ 1966 ΤΕΥΧΗ' 203—204	« ECOLE NOUVELLE » REVUE MENSUELLE DE PEDAGOGIE ATHENES RUE PANEPISTIMIΟΥ 64 ANNEE XVI-NOVEMBRE - DECEMBRE 1966 No 203—204
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Μόνον έτησίαι: Γιά σχολεία και εκπαιδευτικούς ... δρχ. 100 Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Α.Ν. 4092)1948 Έκδότης—Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ Πανεπιστημίου 64 Τυπογραφείον: ΑΘΑΝ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ Ρήγα Παλαμήδη 5 — Τηλ. 319-306	ΑΒΟΝΝΕΜΕΝΤΣ Pour les écoles et les instituteurs d' un an dr 100 Άλληλογραφία και έμβάσματα κ. ΧΑΡΗΝ ΠΑΤΣΗΝ Πανεπιστημίου 64 — Τηλ. 630-531 (Χειρόγραφα δέν επιστρέφονται)

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Α' Χρυσό Μετάλλιο Παιδείας)

ΛΕΞΙΚΑ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

- Μία πρωτοφανής έκδοση, στερεότυπη, τυποποιημένη για τις 4 βασικές Ξένες Γλώσσες (ΑΓΓΛΙΚΗ — ΓΑΛΛΙΚΗ — ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ — ΙΤΑΛΙΚΗ).
- Τα λεξικά που χρειάζονται όλοι οι σύγχρονοι Έλληνες: επιστήμονες, εκπαιδευτικοί, σπουδαστές, τουρίστες, έμπορεύόμενοι, μετανάστες.
- Για πρώτη φορά στην άπλη Νεοελληνική (Δημοτική) Γλώσσα με 60.000 λέξεις τὸ καθένα καὶ με όλους τούς συγχρονους έπιστημονικούς, τεχνικούς και έμπορικούς δρους.

Τέλος 'Ιανουαρίου παραδίδονται διβλίοδετημένα τὰ 4 λεξικά, ήτοι:

Άγγλοελληνικό
Γαλλοελληνικό
Γερμανοελληνικό
Ιταλοελληνικό

« ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ »

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Διευθυντής: ΧΑΡΗΣ ΠΑΤΣΗΣ

ΕΤΟΣ ΙΣΤ' — ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1966
ΤΕΥΧΟΣ 203—204

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Στά Έλληνικά Γράμματα καὶ στήν Έλληνική Παιδεία

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Όλοκληρή ή πνευματική ήγεσία τής Χώρας μας σέ μιὰ πανεθνική σταυροφορία έκλαίκευει καὶ προσφέρει, μέσα από τις 20.000 σελίδες τών 24 τόμων τής Ν.Ε.Ε., τὸν άπέραντο θησαυρὸ τών γνώσεων καὶ τής σοφίας 5.000 χρόνων πολιτισμοῦ, γιά τήν άνοδο τοῦ πνευματικοῦ έπιπέδου τοῦ Έλληνικοῦ Λαοῦ.

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ

Έκδόσεως - Έποπτείας καὶ Κατευθύνσεως τής Ν.Ε.Ε.

Α.Ι.Ι.

Γενική Διεύθυνση — Σύσταξη — Όργάνωση

ΧΑΡΗΣ Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ίδρυτής — Δ)ντής τοῦ «Όργανισμοῦ Έγκυκλοπαιδικών Έκδόσεων»
Α' Χρυσοῦν Μετάλλιον Παιδείας

Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Άκαδημαϊκός — Καθηγητής τής Άρχαίας Έλλην. Φιλοσοφίας
Πανεπιστημίου Άθηνών

Έπί τών Δημοσίων Σχέσεων

Γραμματεὺς Συντάξεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΣ **ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ**

Άντιναύαρχος - έπίτ. Άρχηγός τοῦ Στόλου
τ. Άρχηγός τοῦ Γ.Ε.Ν.

Συγγραφεὺς - Δημοσιογράφος

ΚΟΣΜΗΤΡΙΑ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ **Κ. Κουλιδου**

ΗΜΕΡΟΜ. **20-7-90**

ΑΡΙΘ. **44436**

ΕΠΙΤΙΜΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός — Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Γλωσσολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης.
ΒΕΡΑΣ ΣΟΛΩΝ, ὁμότ. Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης.
ΓΙΕΡΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, ὁμότ. Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης.
ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ὁμότ. Καθηγητὴς τῆς Γεωλογίας καὶ Ὁρυκτολογίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΔΙΑΠΟΥΛΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Συστηματικῆς Βοτανικῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.
ΕΥΕΛΠΙΔΗΣ ΧΡΥΣΟΣ, τ. Πρύτανης Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, πρῶην Ὑπουργός.
ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ, Ἀκαδημαϊκός, ὁμότ. Καθηγητὴς Ἀνωτ. Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
ΚΑΚΡΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης, Πρόεδρος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου.
ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΕΛΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, Σύμβουλος Ἐπιτροπῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας.
ΚΩΝΣΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Ἀντιναύαρχος, ἑπίτιμος Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου, τ. Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Ν.
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἀκαδημαϊκός — Καθηγητὴς Παν/μίου.
ΠΑΛΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Νομικός, Πρόεδρος Δικηγορικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν.
ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Λ. ΣΤΑΥΡΟΣ, ὁμότ. Καθηγητὴς, τ. Πρύτανης Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.
ΠΙΠΠΑΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς, τ. Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου.
ΠΟΛΥΜΕΝΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Πρύτανης Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν — Καθηγητὴς Γεωργικῶν Βιομηχανιῶν.
ΣΟΥΡΛΑΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ, Φιλόσοφος — Παιδαγωγός, Δρ Παν/μίου Βερολίνου, Βιέννης, Μονάχου.
ΣΤΕΡΓΙΩΤΗΣ ΠΕΤΡΟΣ, Πρύτανης, Ἀνωτ. Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν Ἀθηνῶν.
ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, Καθηγητὴς, τ. Κοσμήτωρ τῆς Ἀνωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν — ἑπίτιμος Γεν. Δ/ντῆς Χημείου Κράτους.
ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, ὁμότ. Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης.

ΕΠΟΠΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΑΓΑΠΗΤΙΔΗΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Θεωρητικῆς καὶ Ἐφηρμοσμένης Οἰκονομικῆς Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
ΒΕΛΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ ΛΕΑΝΔΡΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, ὁμότ. Καθηγητὴς τῆς Γεωλογίας καὶ Ὁρυκτολογίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
ΕΞΑΡΧΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς Ζωοτεχνίας τῆς Κτηνιατρικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης.
ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Συστηματικῆς Βοτανικῆς τῆς Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

ΗΛΙΑΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἱατροδικαστικῆς καὶ Τοξικολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Ἱατρικοῦ Συλλόγου.
ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἀκαδημαϊκός — Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ, Ἀκαδημαϊκός, Ὁμότ. Καθηγητὴς Ἀνωτ. Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
ΚΑΨΩΜΕΝΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.
ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΕΛΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, Σύμβουλος Ἐπιτροπῆς Ἀτομικῆς Ἐνεργείας.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
ΚΩΝΣΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Ἀντιναύαρχος, ἑπίτιμος Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου, τ. Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Ν.
ΜΑΚΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Φαρμακευτικῆς - Χημείας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
ΞΑΝΘΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἀκαδημαϊκός — Καθηγητὴς Πανεπιστημίου.
ΠΑΠΑ-ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΓΙΑΝΝΗΣ, Μουσουργός Καθηγητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν.
ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητὴς τῶν Ἀνωτ. Μαθηματικῶν καὶ τῆς Θεωρητικῆς Μηχανικῆς τῆς Ἀνωτ. Γεωπονικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.
ΠΙΠΠΑΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς, τ. Πρύτανης τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου.
ΠΕΡΑΝΘΗΣ ΜΙΧΑΗΛ, Λογοτέχνης — Δημοσιογράφος.
ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, τ. Γενικός Διευθυντὴς τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους.
ΡΟΚΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ Ἐμπορ. Δικαίου τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
ΡΟΥΣΣΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Γεωργικῆς Χημείας τῆς Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆς Ἀθηνῶν.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

ΒΕ-Ι-ΝΟΓΛΟΥ ΒΥΡΩΝ, Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπον. Σχολῆς Ἀθηνῶν.
ΓΕΔΕΩΝ ΣΟΦΙΑ, Τακτικὴ Καθηγήτρια τῆς Ἀνωτ. Βιομηχανικῆς Σχολῆς — Ὑψηλῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν.
ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Ἀντιναύαρχος — Λιμενικός, τ. Ἀρχηγὸς τοῦ Λιμενικοῦ Σώματος.
ΚΑΡΑΝΤΟΥΝΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπ. Σχολῆς Ἀθηνῶν.
ΞΗΡΟΤΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτ. Βιομηχανικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης, τ. Δ/ντῆς τοῦ Πειραμ. Σχολείου τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Θ. ΝΙΚΟΣ, Καθηγητὴς Ἀνωτ. Βιομηχανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς Μικροβιολογίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.
ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν, Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας.
ΠΟΛΙΤΑΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Ὑποστράτηγος ἐ.ἀ. (ἐπὶ τῆς Στρατιωτικῆς Ἱστορίας).
ΣΩΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Καθηγητὴς τῆς Γραμμομετρίας τοῦ Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
ΤΑΡΛΑΝΤΖΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτ. Γεωπον. Σχολῆς Ἀθηνῶν.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ ΚΛΑΔΩΝ

ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Ἀρχιτέκτων - πολεοδόμος, Ἐπιμελητὴς Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου.
ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ ΜΑΡΙΟΣ, Καθηγητὴς Μαθηματικῶν.
ΔΗΜΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Ἐντεταλμένος Ὑψηλῆς τῆς Ἱστορίας Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

ΖΟΡΜΠΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, 'Ανώτ. 'Υπάλλ. 'Υπουργ. Παιδείας.
 ΙΟΡΔΑΝΙΔΗΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ, ΡΗ.Β., Μ.Β. ('Αθηνών, Παρισίων, Τούρ), 'Ιατροδικαστής
 — 'Ιατρός 'Εργασίας, 'Επιμελητής Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
 ΚΑΛΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γεωπόνος.
 ΛΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ, 'Αρχιτέκτων μηχανικός, 'Επιμελητής Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
 ΜΑΥΡΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Οικονομολόγος, 'Επιμελητής Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
 ΜΗΤΣΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γεωπόνος.
 ΣΟΥΡΒΙΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητής Φυσικών.
 ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητής Θεολογίας.
 ΧΟΥΡΜΑΖΑΝΗΣ ΗΛΙΑΣ, Φιλολόγος - Μουσικολόγος Καθηγητής του 'Ελλην. 'Ωδείου.

ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ ΕΦΗ, 'Αρχιμουσικός - 'Ανώτ. Δίπλωμα της 'Ανωτ. Σχολής Σκουόλα Καν-
 τόρουμ Παρισίων, 'Αριστούχος του 'Ωδείου 'Αθηνών.
 ΑΝΑΝΙΑΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Γεωπόνος - Διευθυντής της «Θαλασσινής 'Εγκυκλο-
 παιδείας».
 ΒΑΒΑΡΕΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Δικηγόρος - 'Αντιπρόεδρος της 'Ενώσεως Συντακτών 'Ημερ.
 'Εφημερίδων 'Αθηνών.
 ΒΑΛΑΣΑΚΗ ΑΛΙΚΗ, 'Αρχιτέκτων, Βοηθός του Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
 ΒΑΜΒΑΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Δρ Φ.Ε., Δ)ντής Διευθύνσεως Μελετών και 'Ερευνών Γενικού
 Χημείου Κράτους.
 ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ Κ. ΑΝΔΡΕΑΣ, Δ)ντής της 'Ελληνικής 'Εταιρείας 'Υδάτων (Ούλεν).
 ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ΣΟΛΩΝ, Δημοσιογράφος - Δοκιμιογράφος.
 ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Δικηγόρος, τ. Διευθυντής Α' 'Υπουργείου 'Εργασίας ('Εργα-
 τικά Θέματα).
 ΚΑΛΑΪΤΖΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, 'Αφρικανολόγος, Γεν. Γραμματεὺς του 'Ινστιτούτου 'Αφρι-
 κανικών Μελετών.
 ΚΑΣΑΠΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, 'Επιστημονικός Δ)ντής του Πλανηταρίου «Εὐγενίδου», 'Επι-
 μελητής Ε. Μ. Πολυτεχνείου.
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΜΩ'Υ'ΣΗΣ, Φιλοτελιστής, Γεν. Γραμματεὺς της 'Ελληνικής Φιλοτε-
 λιστικής 'Εταιρείας.
 ΜΑΝΟΥ - ΜΥΛΩΝΑ ΡΑΛΛΟΥ, Διευθύντρια του 'Ελληνικού Χοροδράματος.
 ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ, Δ)ντής του «Λεξικού Κοινωνικών 'Επιστημών».
 ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Δ)ντής της 'Εθνικής Μετεωρολογικής 'Υπηρεσίας.
 ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Δ)ντής της «Πελοποννησιακής 'Εγκυκλοπαιδείας».
 ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Δρ Πολιτ. Μηχανικός Ε. Μ. Πολυτεχνείου, Σύμβου-
 λος της 'Ελλην. 'Αστροναυτικής 'Εταιρείας.
 ΠΟΥΛΙΑΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Ζωγράφος (Καλλιτεχνικήν Συνεργασία).
 ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Δ)ντής του Κέντρου 'Επιμορφώσεως 'Ενηλίκων και 'Αμε-
 ρικανικού 'Επιμορφωτικού 'Ινστιτούτου, τ. Δ)ντής Μαρσλείου Παιδαγ. 'Ακαδημίας.
 ΦΡΑΓΚΑΚΗ Κ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Λαογράφος.

• 'Ο πλήρης Κατάλογος των τακτικών και έκτακτων συνεργατών έχει δη-
 ροσιευθῇ στὸ ὑπ' ἀριθ. 13—14 τεύχος τῆς Ν.Ε.Ε., θὰ καταχωρηθῇ δὲ στὰ προλεγόμενα
 τοῦ Α' τόμου ποὺ θὰ ὁλοκληρωθῇ κατὰ τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1967.
 • Φίλοι 'Εκπαιδευτικοί: Συστήστε στοὺς εὐπορους μαθητές σας νὰ ἀγο-
 ράζουν τὰ ἑβδομαδιαῖα τεύχη τῆς Ν.Ε.Ε., γιατί, μαζί με τὸ μνημειώδες αὐτὸ ἔργον, θὰ
 ἀποκτήσουν ΔΩΡΕΑΝ α) τὸ ἐπιπλο τῆς ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ καὶ 140 ἄλλους τόμους ἀπὸ τὶς
 περίφημες ἐκδόσεις ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Προβλήματα τῆς Νεωτέρας Διδακτικῆς

ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΟΥ ΛΑΪΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

'Υπο ΕΥΡΙΠ. ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

'Η Συγκεντρωτική διδασκαλία ἔχει νὰ ἐκ-
 πληρώσει τελείως διάφορες λειτουργίες στὲς
 ἐπὶ μέρους βαθμίδες τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου.

HERBERT FREUDENTHAL

Τὸ πρόβλημα τῆς Συγκεντρωτικῆς δι-
 δασκαλίας καταβάλλεται προσπάθεια ὅ-
 πως λυθῇ στὴν ἐποχὴ μας με μιὰ καινούρ-
 για παιδαγωγικὴ προοπτικὴ ἐνῶ εἰς τὸ βά-
 θος τῆς ἐρεῦνης παραμένει τυπικὴ ἡ θέση
 τῆς ἀναζητήσεως δυνατοτήτων γύρω ἀπὸ
 τὴν διεξαγωγὴν τῶν διαφόρων παιδαγωγι-
 κῶν ἀξιωμάτων τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς
 τὰς τρεῖς βασικὰς ἀπόψεις τῆς 'Αγωγῆς
 καὶ τῆς Μορφώσεως, δηλαδή:

- 1) Στὸ παιδί.
- 2) Στὸ ἀντικείμενο τῆς διδασκαλίας
(δηλαδή τὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα) καὶ
- 3) Στὸν ρόλον τοῦ δασκάλου.

'Η ἀπὸ τοῦ παιδιοῦ ἀφόρμησης ἀποτε-
 λεῖ τὴν πρώτη ξεχωριστὴ σχέση τῆς κα-
 τ'ωτέρας ἰδίως βαθμίδος τοῦ λαϊκοῦ Σχο-
 λείου, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς Συγκεν-
 τρωτικῆς διδασκαλίας.

'Ὡς δευτέρα ἀπαίτηση προβάλλει τὸ
 δίκαιον τῶν ἐπὶ μέρους μαθημάτων, μέσα
 στὰ πλαίσια τῆς Συγκεντρωτικῆς διδα-
 σκαλίας.

Καὶ τέλος:

'Ὁ ρόλος τοῦ δασκάλου ὡς ὁδηγοῦ μέ-
 σα στὴν Κοινότητα τῆς τάξεως, καθὼς
 καὶ ὁ παιδαγωγικὸς ὀπλισμὸς του διὰ τὴν
 ἐπιτυχὴ διεξαγωγὴν τῆς Συγκεντρωτικῆς
 διδασκαλίας.

Αἱ δυνατότητες τῆς ἀφορμήσεως κατὰ
 τὴν διεξαγωγὴν τῆς Συγκεντρωτικῆς δι-
 δασκαλίας εἶναι διάφορες.

'Επὶ παραδείγματι:

1) 'Αφόρμησης ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς Στε-
 νώτερης Πατρίδος μέσα σὲ συγκεντρωτι-
 κοὺς κύκλους.

2) 'Αφόρμησης ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῆς

Ζωῆς καὶ διαπραγμάτευσις τούτων σὲ με-
 γάλα συνολικὰ θέματα.

3) 'Αφόρμησης ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς
 λαογνωσίας.

4) 'Αφόρμησης ἀπὸ τὸ περιεχόμενον
 τῆς Πολιτισμογνωσίας.

'Εν πάσῃ ὅμως περιπτώσει τὸ βασικὸ
 στοιχεῖο τῆς ἐρεῦνης ἀποτελεῖ ἡ βασικὴ
 παρανοησις ποὺ ἐπικρατεῖ μεταξὺ τῆς ὀρ-
 γανικῆς ἐνότητος ποὺ παρουσιάζει ὁ ψυχι-
 κὸς κόσμος τοῦ παιδιοῦ ποὺ πρωτομπαί-
 νει στὸ σχολεῖο, καὶ ἡ ἀνόργανος ποικιλία
 καὶ ἡ πολλαπλότης τῶν ἐπὶ μέρους μαθη-
 μάτων τοῦ 'Αναλυτικοῦ Προγράμματος

'Αντὶ δηλαδή ὁ δάσκαλος νὰ ἀφορμηθῇ
 ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῆς παιδικῆς ἀντιλήψεως
 περὶ κόσμου καὶ Ζωῆς καὶ νὰ διεισδύσῃ
 μετὰ τὸ μέτρον τῆς παιδικότητος εἰς τὴν ἐ-
 πιβεβλημένην κατανόησιν καὶ ἀφομοίωσιν,
 συμβαίνει ὥστε ὁ δάσκαλος νὰ ἀφορμᾶται
 ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα μιᾶς ἀντιπαιδικῆς
 οὕτως εἰπεῖν εἰκόνας περὶ κόσμου καὶ
 Ζωῆς, καὶ συνεπῶς τὰ προσαγόμενα μορ-
 φωτικὰ στοιχεῖα νὰ μὴ ἀνταποκρίνονται
 πρὸς τὴν παιδικότητα.

Περὶ τὸν δὲ νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ αὐτόχρονα
 βαρβαρικὴ διεξαγωγὴ τῆς ὕλης με καθω-
 ρισμένον ὠρολόγιον Πρόγραμμα δυσχεραί-
 νει τὴν ὅλην μορφωτικὴν προσπάθειαν, δε-
 δομένου ὅτι ἐλλεῖπει τὸ διαφέρον τῶν μα-
 θητῶν καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς ὅλης ἐργασίας
 διεξάγεται μετὰ διασμὸν καὶ μετὰ αὐτόματον
 μηχανοποίησιν τοῦ 'Αναλυτικοῦ Προγράμ-
 ματος, οὐχὶ δὲ μετὰ ἀφορμῶν ἀπὸ τὴν
 Ζωὴν μετὰ τὰς χιλιάδας τῶν ἐρωτημάτων
 τῆς ποὺ κανονίζουν τόσο τὴν ἐπιλογὴν
 ὅσον καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ μορφωτικοῦ
 ἀγαθοῦ μετὰ τὴν προβολὴν τοῦ εἰς διδακτι-
 κὰς ἐνότητας.

Συνεπῶς:

'Επιβάλλεται ὅπως ἡ Συγκεντρωτικὴ

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

διδασκαλία — πρὸς ἄρσιν τῶν ὡς ὄντων ἀτόπων — διεξάγεται ὅχι μὲ τὴν ἴδια μορφή καὶ μὲ τὸ ἴδιο μέτρο, ἀλλὰ μὲ κριτήριον τὴν διάφορον βαθμίδος τοῦ παιδιοῦ, κλιμακωμένες σὲ μιὰ κατώτερη καὶ σὲ μιὰ ἀνώτερη τοιαύτη.

Μιὰ τέτοια ὁμοιομορφία διεξαγωγῆς τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας ἀπαιτεῖ δάσκαλον ὁλοκληρωμένον μὲ τὴν ἱκανότητα νὰ συνθέτῃ τὸν κόσμον τῆς Στενώτερης Πατρίδος καὶ τῶν ἐπὶ μέρους διαφερόντων τοῦ παιδιοῦ σὲ ἐνότητες καὶ νὰ ἐμφανίζει ταύτας πρὸς διαπραγματεύσιν μὲ τοὺς μαθητὰς τῆς τάξεώς του.

Μὲ τὰς ὡς ἄνω ἀπόψεις μας δὲν κομίζομεν βεβαίως γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὑπάρχουν συγχρονισμένοι δάσκαλοι καὶ Ἐπιθεωρηταὶ ποὺ καταπιάστηκαν μὲ τὸ πρόβλημα τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας καὶ στὴν Χώρα μας, καὶ πῶς ἄλλοι μὲν ἀπὸ δαύτους ἐκαινοτόμησαν, ἄλλοι δὲ ἐβάδισαν ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν θεωριῶν περὶ Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας ποὺ ἔγιναν γνωσταὶ εἰς τὴν Πατρίδα μας ἀπὸ τὰς συγγραφὰς ἐξαιρέτων συναδέλφων καὶ ἄλλοι τέλος ἐβάδισαν στὰ ἀχνάρια τοῦ μοναδικοῦ παιδαγωγικοῦ πειραματισμοῦ ποὺ ἔλαβε χώραν στὸ Πεντάταξιον Διδασκαλείον τῶν Γιαννίνων ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας σχετικὰ μὲ τὸ πρόβλημα τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας καὶ μὲ βάσιν:

Τὸ Παιδαγωγικόν,

Τὸ Πολιτισμογνωστικόν καὶ

Τὸ Λαογνωστικόν περιεχόμενον τῶν ἐπὶ μέρους ἐνοτήτων εἰς τὰς διαφόρους βαθμίδας τοῦ προτύπου λαϊκοῦ Σχολείου, τοῦ προσηρτημένου εἰς τὸ Διδασκαλεῖον.

Ἄς ἀκούσομε ὁμοῦς ἀπάνω στὸ φλέγον αὐτὸ πρόβλημα τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας καὶ τὰς ἀπόψεις ἐνὸς ἐξαιρέτου ἐκπαιδευτικοῦ: τοῦ Herbert Freudenthal(1), Καθηγητοῦ εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Κιέλου.

«Εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς Ὑπουργικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ 1921 «περὶ τοῦ σκο-

ποῦ τῆς διαμορφώσεως τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου» (2) τονίζεται ὅτι:

«Ὁ σκοπὸς τοῦ βασικοῦ Σχολείου εἶναι ἡ βαθμιαία ἐξέλιξις τῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ, ἀπὸ τῆς σφαίρας τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ τῆς κινήσεως πρὸς τὴν σφαῖραν τῆς ἡθικῆς θελήσεως πρὸς ἐργασίαν, ἡ ὁποία καλλιεργεῖται ἐντὸς τῆς Σχολικῆς Κοινότητος.

Ἡ προσλαμβάνουσα δὲ καὶ διαμορφουσα ἐρμηνεία τῆς παιδικῆς Στενώτερης Πατρίδος ὑπὸ ἔποψιν χώρου καὶ πνευματικῆς ἐκδηλώσεως, αὕτη εἶναι ἐκείνη ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἐνιαίαν σφαῖραν ἐργασίας τῆς Σχολικῆς Κοινότητος.

Ἔτσι:

Προκύπτει μιὰ Συγκεντρωτικὴ διδασκαλία ὡς ὑπόβαθρον, ἡ ὁποία ὁμοῦς διαρθροῦται βαθμιαίως:

Εἰς Πατριδογνωστικὴν πραγματικὴν διδασκαλίαν μὲ ἀσκήσεις ἐκφραστικὰς καὶ ἀσκήσεις ἐργασίας.

Δηλαδή:

1) Εἰς διδασκαλίαν γλωσσικὴν,

2) Εἰς ἀρίθμῃσιν,

3) Εἰς Ὡδικήν,

4) Εἰς Ἰχνογραφίαν,

5) Εἰς Γυμναστικήν,

6) Εἰς χειροτεχνικὴν διδασκαλίαν»(3).

Ἡ Στενώτερη Πατρίδα τῶν παιδιῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ Κέντρον τῆς ὑποκειμενικῆς καὶ ἀντικειμενικῆς πνευματικῆς ἀπασχολήσεως τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ εἰσβάλλει εἰς τὴν σχολικὴν ἀτμόσφαιραν.

Ἔτσι δὲ ἡ ἐλεύθερη μορφή τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας μὲ τὴν ἑννοιαν τὴν ἀνωτέραν τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου προχωρεῖ ἀπὸ τῆς ἀπλῆς ἐπ' εὐκαιρίας διδασκαλίας(4) εἰς μιὰν διδα-

2) Τοῦ αὐτοῦ, UBER ZIELBESTIMMUNG UND INNERE GESTALTUNG DER VOLKSSCHULE, Αὐτόθι σελ. 687. MOTTO

3) Ἰδοὺ περιεχόμενον Ὑπουργικῆς Ἐγκυκλίου ἡ ὁποία θὰ πρέπει νὰ τύχει ἀντιγραφῆς καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μας σχολικὴν πραγματικότητα καὶ νὰ συμπληρωθῇ ὡς γενικὴς προεισαγωγικὸς ἐντοπισμὸς εἰς τὸ ἐπίσημον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα.

4) GELEGENHEITS UNTERRICHT (Αὐτόθι σελ. 686).

σκαλίαν τοῦ περιβάλλοντος(5), εἰς μιὰν δηλαδὴ διδασκαλίαν μὲ ἀπρητισμένους ἐνότητας.

Εἰς συμπληρωματικὴν Ὑπουργικὴν Ἐγκύκλιον τονίζεται ὅτι διὰ τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ τὸ βασικὸν Σχολεῖον δημιουργεῖ μὲ τὴν ξεχωριστὴν οὐσίαν του καὶ τὰς βάσεις τῆς περαιτέρω μορφώσεως, δεδομένου ὅτι μετὰ τὸ πέρας τῆς φοιτήσεως εἰς τὸ 8χρονον λαϊκὸν Σχολεῖον δημιουργοῦνται αἱ προϋποθέσεις τῆς φοιτήσεως τῶν παιδιῶν καὶ εἰς ἐπαγγελματικὰς ἰδίως Σχολάς.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι τὰ Ἀναλυτικὰ Προγράμματα πρέπει νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τὰς μορφωτικὰς ἀνάγκας τῆς ἀνωτέρας βαθμίδος, καθὼς καὶ τὴν σταθερὰν ἀνύψωσιν τῆς συνολικῆς παιδικῆς ἐξελίξεως.

Ἔτσι:

Ἡ Συγκεντρωτικὴ διδασκαλία ἀποβαίνει τὸ κίνητρον τῆς ἀνυψωτικῆς ἐνεργείας τῶν παιδιῶν πρὸς ἐργασίαν καὶ ὡς ἡ ἀρίστη μέθοδος τῆς διδασκαλίας τῆς ἐργασίας.

Μὲ τὴν ὡς ἄνω μορφήν Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας ὁ δάσκαλος ἔχει ἐπὶ πλέον καὶ τὴν δυνατότητα νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐργασίαν ποὺ ἄρχισε μὲ τὴν Κοινότητα τῆς τάξεώς του καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην καὶ μεθεπομένην ὥραν τῆς διδασκαλίας, χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ τὴν τελειώσῃ μὲ τὸ χτύπημα τοῦ κώδωνος, ὅπως συνήθως συνέβαινε στὸ παλὸν Σχολεῖο.

Ἔτσι, ἡ ἀβίαστη αὕτη μορφή τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας ἐμφανίζεται ἀπὸ τὸ παιδικὸν διαφέρον καὶ διεξάγεται μὲ τὸν σκοπὸν μιᾶς βαθμιαίας συνειδητῆς ἀσκήσεως:

Σὰν μιὰ ἐλεύθερη ἐπ' εὐκαιρίας διδασκαλία,

Σὰν μιὰ τέλος διδασκαλία τοῦ περιβάλλοντος ἡ ὁποία ὑπὸ μορφήν πραγματικῶν ἐνοτήτων καὶ σφαιρῶν Ζωῆς, πέρνει τὸν χαρακτήρα ἐπὶ μέρους μαθημάτων, μέσα στὰ πλαίσια ἐνὸς Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου.

Κατὰ ταῦτα:

5) UMGEBUNGS UNTERRICHT (Αὐτόθι σελ. 686), Σόφρας. 15 Ὀκτωβρίου 1922.

Τὰ 4 πρῶτα χρόνια τοῦ 8χρονου λαϊκοῦ Σχολείου εἶναι μιὰ τρόπον τινὰ ἀδιαφοροποίητος ἐνότης μὲ τὴν μορφήν τῆς διδακτικῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐνοτήτων.

Ἀντιθέτως: Τὰ χρόνια τῆς ἀνωτέρας βαθμίδος τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου, καίτοι ἀποτελοῦν τὸ ἡμισυ τῆς συνολικῆς σχολικῆς Ζωῆς, ἐν τούτοις ὁμοῦς δὲν χαρακτηρίζονται ὡς τελικὴ μορφή, ἀλλ' ὡς μιὰ ἐπεκτεταμένη μορφή τῆς ιδέας τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου.

Ἐπὶ παραδείγματι:

Στὴν διδασκαλίαν τῆς Ἱστορίας στὴν τελευταία τάξη τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου, παράλληλα πρὸς τὴν Ἀγωγὴν τοῦ πολίτου, παρεμβάλλονται καὶ ἀπόψεις γύρω ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν ὠρισμένων κλάδων τῆς ἐμπορικῆς καὶ τῆς Κοινωνικῆς Ζωῆς.

Στὴν διδασκαλίαν ἐπίσης τῆς Γεωγραφίας παρεμβάλλονται ἀπόψεις γύρω ἀπὸ τὴν ἐμπορικὴν καὶ συγκοινωνιακὴν Ζωὴν, τόσον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς Στενώτερης Πατρίδος ὅσον καὶ τοῦ ἔθνους.

Ἐν τέλει δέ:

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Πατριδογνωσίας ἐπιβάλλεται ἡ παρεμβολὴ τῆς καλλιέργειας εἰς τὴν ψυχὴν τῶν παιδιῶν καὶ τῆς ιδέας τῆς προστασίας τῆς Στενώτερης Πατρίδος(6).

Ἐτελείωσαμε...

Παρεθέσαμε ἓκ τοῦ ὡς ἄνω περισπουδάστου ἄρθρου τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Κιέλου, τοῦ Herbert Freudenthal, μονάχα ὅτι ἀφορὰ τὴν μορφήν τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν τάξεων.

Ἡ ιδέα δηλαδὴ τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας ἡ ὁποία θεωρεῖται παρ' ἡμῖν ἀνέφικτος γιὰ τὶς 6 τάξεις τοῦ λαϊκοῦ μας Σχολείου εἶναι μιὰ πραγματικότης ἐπιβλητικὴ καὶ μεγαλειώδης γιὰ τὸ 8χρονον λαϊκὸν Γερμανικὸν Σχολεῖον, καθὼς καὶ γιὰ τὶς κατώτερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου.

Τόσον ὁμοῦς γιὰ τὴν περιορισμένην μορφήν τῆς Συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας ὅσον καὶ γιὰ τὴν ἐπιβεβλημένην ἐπέκτασιν τῆς, χρειάζεται ὁλοκληρὸς τοῦ δασκάλου μὲ μιὰν πνευματικὴν εὐκνησίαν, πρὸ παν-

6) HEIMATSSCHUTZ (Αὐτόθι σελ. 689).

τὸς ὅμως ὀπλισμὸς μὲ τὴν λαογνώσιαν καὶ τὴν λαϊκότητα.

Χρήσιμα συνεπὼς καὶ τὰ ἔξωθεν διδάγματα γύρω ἀπὸ τὸν ὀπλισμὸν τῶν σπουδαστῶν καὶ τῶν δικῶν μας Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν — καὶ μελλόντων διδασκάλων τῆς ὑπαίθρου — μὲ τὴν λαογνώσιαν, ὡς βασικοῦ καὶ θεμελιώδους κλάδου τῆς παιδαγωγικῆς τῶν καταρτίσεως.

Ὁ δάσκαλος δηλαδὴ ἐνδείκνυται ὅπως εἶναι ὀπλισμένος μὲ ὅλες τὶς ἐκφραστικὰς μορφὰς τῆς λαϊκότητος, ἀλλοιῶς δὲν θὰ βλέπει τὴν ὥραν πότε νὰ μεταπηδήσει εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῶν πόλεων καὶ τῶν μεγαλοπόλεων, δεδομένου ὅτι τίποτε δὲν τὸν ἠλεκτρίζει ἀπὸ τὴν λαϊκὴν Ζωὴν τῆς ὑπαίθρου καὶ τοῦ χωριοῦ γενικά.

Παράλληλα ὅμως πρὸς τὸν ἐπιβεβλημένον αὐτὸν ὀπλισμὸν τοῦ δασκάλου μὲ ὅλες τὶς ἐκφραστικὰς μορφὰς τῆς λαϊκότητος, πρέπει νὰ τορπιλλισθῇ καὶ ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς μερικοὺς — ἐλάχιστους εὐτυχῶς — ἀντίληψις καὶ ἄποψις ὅτι ἡ Πατριδογνώσις δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ μιὰ προβαθμὶς τῆς Γεωγραφίας.

Τὴν νοσηρὰν αὐτὴν ἀντίληψιν ἤρχισαν εὐτυχῶς νὰ τὴν τορπιλλίσουν πολλοὶ συγχρονισμένοι δασκάλοι δι' ἄρθρων τῶν εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Περιοδικὰς τῆς Πατρίδος μας.

Πρέπει νὰ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν ἄποψιν ὅτι ζοῦμε εἰς μιὰν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Πατρίς μας μὲ τὸν ραγδαῖον ξεριζωμὸν τῶν τέκνων τῆς εἰς χώρας μακρινάς, ἔχει ἀνάγκη νὰ ὀπλίσει τὰ παιδιὰ ποὺ φοιτοῦν στὸ λαϊκὸ σχολεῖο μὲ ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ποὺ δένουν τὸ ἄτομον μὲ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του καὶ ποὺ ἡ θύμησὶς τῶν ἐμποδίζει νὰ ξεχασθῇ ὁ δρόμος αὐτὸς τῆς μαγείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὁ δεμένος μὲ τὴν Γενέθλια Γῆ τους, τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ξεχάσουν ποτέ, ὅταν κι' αὐτὰ μοιραίως θὰ πάρουν τὸν δρόμο τοῦ ταξιδεμοῦ.

Ἡ ἰδέα συνεπὼς τοῦ Πατριδογνωστικοῦ Σχολείου εἶναι ἀνάγκη ἐθνική.

Ἡ δὲ διδασκαλία τῆς Ἱστορίας στὸ λαϊκὸ Σχολεῖο δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται ὥστε νὰ τσουβαλιάζουν γνώσεις τὰ παιδιὰ γύρω ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων, ἀλλ' ὅπως ὀρθῶς

τονίζει καὶ ὁ Herbert Freudenthal στὴν παραπάνω ἀποψίν του περὶ τῆς εἰσβολῆς τῆς Πατριδογνωστικῆς ἰδέας εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῶν λαϊκοῦ σχολείου, πρέπει νὰ συμπεριλάβει καὶ τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐκασταχοῦ Στενώτερης Πατρίδος τῶν παιδιῶν.

Καὶ ἰδοὺ εὐρὺ δημιουργικὸν πεδῖον διὰ τοὺς Συλλόγους τῶν Σχολείων, γιὰ τοὺς δασκάλους τοὺς ὀπλισμένους μὲ τάλαντον λογοτεχνικὸν καὶ ἐπιβεβλημένον θέμα καθιερώσεως εἰς τὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια τῶν διαφόρων περιφερειῶν, ἡ σύνταξις δηλαδὴ ἐγχειριδίων ἱστορίας τῆς ἐκασταχοῦ Στενώτερης Πατρίδος καὶ τῆς περιφερείας τους.

Καὶ ἐρωτᾶται:

Ποιὰ γωνία τῆς Ἑλλάδος μας δὲν διαθέτει ὕλικὸν ἱστορικὸν ὥστε νὰ ὀπλισθοῦν τὰ παιδιὰ μὲ τὶς ἀρετὰς Μορφῶν ἀγωνιστῶν; Μορφὰι εὐεργετῶν πάσης μορφῆς καὶ γενικὰ Μορφῶν ποὺ ἐπεβλήθησαν μὲ τὸ ἥθος καὶ μὲ τὴν ἀρετὴν των;

Ὁ Δρ Herbert Freudenthal συνιστᾷ ἐπίσης ὅπως κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Πατριδογνωσίας καταβάλλεται φροντίς καὶ διὰ τὸν ὀπλισμὸν τῶν παιδιῶν μὲ τὴν ἰδέαν τῆς προστασίας τῆς ἐκασταχοῦ Στενώτερης Πατρίδος.

Ἰδοὺ διδάγματα πολύτιμα πρὸς καταπολέμησιν τῆς μορφῆς τοῦ Κοσμοπολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι διάχυτος εἰς τὴν ἐποχὴν μας.

Καὶ γιὰ νὰ συμπληρώσωμεν:

Εἶναι καιρὸς νὰ ἀλλάξει ἡ μορφή τῶν Παιδαγωγικῶν Συνεδρίων καὶ αἱ διάφοροι διδασκαλικά ὁμάδες ἐκάστης ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν σύνταξιν Πατριδογνωστικῶν Ἀναγνωστικῶν καὶ Ἑγχειριδίων Ἱστορίας τῆς ἐκασταχοῦ Στενώτερης Πατρίδος.

Εἶναι καιρὸς ὅπως γύρω ἀπὸ τὴν μορφήν καὶ ἐπιμόρφωσιν των δασκάλων τῶν σὺν τῇ Παιδαγωγικῇ Ἀκαδημίᾳ ὅσον καὶ στὸ Πανεπιστήμιον — ἐφ' ὅσον δὲ ἰσχύει ἡ μορφή αὐτὴ τῆς ἐπιμορφώσεως — νὰ κατανοηθῇ ἡ ἀνάγκη τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν δασκάλων μέ:

Τὴν Λαογνώσιαν,

Τὴν Πατριδογνωσίαν καὶ

Τὴν Συγκεντρωτικὴν διδασκαλίαν ὡς

Νέες ἀπόψεις γύρω ἀπὸ τὴ Γλωσσικὴ Διδασκαλίαν

ΗΓΡΑΠΤΗ ΚΑΙ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ὑπὸ C. FREINET (Μετάφρ. ΕΜΜΗΣ ΠΑΤΣΗ-
GARIN, Ψυχολόγου Παιδαγωγοῦ)

ΜΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΤΡΟΦΗ

Δὲν εἶναι βέβαια ἡ πρώτη φορὰ ποὺ οἱ ὁδηγίες τοῦ Ὑπουργείου (Σημ. «Ν. Σ.» ἐννοεῖ τῆς Γαλλίας) μᾶς συνιστοῦν νὰ σκεφθοῦμε τὸ πρόβλημα τῆς ἐξάσκησης στὴν ἀνάγνωσιν, τὴ γραφὴ καὶ τὴ σύνταξιν. Εἶναι μάλιστα πιθανὸν μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν διαλέξεων ποὺ θὰ γίνωνται σύντομα νὰ ἀναθεωρήσων τὶς ὁδηγίες καὶ τὶς συμβουλὲς μὲ τὶς ὁποῖες πλημμυρίζουν ἀπὸ τόσα χρόνια τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ τὰ παιδαγωγικά περιοδικά. Δὲν ἔχουν λεχθῇ ὅλα στὸν τομέα αὐτὸν καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ δὲν διαθέτουν σήμερα μέθοδους καὶ τεχνικὰ μέσους ποὺ νὰ ἐπιτρέπουν τὰ παιδιὰ νὰ μάθουν νὰ διαβάζουν καὶ νὰ γράφουν σὲ ἕνα καθορισμένο χρόνο; Λένε μάλιστα ὅτι μὲ τὶς ἠλεκτροκίνητες μηχανές, αὐτὴ ἡ διδασκαλία θὰ εἶναι δυνατὴ ἀπὸ τὴν «κουίνια».

Δὲν διαφωνοῦμε σ' αὐτὸ, ἀν ὅπως ἔκαναν ἕως σήμερα, θεωροῦν ὅτι εἶναι ἀρκετὴ αὐτὴ ἡ μηχανικὴ διδασκαλία τῆς γλώσσας ποὺ ἔκανε πάντοτε ἐντύπωση καὶ ποὺ ἰσχύει ἀκόμη στὶς σημερινὲς ἐξετάσεις. Δὲν ἦταν ἄλλωστε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ αἰῶνα, ἐσκέπτονταν ὅτι τὸ νὰ μορφώσουν τὸ λαὸ νὰ τοῦ προσφέρουν γνώσεις καὶ τεχνικὴ ἐκπαίδευση ἐσήμαινε νὰ τὸν προετοιμάσουν γιὰ τὴ δημοκρατία καὶ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια. Καὶ ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ μπόρουσε νὰ λέη μὲ ἔμφαση: «Κάθε παιδί ποὺ διδάσκει κανεὶς κερδίζει ἕνα ἄντρα».

Ἡ τραγικὴ πείρα ἀπὸ τοὺς δύο τελευταίους πολέμους μᾶς κάνει νὰ δοῦμε χειροπιαστά, δυστυχῶς, τὴ θλιβερὴ ἀλήθεια: Ὅτι μὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶναι μορφωμένος, ἀκόμη καὶ σοφὸς, προικισμένος μὲ τὰ ἀνώτερα διπλώματα καὶ νὰ κἀν, ὡστόσο, πράξεις ποὺ εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας καὶ τοῦ ἀν-

τὴν κατ' ἐξοχὴν συγχρονισμένην διδακτικὴν μορφήν.

Εἶναι καιρὸς τέλος ὅπως ἀνανήσωμεν καὶ νὰ μὴ ἐντρεπόμεθα γιὰ τὸ λαϊκὸ μας σχολεῖο πρέπει στὸ βάθος τῆς μορφωτικῆς ἀποστολῆς του νὰ εἶναι:

Πατριδογνωστικὸν Σχολεῖον.

Εἶναι ἀπαίτησις ἐθνική!

ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

Παιδαγωγὸς

θροπισμοῦ. Ὁ Χιτλερισμὸς σὲ ὅλες τοὺς τὶς ἐκδηλώσεις μᾶς δίνει τὴν ἀπόδειξιν.

Ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις δὲν εἶναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ μορφώσῃ ἕνα ἄνθρωπον. Οἱ Ἀφρικανοὶ ἰθύνοντες τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν τὸ ἀντελήφθηκαν τελευταῖα καὶ διαμαρτυρήθηκαν ἐναντίον ἐνὸς ἀλφαθητισμοῦ «ἐμερικανοποιημένου», ποὺ μὲ τὴν ἐνίσχυση τῶν μέσων τηλεόρασης καὶ ραδιοφώνου, εἰσάσκει λέξεις καὶ κανόνες στὸ ὄνομα μιᾶς ἐπιστήμης ποὺ δὲν ἦταν συχνὰ ἄλλο ἀπὸ μιὰ ἄποψη τῆς νέας μηχανικῆς βαρβαρότητας.

Ὅποιοσδήποτε ἀντιμετωπίζει σήμερα μὲ λογικὴ καὶ καλὴ θέλησιν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν προσόδων, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι ἡ τεχνικὴ ἐκπαίδευσις, ἡ γνώσις, ὁ ἀλφαθητισμὸς, χωρὶς νὰ εἶναι ἀμελητέοι, δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἕνα ἐφόδιο ἐντυπωσιακὸ στὸν πολιτισμὸν, ἀν δὲν ὑπαρχοῦν στὴ ζωὴ τῶν ἀτόμων καὶ τὸ περιβάλλον, γιὰ τὴ μόρφωσιν προσωπικοτήτων, ποὺ πρέπει νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ πλουτισθοῦν.

Ἀσφαλῶς αὐτὴ τὴ διπλὴ κλίμακα τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀξιών θέλησαν νὰ σημειώσουν οἱ Ὁδηγίες ὅταν ἀνήγγειλαν τὸ θέμα τῶν παιδαγωγικῶν διαλέξεων τοῦ 1966, ποὺ παρακάμπτοντας τὴν τεχνικὴ ἄποψιν τῆς διδασκαλίας, θίγουν τώρα τὰ δεδομένα τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας, ποὺ εἶναι ἡ πρέπει νὰ εἶναι ἡ κατάληξις.

Ξέρουμε καλὰ ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἐπιμένουν στὶς παλιὰς μέθοδους θὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι δὲν ὑποτίμησαν ποτέ αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς καὶ ὅτι τὰ ἴδια τὰ βιβλία τοὺς βοηθοῦν νὰ κάνουν ἐνδιαφέροντα μαθήματα ποὺ ἀποβλέπουν στὴ μόρφωσιν τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ πρέπει, λένε, νὰ μάθουν πρῶτα τὰ παιδιὰ νὰ ἐκφράζονται γιὰ νὰ μποροῦν κατόπιν νὰ τὸ κάνουν ἐλεύθερα.

Εἶναι ἀκριβῶς σὰν νὰ ἔλεγε ἡ μητέρα: «δὲν μπορῶ ν' ἀφήσω τὸ παιδί μου νὰ ἐκφρασθῇ ἐφ' ὅσον δὲν ξέρει νὰ μιλήσῃ».

Ἡ μητέρα ὅμως μαθαίνει τὸ παιδί της νὰ μιλᾷ, ἀφήνοντάς το νὰ ἐκφράζεται ἀμέσως ἀπὸ τὰ πρῶτα ψαλλίσματα. Τὸ μαθαίνει νὰ μιλᾷ, μιλώντας του καὶ τὸ κατορθώνει 100%.

Ἡ ἴδια ἡ διασάφησις τοῦ θέματος τῶν παιδαγωγικῶν διαλέξεων, ὑπονοεῖ ὅτι οἱ ἐκπαιδευτικοὶ πρέπει ἀπὸ τώρα, νὰ προσανατολιστοῦν μὲ μιὰ ἀλλαγὴ τῆς μεθόδου ποὺ νὰ βασίζεταὶ στὴ φυσικὴ ἐκφραση τῶν παιδιῶν μὲ τὸ λόγο καὶ τὴ γραφὴ. Πρόκειται γιὰ μιὰ πραγματικὴ παιδαγωγικὴ στρόφιν τὴν ὁποία δὲν μποροῦμε παρὰ νὰ συγχαροῦμε. Θὰ μπορούσαν, ὡστό-

σο, να ισχυριστούν ότι οι παραδοσιακές μέθοδοι, με τις μεθοδικές συντάξεις, με την εξήγηση της ανάγνωσης, με τα μαθήματα της γραμματικής, του λεξιλογίου, και της σύνταξης προπαρασκευάζουν αυτήν την έκφραση. Αυτό μπορεί μερικές φορές να προκύψει. 'Αλλά κάθε μέρα αποδεικνύουμε με τις μεθόδους μας ότι η ελεύθερη προφορική έκφραση είναι στενά συνδεδεμένη με τη γραπτή έκφραση. 'Επομένως στον τομέα της προφορικής έκφρασης που γίνεται σήμερα υποχρεωτική, δεν υπάρχει παράδοση, έφ' όσον το σχολείο δεν ήθελε να την παραδεχθεί.

Το παραδοσιακό σχολείο, είναι το σχολείο της σιωπής, των μαθημάτων, των θεμάτων, των διδίων και των τετραδίων. Δεν έλαβε υπ' όψη του καμμία στιγμή τη φυσική ανάγκη των παιδιών και των νέων να εξωτερικεύσουν τις αντιρρήσεις τους, τα αισθήματά τους και τα όνειρά τους, να επικοινωνήσουν με τους ομοίους τους και με τη γύρω φύση και αυτά με το απλούστερο μέσο, το πιο φυσικό και το πιο αποτελεσματικό: Τό λόγο. 'Η σχολική πειθαρχία και η αντίληψη της εργασίας θέλουν να σωπαίνει το παιδί και να μη μιλάει, παρά μόνον όταν το ρωτούν, και όχι να εκφραστεί για ό,τιδήποτε στον κόσμο, πράγμα που θεωρείται άχρηστο, αλλά για να επαναλάβει αυτό που έμαθε.

Οι παρατηρήσεις οι ίδιες, που διεπίστωσα και προσωπικά, είναι στην πρακτική τόσο πολύ διευθυνώμενες ώστε η αυθόρμητη γλώσσα δεν έχει καμμία θέση. Τα κείμενα έχουν προπαρασκευασθεί με μεγάλη φροντίδα παράγραφο παράγραφο, γιατί «τα παιδιά δεν έχουν ιδέες». 'Ετσι έσκέπτονταν οι παλαιοί δάσκαλοι... «πρέπει να τους τις προσφέρουμε ή να τις υποβάλουμε με ένα σχέδιο ή ένα καμμάτι». Όσο για τους εφήβους αυτά δεν εκφράζονται παρά στα προαίτια του σχολείου κατά το διάλειμα, ή με κάρτες λαθραίες, ή με τα ιδιαίτερα τετράδια που ο δάσκαλος καταδιώκει, θεωρώντας τα επικίνδυνα, ή σαν μια διαφθορά. Το σχολείο, κατά κανόνα, άφηνε στο οικογενειακό περιβάλλον και στο κοινωνικό, τη φροντίδα να αναπτύξουν μια έκφραση του λόγου που δεν ήταν υποχρεωτικά γραμμένη στο πρόγραμμα.

'Αλλά οι καιροί πέρασαν. 'Η γραφή και το έντυπο, χάνουν σιγά σιγά το μονοπώλιο της επικοινωνίας. Το ραδιόφωνο, το τηλέφωνο, οι δίσκοι, το μαγνητόφωνο, ή τηλεόραση, κερδίζουν έδαφος. Τό να μιλάει κανείς καλά, να εκφράζεται με άνεση και ευχέρεια, να βρίσκονται άνετα μπροστά στο μικρόφωνο ή μια μηχανή «λήψεως», είναι προσόντα, που θεοποιούν τις βεντέτες και δίνουν γοητεία στους άγαπημένους πρωταθλητές του πλήθους. 'Ο εργαζόμενος υπάλληλος, αϊρήν αναγκαστικά, θα έχει να εκτελέσουν μια υπηρεσία κοινωνική, συνδικαλιστική ή πολιτική. Τό σχολείο πρέπει να τους έτοιμάσει γι' αυτό.

Για την καινούργια αυτή άποψη της ζωής, ή εξάσκηση στην έκφραση του λόγου είναι

αναγκαία. Δεν υπάρχει ακόμη διδακτική που άφορά την προφορική έκφραση. 'Υπάρχει ο κίνδυνος να δούμε τους όπαδους της παραδοσιακής μεθόδου να την οικειοποιηθούν και να την κάνουν σχολαστική, όπως έκαναν για τη γραπτή έκφραση. 'Υπάρχει, όμως, μια μέθοδος που επιβάλλεται: Είναι η φυσική μέθοδος που εξασφαλίζει ολοκληρωτική επιτυχία. 'Ετσι, η ελεύθερη έκφραση θα εισχωρήσει στις τάξεις του δημοτικού από μια είσοδο που δεν της λείπει ή μεγαλοπρέπεια και από εκεί, ελπίζουμε θα μπορέσει κάποια μέρα να εξαπλωθεί σε όλες τις τάξεις.

I. ΠΩΣ ΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΟΥΜΕ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ ΜΑΣ ΑΥΤΗ ΤΗ ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΗ ΕΞΑΣΚΗΣΗ.

'Από τις πρώτινες διηγήσεις στο έλεύτερο κείμενο. Οι τελευταίες 'Οδηγίες παραγγέλλουν στους εκπαιδευτικούς της πρώτης βαθμίδας τη μέθοδο της πρώτης διήγησης κατά το διάστημα της οποίας τα παιδιά παρακινούνται να μιλήσουν ελεύθερα για ό,τι τα ενδιαφέρει το περιβάλλον. Τα πλεονεκτήματα της μεθόδου αυτής είναι άνωπολόγηστα. Τα παιδιά είναι εύτυχισμένα που βλέπουν ότι το σχολείο, προσαρμόζεται σιγά σιγά στη ζωή, και ότι μπορούν εκεί να μιλήσουν και να μιλήσουν σιγά σιγά περισσότερο το φράγμα που είχε για τα ουσιαστικά θέματα που τα απασχολούν. Αυτό κάνει να χαμηλώνει και θα χαμηλώσει ύψος ο σχολαστικισμός μεταξύ των δασκάλων και των μαθητών.

'Αλλά ο νεωτερισμός αυτός θα μπορούσε να κοστίσει στους δασκάλους όρισμένες απογοητεύσεις αν και δεν θα έπρεπε παρά να αποτελούν μια φωτεινή αντανάκλαση στις μεθόδους της τάξης που δεν έχουν αλλάξει. 'Αν αυτή η πρώιμη διήγηση δεν οδηγεί σε τίποτα, αν τα λεπτά της ελευθερίας δεν οδηγούν παρά στα συνηθισμένα μαθήματα και τα θέματα, τα παιδιά κινυνεύουν να μιλήσουν για όλα και για τίποτα χωρίς καμμία διάκριση. 'Η συνομιλία θα γίνει γρήγορα άχρηστη «φλυαρία».

'Οπως και τα ελεύθερα κείμενα μας αυτή η διήγηση πρέπει να αιτιολογείται και αυτό δεν μπορεί να επιτύχει παρά μόνον αν όλη η διδασκαλία περιστρέφεται γύρω από την ελεύθερη αυτή έκφραση. 'Η πρώιμη συνδιάλεξη αναγκαστικά άρχίζει σχετικά με τις φυσικές μεθόδους που άφορούν τη σχολική, την οικογενειακή και την κοινωνική ζωή. Τότε το έλεύτερο κείμενο θα προκύψει από αυτή τη συνομιλία που θα προετοιμάσει, από άλλο μέρος, τις έρευνες, τις όμιλίες, και τα στοιχεία της αλληλογραφίας.

Πρόκειται, λοιπόν, για μια πραγματική μεταλλαγή της οποίας έβαλα τις βάσεις και η οποία πρέπει να επικρατήσει όλη τη διδασκαλία μας. 'Αρκεί οι εκπαιδευτικοί, καταλαβαίνοντας τη μέθοδο και το πνεύμα της εισαγωγής του ελεύθερου κειμένου,

σχετικά με τη γραμματική και το λεξιλόγιο να κάνουν παιδαγωγική εξέδρηση με:

— 'Επιστολές, έφημερίδες και έντυπα στους ανταποκριτές.

— 'Εγγραφή με μαγνητοταινίες.

— Φωτογραφίες και κινηματογράφο που θα κινητοποιήσουν ταυτόχρονα την γραπτή και την προφορική έκφραση.

II. ΟΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Στις παλιές τάξεις, οι διηγήσεις δεν μπορούσαν να γίνουν παρά μόνον από το δάσκαλο. 'Ηταν άδιανόητο ότι τις μπορούσαν να κάνουν και τα παιδιά τις διηγήσεις τους. 'Εδείξαμε ότι το πράγμα είναι δυνατότατο, αλλά υπό τον όρον, το Σχολείο να επιτρέψει στον όμιλητή να προμηθευθεί το βοηθητικό υλικό, το γραπτό, τα σχεδιάσματα, φωτογραφίες, τις ταινίες που πρέπει να συμβουλευτεί, να μπορέσει να προμηθευθεί δια των επιστολών ή με το τηλέφωνο τα πληροφορικά στοιχεία που του χρειάζονται ή να δει από το σχολείο για να έρευνήσει μόνος του τη ζωή. 'Η ίδια η διήγηση εξασκεί σε μεγάλο βαθμό την αιτιολογημένη έκφραση, συνηθίζει τους νεαρούς όμιλητές να κάνουν τον κύκλο μιας έρώτησης για να υποστηρίξουν κατόπιν τα πυρά των σχετικών έρωτήσεων που θα του υποβληθούν. Δεν υπάρχει καλύτερη μέθοδος για την καλλιέργεια της γραπτής και προφορικής έκφρασης. Είναι στη διαθεσή μας σε όλες τις βαθμίδες, συμπεριλαμβανομένης και της δευτεροβάθμιας.

III. Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ, Η ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Ο ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΣ.

Σύμφωνα με την παλιά παιδαγωγική, ο δάσκαλος αποφασίζει αυθαίρετα για όλα. Μόνον η κοινωνική όργάνωση υποβαλλόταν σε θεωρητικές μελέτες και σε σοφές συζητήσεις. Με τη συνεργατική όργάνωση που αναλαμβάνει σιγά σιγά την ευθύνη στην τάξη, τα παιδιά καλούνται διαρκώς να συζητούν φυσικά, π.χ. για την διεύθυνση, τις έκλογες, το σχέδιο εργασίας, για τον αυτοέλεγχο και όλη την πειθαρχία γενικά, με την εύρεση της έννοιας της ζωής της κοινότητας. 'Η γραπτή ή προφορική έκφραση δεν διδάσκεται δογματικά. Την εφαρμόζουμε πρακτικά συνεχώς γιατί έχει γίνει στοιχείο της μεθόδου της εργασίας μας. Αυτή η επανάσταση που προϋπάρχει την αντικατάσταση των κειμένων και των μαθημάτων των ενηλίκων που επιβάλλονται στους μαθητές, από τη σκέψη και τη ζωή των ίδιων των παιδιών είναι δυνατή στο μέλλον για όλες τις τάξεις ακόμη και στη Μέση Παιδεία, εκεί όπου η παραδοσιακή παιδαγωγική μεταχειρίζεται σαν μικρούς μαθητές τους εφήβους, οι όποιοι σε ένα χρόνο, δύο ή το άνωτερο τρία χρόνια θα γίνουν ακαδημαϊκοί πολίτες. Πρέπει να τους προετοιμάσουμε γι' αυτό, όχι θεωρητικά, αλλά δίνοντάς τους την ευχέρεια να

όργανώσουν την άτομική και την συνεργατική τους ζωή.

Χρειάζεται έπειγόντως ν' απαλλάξουμε τους μαθητές του σχολείου από το σχολαστικισμό και να τους έτοιμάσουμε για τη ζωή. 'Η έμπειρία που άποκτήσαμε από τις χιλιάδες τις τάξεις μας είναι συμπερασματικές. Πρέπει να είναι αποφασιστικές για τις παιδαγωγικές μας βλέψεις που η διοίκηση ή ίδια μας αναθέτει σήμερα.

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

'Η παιδαγωγική μας δεν έχει σκοπό να προτείνει τρόπους έλέγχου των γνώσεων που άποχτούν τα παιδιά με τρόπο σχολαστικό όπως δυστυχώς γινόταν με τον παλιό γνωστό σχολαστικό τρόπο των εξετάσεων. 'Αλλά έχουμε κάνει βαθιά τομή στην αναζήτηση των αληθινών στοιχείων της μορφώσεως που αντι-στοιχεί στον έφηό μας και στον άνθρωπο του τέλους του 20ου αιώνα. Γι' αυτό το λόγο, τα άποτελέσματα της παιδαγωγικής μας είναι, αληθινά, έντυπια σε όλους τους μορφωτικούς τομείς και προπάντων σε ό,τι άφορά την προφορική ή γραπτή έκφραση, την τόσο παραμελημένη άλλοτε.

Σε κάθε περίπτωση, και σε κάθε βαθμό, τα παιδιά και οι έφηβοι που διδάσκονται και μορφώνονται με τη δική μας μέθοδο (το παιδαγωγ. σύστημα του Freinet) ξεχωρίζουν από εκείνα που έχουν μορφωθεί με βάση το καθιερωμένο Παλιό Σχολείο: από τον τρόπο που διαβάζουν. Τα δικά μας παιδιά μαθαίνουν μια φυσική, πηγαία και σίγουρη ανάγνωση, χωρίς ψαξίματα και κομπιάσματα, με ύψος καθαρό και φυσικό, με νόημα και περιεχόμενο κι όταν μιλήσουν ή διηγούνται κάτι, έχουν ένα έλεύτερο άερο στην όμιλία τους που χαίρεσαι να τα άκουεις: στο τηλέφωνο, στο μικρόφωνο, στις διαλέξεις, στο παιδικό θέατρο, στις άπαγγελίες, σε όλες τις σχολικές εκδηλώσεις. Τα παιδιά μας είναι αληθινοί ποιητές, μικροί άστέρες του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. 'Η μέθοδός μας θεραπεύει ακόμη και τα ψυχοπαθολογικά κόμπλεξ τα σχετικά με το θάρρος της όμιλίας και της γραφής. Σωστή άπολύτρωση.

Μπορούμε να πούμε, χωρίς να φοβηθούμε από διάψευση, πως η παιδαγωγική μας, του Νέου Σχολείου, είναι σήμερα, άνάμεσα σε όλες τις υπάρχουσες νέες μεθόδους, εκείνη που περισσότερο απ' όλες, επιτρέπει να πετύχουμε κατά τον καλύτερο και άποτελεσματικότερο τρόπο, την εκμάθηση της γραπτής και προφορικής έκφρασης, που είναι τόσο αναγκαία για τη γενικότερη πρόοδο και πνευματική καλλιέργεια των παιδιών από 6 έως 15 χρόνων.

('Από τον «EDUCATEUR» C. FREINET, τεύχος 19, 'Ιούλιος 1966).

Πώς πρέπει να ανατρέφουμε τα παιδιά μας

Υπό ΝΙΚ. ΓΑΚΙΔΗ, Μετεκπ. Δ)λου

Μέσα στην οικογένεια το παιδί περνά τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Έκεί πρωτοα-
νοίγει τα μάτια του και μαθαίνει τις πρώτες
λέξεις από τη μητέρα και τον πατέρα. Και
δ,τι άποκτά και διδάσκει ποτέ από την ψυ-
χή του. Καθηκόν, λοιπόν, και των δυο γονέων
είναι να καταβάλλουν κάθε προσπάθεια και
να στρέψουν όλη τους την προσοχή για να
μπορέσουν ν' ανατρέψουν τα παιδιά τους σύμ-
φωνα μετ' ούς κανόνες της Παιδαγωγικής και
της Ψυχολογίας. Να δημιουργήσουν, δηλαδή,
τέτοιο οικογενειακό περιβάλλον, που να επι-
δράση ευεργετικά στον ψυχικό κόσμο του παι-
διού.

Το παιδί καταλαβαίνει, ότι έχει κάποια έ-
ξαρτηση από τη μητέρα του, που την ανα-
γνωρίζει ανάμεσα στα άλλα πρόσωπα. Και
πραγματικά μόνο στην άγκαλιά της μάνας
του βρίσκεται το μικρό παιδάκι τη θαλπωρή,
τη χαρά, την ικανοποίηση. Όλα τα περιμένει
από τη μητέρα του, ακόμη και το χαμόγελό
της, που σκορπά τη χαρούμενη ατμόσφαιρα
μέσα στο σπίτι, δίνει ζωή στο παιδί και ά-
ναζωογονεί τον ψυχικό του κόσμο. Η μητέρα
και το παιδί συνδέονται πάντοτε με μια μυ-
στηριώδη ψυχική δύναμη και αποτελούν έναν
αδιαχώριστο και αδιάσπαστο δεσμό. Όταν
στο πρόσωπο της μητέρας είναι ζωγραφισμέ-
νη ή χαρά, το παιδί αισθάνεται μεγαλύτερη
χαρά και πιστεύει, πως σαν τη μανούλα του
δεν υπάρχει άλλο πρόσωπο. Έτσι, όταν το
παιδί ζη μέσα σε μια ατμόσφαιρα γεμάτη
χαρά, στοργή και φροντίδα, αντιλαμβάνεται
ότι ο γύρω του κόσμος είναι καλός, άξιος έμ-
πιστοσύνης. Αναπτύσσεται κανονικά, ψυχικά
και σωματικά, γίνεται τολμηρό και θαρραλέο.

Κάθε προσφορά στο παιδί πρέπει να είναι
πολύτιμη και χρήσιμη. Τα παιχνίδια του, ή
ψυχαγωγία και τόσα άλλα, που μπορούν να
κάνουν ευτυχισμένο και χαρούμενο το παιδί.
Πρέπει στο σπίτι να υπάρχει ένα περι-
βάλλον αρμονικό για το παιδί, όπου όλοι γύ-
ρω απ' αυτό ενεργούν με τον ίδιο τρόπο, δι-
σώς διαφωνίες, δίχως γκρίνιες, δίχως έπει-
νοι στις ποικίλες ανάγκες του. Κι έδώ και
παντού χρειάζεται το μέτρο. Δεν επιτρέπε-
ται να θυσιάζη ή μητέρα τον εαυτό της για
κάθε φροντίδα για το παιδί της. Ο καθέ-
νας θα αναλογίζεται, πως έχει κάποια ευθύ-
νη απέναντι στο παιδί, στον εαυτό του και
στον συνάνθρωπό του, δηλαδή στη γυναίκα
του. Ο καταμερισμός της ευθύνης και ο άλ-

λγλοσεβασμός εξασφαλίζουν ένα κλίμα οικο-
γενειακό, όπου το παιδί αναπνέει τη στοργή
του περιβάλλοντος και το συναίσθημα της
άσφαλείας.

Για να αναπτυχθή το παιδί όμαλά πρέπει
να βρεθί σε ένα καλό οικογενειακό περιβάλ-
λον, γιατί πραγματικά το παιδί από τη νη-
πιακή του ηλικία αντιγράφει την οικογένεια.
Το παιδί έχει αφάνταστη μιμητική ικανότη-
τα και θέλει πάντοτε να επαναλαμβάνη, τι
γίνεται από τους μεγαλύτερους του. Οι γο-
νείς, επομένως, πρέπει πρώτα οι ίδιοι να εί-
ναι προσωπικότητες, με ήθικό χαρακτήρα, για
να είναι άξιοι να γίνουν υποδείγματα για μί-
μηση. Προς το σκοπό αυτό απαραίτητη προ-
ϋπόθεση θεωρείται η αρμονική συμβίωση των
δυο συζύγων, οι οποίοι με τον καλό χαρα-
κτήρα τους πρέπει να δημιουργήσουν ήθικό
περιβάλλον, ώστε αυτό να επιδράση στην ψυ-
χική εξέλιξη του παιδιού. Με το καλό παρά-
δειγμα των γονέων και τον ενάρετο βίο τους
το παιδί θα οδηγηθί μόνο του στον όρθο
δρόμο.

Κατά τα πρώτα του έτη το παιδί βρίσκε-
ται σε μια συγκεκριμένη κατάσταση και ο κα-
λός ή κακός χαρακτήρας της μητέρας μπορεί
να επιδράση πολύ εύκολα στην ψυχική και
σωματική θεμελίωση του παιδιού. Η μητέ-
ρα πρέπει να είναι ήρεμη πάντοτε, ευγενική,
χωρίς νευρικές υπερδιεγέρσεις. Όταν το παι-
δί συναντά στο βλέμμα της τη στοργή και
την αγάπη, όταν γύρω του βασιλεύη ή ήρε-
μία, ή γαλήνη και ή ψυχική υγεία, τότε ή
ψυχική και σωματική εξέλιξη του παιδιού συν-
τελείται κατά τον καλύτερο τρόπο. Έτσι το
παιδί, ανάμεσα στους καλούς γονείς του, κα-
τέχεται από χαρά και υγεία και δεν κατα-
λαμβάνεται από νευρικές κρίσεις.

Διχόνοια μεταξύ των συζύγων, γκρίνια της
μητέρας, έξοργισμός του πατέρα, ύβρεις, μα-
λώματα κ.λ.π. είναι έγκληματικά για το παι-
δί. Ένα παιδί, που θα έχη την κακή τύχη να
γεννηθί σε μια τέτοια οικογένεια, ούδέποτε
θα μπορέση να συνέλθη από το ψυχικό πλή-
γμα, που θα του προξενήσουν εκείνοι, που το
έφεραν στον κόσμο. Όπως και να ανατραφί,
ακι με τους πιο καλούς και βασικούς κανό-
νες της Παιδαγωγικής να μορφωθί, κοτόπιν
δεν θα μπορέση σε όλη του τη ζωή να απολυ-
τρωθί από τη θλίψη της ψυχής του και το συν-
αίσθημα της κατωτερότητας, αφού στο ξεκί-
νημα της ζωής του του κόπηκαν τα φτερά. Η
οικογένεια είναι ο κυριώτερος παράγωντας
αγωγής.

Κάτι, που κάνει πιο εύχρηστο το οικογε-

νειακό περιβάλλον για το παιδί είναι τα παι-
χνίδια του. Το παιδί από τη φύση του αγα-
πά το παιχνίδι. Έκεί βρίσκει το είναι του,
την ικανοποίησή του. Οι γονείς πρέπει να το
θεωρούν αυτό πολύ απαραίτητο για το παιδί
και να μη νομίζουν, πως είναι κουραστικό να
παίζουν μαζί του.

Το παιδί θέλει για συμπαίκτη του περισ-
σότερο τον πατέρα του. Πολύ το πληγώνει,
όμως, ή φράση του πατέρα: «Άσε με τώρα,
έχω δουλειά», που τη λέγει για δικαιολογία,
να απαλλαγί από το παιδί του και να φύγη
για το καφενείο, όπου θα περάση τη μέρα
του με το τάβλι και το χοροπαίγνιο.

Στο σπίτι πρέπει να υπάρχουν τα άπασσι-
τητα παιχνίδια για το παιδί, ώστε να περνά
εύχρηστα τις ώρες του και να αναπτύσσε-
ται έτσι σωματικά και ψυχικά. Γονείς, που
δεν θα αφήσουν τα παιδιά τους να παίζουν
πολύ, να χορτάσουν από παιχνίδι, θα τα κά-
νουν δυστυχισμένο πλάσματα. Το παιχνίδι
γυμνάζει, εξασκεί, μορφώνει, ήθικοποιεί.

Πολλοί γονείς θέλουν τα παιδιά τους πο-
λύ φρόνιμα και πειθαρχικά. Όταν τα βλέ-
πουν πολύ ζωηρά στενοχωρούνται. Λάθος.
Προσοχή. Οι γονείς πρέπει να προσέχουν να
μην έχουν τα παιδιά τους υπερβολικά υποτα-
γμένα και υπάκουα. Τότε μοιάζουν με τα στά-
σιμα νερά, που μυρίζουν άσχημα και δημι-
ουργούν τόσα και τόσα νοσογόνα μικρόβια.
Ενώ τα ζωηρά παιδιά υψούνται, τα
τα τρεχούμενα, που γοργοκυλούν στα ρυάκια
και είναι κατακάθαρα.

Τόσο ο καταναγκασμός, όσο και ή άδιαφο-
ρία των γονέων αποβαίνουν πάντοτε επίδρα-
ση στο παιδί. Είναι το παιδί κλεισμένο στον
εαυτό του; Δεν παίζει; Δεν ενδιαφέρεται για
τίποτε; Είναι δειλό; Κάθεται απομονωμένο;
Αυτά πρέπει να ανησυχήσουν τους γονείς αυ-
τών των παιδιών. Έχουν υποχρέωση να θρουν
την αίτια, που έφερε το παιδί τους σ' αυτή
την κατάσταση.

Άλλα επίσης εάν το παιδί είναι πάρα πο-
λύ ζωηρό και άτακτο, εάν κλέπτη διάφορα άν-
τικείμενα από το σπίτι του, αν λέη ψέματα
κ.λ.π. και πάλι πρέπει να ανησυχήσουν και
να ενδιαφερθούν να συμμορφώσουν το παιδί
τους.

Καταστρεπτικό για τα παιδιά είναι και ή
διάκριση, που κάνουν οι γονείς άναμεταξύ
τους. Πολλές φορές συμβαίνει οι γονείς να
δείχνουν μεγαλύτερη αγάπη στο ένα παιδί
από τα δυο παιδιά τους. Φυσικά αυτό έχει
ως συνέπεια να κάμη το παιδί μειονεκτικό.
Το παιδί αυτό τραυματίζεται ψυχικά, όταν
βλέπη ότι οι γονείς τους δεν το επαινούν
και δεν το ενθαρρύνουν σε μια καλή του προσ-
πάθεια. Όλα αυτά μπορεί να δημιουργήσουν
στο παιδί νευροψυχικές διαταραχές.

Έρχεται πιά ή ώρα, όπου το παιδί έγγρά-
φεται και φοιτά στο Δημοτικό Σχολείο. Πρέ-
πει πιά να καταλάβη, ότι είναι υποχρεωμένο
να υπακούη σε ώρισμένες απαιτήσεις και άρ-
χές του Σχολείου. Οι κόνεις πρέπει να το

βοηθούν, χωρίς όμως και να το υποκαθιστούν.
Δηλαδή πρέπει να το βοηθούν, χωρίς να του
τα προσφέρουν όλα έτοιμα. Άπαραίτητο εί-
ναι να του προσφέρουν τα βοηθητικά του δι-
βλία, τα λεξικά, τις έγκυκλοπαίδειες και όλα
τα άπαραίτητα για το μαθητικό του έργο.

Το παιδί πρέπει να μάθη να εργάζεται με
σύστημα και τάξη. Να έχη ώρισμένες ώρες,
που να εργάζεται. Σ' αυτό θα είμαστε άυστη-
ροί. Κατά την εργασία του πρέπει να υπάρ-
χη ήσυχία. Η συμπεριφορά μας απέναντι στη
μελέτη του παιδιού μας πρέπει να είναι τέ-
τοια, ώστε πάντοτε να το διαποτίζωμε με
αγάπη και σεβασμό προς το Σχολείο και το
Δάσκαλο. Όταν μελετά καλό είναι να μελε-
τούμε κι' έμεις, για να δημιουργήται έτσι
στο σπίτι ατμόσφαιρα μελέτης και εργασίας.

Ποτέ δεν πρέπει να μεσολαβούμε στις ύ-
ποθέσεις του παιδιού και του Δασκάλου, π.
χ. ποτέ να μην έκδηλώνωμε την αντίθεσή μας
προς αυτά, που επέβαλε ο Δάσκαλος προς
το παιδί μας να έκτελέση. Θά πρέπει αντί-
θετα να προτρέπωμε το παιδί μας να έκτελέ-
ση έπιμελώς αυτά, που του ανέθεσε ο Δάσκα-
λός του. Άλλοίμονο δε αν μπροστά στα παι-
διά μας καταφερόμαστε εναντίον του Δασκά-
λου, όσο και άδικος τυχόν και αν είναι αυ-
τός. Τότε ο Δάσκαλος είναι άδύνατο να έπι-
δράση στα παιδιά αυτά, όταν άκούνη από
τους γονείς τους κατηγορίας εναντίον του
Δασκάλου των. Οι γονείς μπορούν να έκφρά-
σουν δυσμενείς κρίσεις εναντίον του Δασκά-
λου κρυφά από τα παιδιά, γιατί άλλωθς ζη-
μιώνουν τα ίδια τα παιδιά τους και έμποδι-
ζουν το παιδαγωγικό έργο του Σχολείου.

Δεν πρέπει να καλλιεργούμε τη βαθμομα-
νία και τα πρωτεία στο παιδί. Ούτε να του
αγοράζωμε άφθονα και πολυτελή παιχνίδια.
Άσφαλώς το παιδί μας πρέπει να παίζη.
Πρέπει να έχη ώρισμένες έλεύθερες ώρες. Έ-
λεύθερες και από τα μαθήματά του και από
τις παραγγελίες των γονέων του. Καλό είναι
από μέσο της έβδομάδος να έχη ένα έλεύθερο
άπόγευμα. Έπίσης την Κυριακή να την έχη
τελείως έλεύθερη, για να ξεκουράζεται.

Πρέπει να διδάξωμε στο παιδί το «δεν το
ξέρω». Συμβαίνει π.χ. πολλές φορές το παι-
δι να μάς ρωτά για ώρισμένα θέματα, που
δεν τα ξέρωμε. Κι' έμεις, αντί να άπαντήσωμε
θαρραλέα και άπερίφραστα και να όμολογή-
σωμε μπροστά στο παιδί το «δεν το ξέρω»,
την άγνοιά μας, του δίνωμε ψευτικές άπαντή-
σεις. Αυτό είναι κακό και άντιπαιδαγωγικό.

Όπως θα μεταβάλλεται το παιδί, έτσι θα
μεταβάλλωνται και οι γονείς του. Θά ύπάρχη
ή αγάπη, άλλα και ή ανεξαρτησία του παι-
διού από τους γονείς του. Τώρα πρέπει να
ζήση τις κοινωνικές έπιρροές. Και τις καλές
και τις κακές. Για να μη παρασυρθί, όμως,
από τις κακές πρέπει να του καλλιεργήσωμε
τα αντίσώματα. Και τα αντίσώματα είναι
που θα το προφυλάξουν από τις κακές έπι-
ρροές των συναναστροφών ακι της άγωγής,
είναι κυρίως ή έμπιστοσύνη, που πρέπει να

μάς έχη τὸ παιδί. Μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη μόνον θὰ τὸ σώσωμε ἀπὸ τὰ νοσογόνα ρεύματα τῆς κοινωνίας.

Τώρα πρέπει νὰ ἐνδιαφερθούμε καὶ γιὰ τὴν ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ. Ἡ ἠθικὴ διαπαιδαγώγησις δὲ θὰ γίνεται μὲ ἠθικολογίες, οὔτε μὲ ἀμοιβὲς καὶ ποινές, ἀλλὰ μὲ καλὰς πράξεις καὶ μὲ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα θὰ μιμῆται τὸ παιδί, καθὼς θὰ τὰ βλέπη. Ἡ θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγησις θὰ γίνεται μὲ τὴ λατρεία καὶ τὴς θρησκευτικῆς τελετῆς, τὴς ὁποῖας πρέπει νὰ παρακολουθοῦν πρῶτα οἱ γονεῖς, ὥστε νὰ συνηθίσῃ καὶ τὸ παιδί τοὺς σ' αὐτές. Γονεῖς, ποὺ δὲν ἐκκλησιάζονται, πῶς εἶναι δυνατό νὰ διαπαιδαγωγῇσιν θρησκευτικὰ τὰ παιδιά τους;

Ἄλλο, ποὺ πρέπει νὰ προσέχουν οἱ γονεῖς, εἶναι καὶ τοῦτο: νὰ μὴν ἐπιδροῦν δυσμενῶς στὰ παιδιά του καὶ τὰ καθιστοῦν ἀντικοινωνικὰ ἢ ἀκοινωνήτα. Γιατὶ τὰ ἀντικοινωνικὰ παιδιά πολλὰς φορὲς ἐξελίσσονται σὲ ἐγκληματικούς νέους, ἐνῶ τὰ ἀκοινωνήτα εἶναι σὰν ἓνα βάρος μέσα στὴν κοινωνία καὶ μένουν πάντοτε ἀπαθῆ. Γιὰ νὰ μὴ συμβοῦν τὰ παραπάνω ἐπιβάλλεται τὰ παιδιά νὰ νοιώθουν μέσα στὸ σπίτι τοὺς ἀσφάλεια καὶ εὐτυχία. Πρέπει νὰ νοιώθουν ἀπέραντη στοργή, γιατί ἡ στοργὴ εἶναι οἱ ψυχικὲς βιταμίνες, ποὺ δυνάμυνουν τὰ παιδιά. Οἱ γονεῖς γενικά δὲν πρέπει νὰ εἶναι σκληροὶ καὶ ἀτεγκτοί, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἱκανοποιοῦν ὅλες τὴς ἐπιθυμίες καὶ τὴς ὀρέξεις τῶν παιδιῶν τους. Πάντα ἡ μέση ὁδὸς εἶναι καὶ ἡ ἀριστερή. «Ἡ μεσότης ἀρετή».

Προπαντὸς χρειάζεται προσοχὴ νὰ μὴ γίνονται συγκρίσεις μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν. Ὅχι αὐτό, ποὺ συνηθίζουν νὰ λένε πολλοὶ γονεῖς: «Ὁ Πέτρος εἶναι πιὸ καλὸς, πιὸ ἔξυπνος, πιὸ φρόνιμος ἀπὸ σένα». Πρὸς Θεοῦ! Τέτοιες φράσεις καὶ τέτοιες συγκρίσεις ἀπαγορεύουν τὸ παιδί καὶ τοῦ γεννοῦν στὴν τρυφερὴ καὶ ἀκακὴ ψυχὴ του τὴ ζήλεια καὶ τὸ μῖσος γιὰ τὸν ἀδελφόν του, ἐπειδὴ οἱ γονεῖς τοῦ τὸ θεωροῦν κατώτερο ἀπὸ κείνον. Οἱ συγκρίσεις αὐτὲς εἶναι ἐκείνες, ποὺ γεννοῦν καὶ τὰ συναισθήματα μειονεξίας στὸ παιδί καὶ τὸ κάνουν σ' ὅλην τὴν ζωὴν μειονεκτικὸ, δειλὸ, ἄβουλο καὶ ἀναποφάσιστο.

Προτοῦ κλείσω τὸ θέμα μου ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ καὶ σ' ἓνα ἄλλο ζήτημα, πολὺ σπουδαῖο, ποὺ τώρα τελευταῖα ἔχει καταντήσῃ τῆς μόδας καὶ γίνεται γι' αὐτὸ πολὺς θόρυβος. Εἶναι ἡ σεξουαλικὴ διαφώτιση.

Ὅταν τὰ παιδιά τελειώσουν τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο μπαίνουν ἤδη στὴν προεφηβεία. Τώρα πιά προβάλλει τὸ ἐρώτημα: πρέπει οἱ γονεῖς νὰ διαφωτίσουν τὰ παιδιά τους σεξουαγικά γιὰ τὸ φύλο, στὸ ὁποῖο ἀνήκουν, γιὰ τὴς σχέσεις μεταξὺ ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν, γιὰ τὸν ἐρωτισμό, τὴν ἐμμηνη ρύση τῶν κοριτσιῶν κ.λ.π. κ.λ.π.; Ἡ θὰ ἀφήσουν τὰ παιδιά τους ἀδιαφώτιστο; Ἐπάνω στὸ θέμα αὐτὸ ἔχομε τὴν ἐξῆς γνώμη: Οἱ γονεῖς πρέπει κατατοπίζον τὰ παιδιά τους. Ἰδίως ἡ μητέρα τὴν κόρη της. Νὰ τῆς ἐξηγήσῃ γιατί συμβαίνουν αὐτὲς οἱ μεταβολὲς στὸν ὁργανισμό της καὶ αὐτὲς οἱ καινούργιες λειτουργίες. Ἡ διαφώτιση αὕτῃ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ παιδί καὶ τοὺς γονεῖς του. Κάθε παιδί θὰ διαφωτισθῇ σεξουαγικά σὲ διαφορετικὸ χρόνο. Ἐπίσης οἱ γονεῖς πρέπει, προτοῦ προβοῦν στὴ διαφώτιση, νὰ ὑποστοῦν ἑναυτοκαθαρισμὸ οἱ ἴδιοι καὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴς προλήψεϊς τους. Πρέπει νὰ κάνουν πρῶτα μιὰ αὐταγωγή. Νὰ μὴ βλέπουν τὸν ἑαυτὸν τους στὸ παιδί.

Στὰ σεξουαγικὰ ζητήματα ποτὲ δὲν πρέπει νὰ τρομάζουμε τὰ παιδιά, διότι ἔτσι θὰ δημιουργοῦμε συναισθήματα ἐνοχῆς, π.χ. δταν συλλάβωμε τὸ παιδί νὰ ἀσχολῆται μὲ τὰ γεννητικὰ του ὄργανα νὰ μὴ τὸ παραπάρωμε. Δὲν πρέπει νὰ περιπλεχθῇ ἡ ἡδονὴ μὲ τὴν ἐνοχλή, γιατί δημιουργοῦνται πολλὰς ἐκτροπές. Γιὰ νὰ θεραπεύσωμε ἓνα σεξουαγικὸ ἄτομα πρέπει νὰ διαφωτίσωμε τὸ παιδί νὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι αὐτὸ ποὺ κάνει εἶναι μιὰ ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ συμβουλευθοῦν τὰ παιδιά τους κάθε φορὰ νὰ τοὺς ζητοῦν τὴ βοήθειά τους ἐπάνω στὰ σεξουαγικὰ θέματα. Ἐὰν τὸ πετύχουν αὐτὸ θὰ τὰ σώσουν ἀπὸ πολλὰς ἐκτροπές.

Σὰν ἐπίλογο θὰ πρόσθετα ἀκόμη καὶ τὰ ἐξῆς: Ἡ ἀνατροφή καὶ διαπαιδαγώγησις τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ πιὸ ἱερὴ καὶ ὑψηλὴ ἀποστολή. Πρέπει νὰ εἶναι ὑπερήφανοι αὐτοί, σ' οὐδὲν ὁποῖους ἔλαχε ὁ κληρὸς νὰ τὴν ἀναλάβουν. Ἀπὸ τὴν ἀνατροφή, ποὺ θὰ δώσωμε εἰς οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ γονεῖς στὰ παιδιά μας, ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ καὶ ἡ εὐτυχία τῶν παιδιῶν μας, ποὺ εἶναι ἡ πολυτιμότερη ὑποσχέσις μας στὸν κόσμον, ἡ ἐλπίδα μας, τὸ καμάρι καὶ τὸ σέμνωμα ὅλων μας, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον ὅλης κληρὸς τῆς κοινωνίας.

Ν. ΓΑΚΙΔΗΣ

Τὸ μεγαλύτερο ἐκδοτικὸ γεγονός τοῦ 1966

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

«Νέα Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια»

24 τόμοι—Σχῆμα Μέγα—Σελ. 20.000—Γλώσσα Δημοτικὴ
Κυκλοφορεῖ σὲ ἐβδομαδιαῖα τεύχη γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς Λαός.

Ἡ ἐπίδραση τῆς οἰκογενειακῆς διαμάχης στὴ διανοητικὴ ἐξέλιξη τοῦ παιδιοῦ*

ὑπὸ κ. ΑΘΑΝ. ΤΣΟΛΟΔΗΜΟΥ

Σήμερα δὲν μπορεῖ, νὰ ἀμφισβητηθῇ, ὅτι ἡ ἐποχὴ μας τρέχει τόσο πολὺ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς «τῆς προόδου», ὥστε μοιραῖα ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος νὰ μένῃ πολλὰς φορὲς πίσω ἀπ' αὐτή. Ὅταν λ.χ. προλαβαίνωμε, ν' ἀκούσωμε γιὰ τὴν διάσπαση τοῦ ἀτόμου καὶ πληροφοροῦμαστε τὴν ἐξαπόλυση τοῦ δαστημῶν εἶναι φυσικό, ν' ἀνοίγεται τεράστιο χάσμα μεταξὺ τῆς μᾶς καὶ τῆς ἄλλης γενιᾶς.

Στὴς μέρες μας, προβάλλει ἔντονη ἡ ἀνάγκη τῶν γονέων νὰ παίρνουν ὑπ' ὄψη τὴ ζύμωση, ποὺ γίνεται γύρω τους καὶ νὰ ἔχουν ἐπίγνωση τῶν προβλημάτων, ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἐποχὴ μας.

Πρέπει ἡ σημερινὴ οἰκογένεια, νὰναι σὲ θέση καὶ τοὺς καιροὺς νὰ ἐννοῇ καὶ τὴ ζωτικότητά της νέας γενιᾶς νὰ διοχετεύῃ, καθὼς πρέπει. Ἀλλὰ, πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; Εἶπαν, ὅτι ἡ μητέρα, ποὺ κινεῖ τὸ λίκνον τοῦ παιδιοῦ της, κινεῖ τὸ λίκνον τῆς ἀνθρωπότητος.

Ποῖα μητέρα κινεῖ τὸ λίκνον τῆς ἀνθρωπότητος; Καὶ ποῖα γυναῖκα διαμορφώνει πολιτισμούς; Μήπως ἡ φτωχὴ, ἡ παρατημένη μητέρα στὴν ὑπαιθρο καὶ στοὺς συνοικισμοὺς μας, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ ἀφήσῃ στοὺς δρόμους καὶ στὸ ἔλεος τῶν γειτόνων της τὰ πολλὰ συνήθως παιδιά της γιὰ νὰ φροντίξῃ ἡ ἴδια γιὰ τὸ ψωμί τους; Μήπως ἡ μητέρα τοῦ ἀρρωστοῦ, τοῦ κατστρεφόμενου παιδιοῦ, ποὺ δὲν βόσκει πονθὲν νὰ ἀνακούφισῃ καὶ βοηθῇ; Ἡ μήπως ἡ πλούσια μητέρα, ποὺ ἔχει στὸ ἔλεος τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν παιδαγωγῶν τὰ παιδιά της;

Πολλὰ τὰ ἐρωτήματά μας. Πολλὰ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Ἀλλὰ καὶ ἡ χωρισμένη οἰκογένεια; Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα στὰ παιδιά της; Ποῖα ἡ σχολικὴ ἐπίδραση στὰ παιδιά μας. Ποῖα ἡ διανοητικὴ τους ἀνάπτυξη; Ἡ ἀπάντησις στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ νομιμοποιεῖ τὴν ἀπασχόλησίν μας μὲ τὸ σημερινὸ μας θέμα, ποὺ ἀρχίζομε στὴν ἀνάπτυξή του.

Ἡ οἰκογένεια εἶναι θεῖος θεσμός καὶ δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ τίποτε. Αὐτὸ τὸ πρωταρχικὸ καταφύγιο τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς θὰ παραμείνῃ πάντοτε ὁ κυριώτερος παράγοντας τῆς ἀγωγῆς της. Τὸ ἄτομο σ' ὅλοκληρὴν τὴν ζωὴν του θὰ φέρῃ ἀνεξίτηλα τὴ σφραγίδα τῆς οἰκογενείας μέσα στὴν ὁποία ἔζησε καὶ ἔχει ἀνατραφεῖ. Καταλαβαίνωμε, λοιπόν, γιατί ἡ ἐ-

πίδραση τῆς οἰκογενείας ἔχει θεμελιώδη σημασία γιὰ τὸ παιδί. «Σ' αὐτὴ, γράφει ὁ ΣΤΟΗΜΑΤΕΡ βρίσκονται πολλὰ καθαρὰ καὶ ισχυρὰ πηγὲς δυνάμεως γιὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ νέου ἀνθρώπου, καὶ ἐκείνος ποὺ τὴν διασπᾷ δὲν καταστρέφει μόνον τὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀτόμου. Δηλαδή, ἡ οἰκογενειακὴ ἀρμονία εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ὑποδοχὴ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ μικροῦ ἀνθρώπου καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀρμονία θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ καλὸ τέλος, σὰν θὰ μεγαλώσῃ».

Αὕτῃ τὴν ἀλήθεια εἶναι ἱκανὰ καὶ τὰ ἴδια τὰ παιδιά νὰ τὴν καταλάβουν καὶ νὰ τὴν ἐκφράσουν. Σχετικὰ, γράφει μιὰ μαθήτρια. «Ἐκείνο, ποὺ μὲ κάνει δυστυχισμένη εἶναι ἡ ἀσυμφωνία τῶν γονέων μου. Θὰ προτιμοῦσα κάθε ἄλλο κακὸ γιὰ τὸ σῆτι μας, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐλλείψει τῆς ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τους».

Οἱ ἀντιδράσεις μπροστὰ στὸ οἰκογενειακὸ δράμα εἶναι ποικίλες, ἀνάλογα μὲ τὴν ψυχροσύνη τοῦ κάθε παιδιοῦ. Ἡ πείρα ὅμως, μᾶς βεβαιώνει καὶ στατιστικά, ὅτι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ψυχογενετικά παιδιά προέρχονται ἀπὸ οἰκογένειες χωρισμένες.

Καὶ αὕτῃ τὴ πείρα μᾶς προσφέρει ὁ καθημερινὸς καὶ περιοδικὸς τύπος καὶ ἔδω καὶ στὸ ἐξωτερικό.

Οἱ ἀρθρογράφοι φαίνεται, ὅτι εἶναι οἱ ἀρμοδιώτεροι ἀπ' ὅσους θὰ μπορούσαν νὰ ἐκφραστοῦν πάνω στὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα.

Ὁ ἐφημέριος ἱερὸς σ' ἓνα μαθητικὸ οἰκοτροφεῖο ἀπὸ ἀρσενικά παιδιά καὶ ἡ διευθύντρια σ' ἓνα μαθητικὸ οἰκοτροφεῖο ἀπὸ κορίτσια, νὰ πῶς ὁμολογοῦν αὐτὰ τὰ περιστατικά.

Ἄς δοῦμε τὴς περιπτώσεις τῶν μαθητῶν, ποὺ ἀναφέρει ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἀρθρογράφους. «Ἐνας δύσκολος μαθητὴς» εἶναι ἡ συχνὴ φράσις τῶν ἐκπαιδευτικῶν, προκειμένου νὰ χαρακτηρίσουν τὰ ἀπροσάρμοστα παιδιά, ἄσχετα ἂν ἐκδηλώνονται παθητικὰ ἢ καὶ ἐπιθετικὰ μέσα στὸ σχολεῖο. Αὐτὰ «τὰ δύσκολα», λοιπόν, παιδιά, ποὺ ἔχασαν τὸ διαφύγειν γιὰ τὰ μαθήματα καὶ δὲν καταβάλλουν καμμιὰ προσπάθεια, τὰ παιδιά, ποὺ ἀποφεύγουν νὰ πάρουν ὅλο μέσα στὴν ζωὴ τῶν μαθητῶν, ἐκείνα ποὺ δὲν κατορθώνουν νὰ ἐκφράσουν τὸν ἑαυτὸν τους στὴς συζητήσεις τους καὶ δοκιμάζουν δυσπιστία γιὰ κάθε βοήθεια τοῦ δασκάλου, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ παιδιά μὲ τὴς ἀντικοινωνικὰς ἐκδηλώσεις, τὴς

(*) Ἀπὸ σχετικὴ διάλεξη τοῦ συγγραφέα ἐν συγκέντρωσιν γονέων.

συνεχώς προστριβές και την αστάθεια του χαρακτήρα προέρχονται κατά 9)10 από οικογένειες που έπισημα ή ανέπισημα έχουν χωρισθεί.

Ειδικότερα, υπάρχουν περιπτώσεις, που ο χωρισμός των γονέων συνέβη ένωρίς, όταν το παιδί ήτο ακόμη πολύ μικρό για ν' αντιληφθεί καλά το γεγονός. Όπως συμβαίνει, συνήθως, μεγάλωσε κοντά στη μητέρα του. Απ' αυτή έμαθε άργότερα το λόγο της άπουσίας του πατέρα από το σπίτι. Αλλά όσο και αν του μίλησε με ειλικρίνεια δεν ήταν ή μητέρα άπροκατάληπτη και έπομένως μετέφερε τη δική της έσωτερική σύγκρουση στη παιδική ψυχή.

Αυτός ήταν ο λόγος, που ένας οικότροφος δήλωσε ρητά στο διευθυντή, ότι άποκλείει κάθε συνάντηση με τόν πατέρα του, όταν ο τελευταίος ζήτησε να τόν δει.

Καταλαβαίνει ο καθένας μας από το γεγονός αυτό, πόση ένταση γίνεται, ή ψυχική αντίθεση, αλλά και πόσο τραγική ή θέση του παιδιού σ' αυτές τις περιπτώσεις. Γιατί, ενώ άνοείται την πατρική αγάπη, έξακολουθεί να αισθάνεται την ανάγκη της. Κι' ενώ πιστεύει, ότι φέρεται καλά και δίκαια, δεν παύει να αισθάνεται την υποχρέωση του σεβασμού στον πατέρα του.

Έτσι, όμως, δημιουργούνται συμπλέγματα ένοχής μέσα στην ψυχή του, που γίνονται καταθλιπτικά και επικίνδυνα.

Αλλά είναι δυνατόν, να παρουσιάσει και δεύτερη εξέλιξη (φάση) αυτή ή παιδική δοκιμασία. Γιατί ή έμπιστοσύνη στο μητρικό κύρος δεν άντέχει συνήθως και πολύ. Μας είναι γνωστό, ότι όταν το παιδί μεγαλώσει άρκετά, γίνη δηλαδή έφηβος άρχίζει ν' άναπτύσσει ένα πνεύμα άυτονομίας κοιτικής για όλους. Η μητέρα του δεν έξαιρείται καθόλου, όποτε, χάνεται από τα μάτια του το μοναδικό πρότυπο των παιδικών χρόνων για να μείνει χωρίς έμπνευση και προσανατολισμό στην ήλικία που έχει σύγχυση έξωτερική και μεγάλη αστάθεια. Αυτό βέβαια είναι άποτέλεσμα του χωρισμού, του διαζυγίου των γονέων του. Δεν παρατηρείται το ίδιο, όταν ο θάνατος τούς χωρίζει.

Αλλά και στις περιπτώσεις, που ο χωρισμός των γονέων συμβαίνει άργότερον, όταν το παιδί είναι σε θέση πιά, να ένοη, ή ζημία δεν είναι μικρότερη.

Μπορεί, επί παραδείγματι, να ζή με τη μητέρα του μακριά από τόν πατέρα του ή και αντίθετα, να ζή δηλαδή με τόν πατέρα του μακριά από τη μητέρα. Ας υποθέσουμε, ότι συμβαίνει το πρώτο. Ο πατέρας, λοιπόν, άρχίζει κάποτε ν' ένδιαφέρεται για το παιδί του, καθώς αυτό μεγαλώνει και να θέλη να παρακολουθήσει από κοντά τη ζωή του. Η μητέρα είναι δυνατόν, να άντιδράσει σ' αυτό. Και τότε καθένας από τούς δυο γονείς προσπαθεί να κερδίσει την αγάπη και την έμπιστοσύνη του παιδιού με κάθε τρόπο. Το παιδί, αυτό το άνεύθυνο θύμα του οικογενειακού διχασμού, δεν ξέρει κυριολεκτικά, τί να κάμη. Γιατί, ενώ έξακολουθεί, να αγαπά τη μητέρα του άρχίζει, να αισθάνεται πιδ έντονα την ανάγκη της πατρικής προστασίας. Ζή, δηλαδή,

μια έντονη σύγκρουση συναισθημάτων, που θα συγκλονίζει και κάθε μέγανον. Έπειδή δέ, άντικρύζει ώμή την έχθρότητα και άντιζηλία μεταξύ των γονέων του, είναι έτοιμο να κοίνη με άδυστηρότητα εκείνον από τούς δυο, που θα νοιώσει ότι κατηγορεί και άδικεί τόν άλλο πιδ πολύ. Έτσι πέφτει σε μια τραγική συναισθηματική κατάσταση, γεμάτη από άντιθέσεις, δεν γνωρίζει, που να σταθεί και πολλές φορές καταλήγει να μισήση τόν ένα ή και τούς δυο. Ας σημειωθεί, όμως, ότι ή άρχική αυτή ιστορία μπορεί να έχει και διαφορετική συνέχεια. Μπορεί ν' άρρίψει δηλαδή, το παιδί, καθώς και ο μέγανος, να έκμεταλλεύεται το διαφέρον και των δυο γονέων, για να κερδίσει και από τόν ένα και από τόν άλλο περιποιήσεις και προνόμια. Χάριν του σκοπού του φθάνει κάποτε, να προσποιηται και στους δυο άμέριστη την αγάπη του και να κατηγορή τόν ένα στον άλλο με άποτέλεσμα τόν ψυχικό του διχασμό, που όφείλεται στο διχασμό της οικογένειας. Ειδικά για τα άγόρια έχει παρατηρηθεί, ότι υποφέρουν πιδ πολύ από την έλλειψη του πατέρα στην περίπτωση του χωρισμού των γονέων τους. Φαίνεται, ότι αισθάνονται έξαιτακτικότερη ανάγκη του πατρικού κύρους και του άνδρικού προτύπου μέσα στην οικογένεια.

Αλλά το κενό δεν είναι δυνατόν, να το άναπληρώσει ο θετός πατέρας, έφ' όσον ζή ο πραγματικός. Αυτό βεβαίως το περιστατικό ένός πολύ έξυπνου μαθητή, που είχε και έπίδοση στο κολύμβημα. Έξαφνα φάνηκε, να χάνη κάθε ζήλο για προσπάθεια στις σπουδές του και στο σπόρ. Ένώ είχε στη διάθεσή του άρκετο χρόνο, στις έξετάσεις, που έδωσε, άνέτυχε.

Σύγχρονα δέ, άπέφυγε κάθε έπικοινωνία με τα μέλη της κολυμβητικής ομάδας του. Η ατία δεν άργησε να γίνη φανερή. Την έποχή εκείνη είχε παρουσιάσει στο σπίτι ο νέος πατέρας, που όμως το παιδί δεν μπορούσε να παραδεχθεί με κανένα τρόπο σάν όδηγητή του, άφοψ ζούσε ο πραγματικός πατέρας του.

Σχετική είναι και ή περίπτωση ένός άλλου μαθητή, που άπότομα άρχισε να παρουσιάζει άσυνήθεις έκδηλώσεις άγένειας προς τούς δασκάλους του και γενικά άπειθαρχία στους σχολικούς νόμους. Όστερα από έρευνα των αλτίων άποδείχτηκε, ότι ή συμπεριφορά του στο σχολείο ήτο άνάλογη με εκείνη, που έδειχνε στο πατρικό του στο σπίτι. Ο πατριός προσπαθούσε σά χαμένα, να έπιβάλει ένα κύρος, που το θετό παιδί δεν του άνεγνώριζε καθόλου.

Αυτά τα δυο τελευταία περιστατικά, κυρίες και κύριοι, μάς παρουσιάζουν και μια άλλη συνέπεια της οικογενειακής διαμάχης στην εξέλιξη του παιδιού. Είναι ή μείωση της άπόδοσης σά μαθήματα, αλλά και της διαγωγής στο σχολείο, γεγονός, που όλοι οι εκπαιδευτικοί, δυστυχώς, γνωρίζουν από καθημερινή πείρα. Ο μαθητής, δηλαδή, βυθισμένος στις προσωπικές του συγκρούσεις, που του δημιουργεί ή οικογενειακή διάσπαση, δεν κατορθώνει να συγκεντρώσει την προσοχή του στο μάθημα. Έπηρεασμένος από τη μελαγχολία χάνει κάθε διάθεση

για τη προετοιμασία σά μαθήματα. Σχετική έρευνα των ειδικών άπέδειξε ότι: «Τάραχει διαφορά σχολικής άπόδοσης, άνάλογα προς το οικογενειακό περιβάλλον του κάθε μαθητή».

Ακόμη, ή έπίδραση του χωρισμού των γονέων είναι άναμφισβήτητη εστην διανοητική εξέλιξη του παιδιού. Αλλά, καθώς, έτονισαμε παραπάνω το παιδί της διχασμένης οικογένειας δεν ύστερεί, μόνο σά μαθήματα. Όλη ή συμπεριφορά του μέσα στο σχολείο φέρει συνήθως τη σφραγίδα της οικογενειακής δυσαρμονίας. Οι συγκινήσεις, οι φόβοι, οι άγωνίες του έπηρεάζουν πολύ βαθιά τόν ψυχικό του κόσμο. Κι' ενώ το κορίτσι, καθώς, θα δούμε πιδ κάτω γίνεται περισσότερο μελαγχολικό, το άγόρι παρουσιάζεται πιδ άσταθές. Συχνά έκδηλώνει μια τρυμερή έπιθετικότητα εναντίον και αυτού του σχολείου. Αντιδρά στους μεγάλους και στους μικρούς δημιουργεί έπεισόδια και προστριβές στη τάξη, πρωτοστατεί στις έκδηλώσεις διαδίκης άπειθαρχίας. Μέσα όμως στη θορυβώδη αυτή άντίδραση ο εκπαιδευτικός δεν θα δυσκολευθεί καθόλου να πιάσει τόν αντίλαλο της οικογενειακής διαμάχης. Αλλά και οι σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους δοκιμάζονται και δξύνονται κάποτε από την έπίδραση των οικογενειακών προστριβών. Χαρακτηριστική είναι ή περίπτωση δυο μικρών άδελφών, που είχαν διαφορά δύο ετών. Ο μικρότερος δεν είχε άντιληφθεί το οικογενειακό ρήγμα άπ' άρχης, γιατί τότε ήταν νήπιος. Ο μεγαλύτερος όμως θυμήθηκε, ότι ο πατέρας τους έμεινε κάποτε μαζί τους στο σπίτι και δεν ήταν ένας έπισκέτης, όπως τώρα. Αργότερα ο μικρός έμαθε το γεγονός του χωρισμού των γονέων του και άπέδωσε όλη την εδύνη στον πατέρα. Ο μέγανος, αν και είχε την κριτική ικανότητα, να έννοηση, ότι ή μητέρα είχε περισσότερο δίκαιο, αισθάνονταν μεγαλύτερη στοργή για τόν πατέρα, που άλλωστε του άνταπέδιδε κι' ο πατέρας. Ητο, λοιπόν, φυσικό, να δέχεται πιδ συχνά τις πατρικές έκδηλώσεις αγάπης το μεγαλύτερο παιδί, όπως ήτο έπίσης φυσικό, να έκδηλώνεται περισσότερο ή μητρική στοργή στο μικρότερο. Αλλά από αυτό το γεγονός βγήκε κάτι ακόμη φυσικότερον: ή άντιζηλία και ή συνεχής προστριβή των δυο άδελφών, που όλοκλήρως τη δυστυχία τους. Καί σ' αυτή τη παιδική άντίθεση έχρησιμευσε σάν ζωντανό όπείογμα ή άντίθεση των γονέων. Το χειρότερο όμως είναι, ότι με τις έντυπώσεις και τις έμπειρίες αυτές άντιμετωπίζουν κάποτε όλόκληρη την κοινωνία αυτά τα παιδιά. Τα δικαστήρια άνηλικών έρχονται δυστυχώς να μάς βεβαιώσουν γι' αυτό. Στη Γαλλία τα 6000 των παιδιών, που άπασχολούν τη δικαιοσύνη σάν ύπόδικα ή άπροσάρμοστα κοινωνικά, προέρχονται από οικογένειες χωρισμένες. Ακόμη στην Έλλάδα σύμφωνα με ειδική στατιστική ή χωρισμένη οικογένεια και ή δυσαρμονία των γονέων, άποτελούν τα πρώτα αίτια της άντικοινωνικής συμπεριφοράς των άνηλικών.

Όλοι γνωρίζουμε, ότι ή Έλληνική οικογένεια έχει άρχισι να περνά κρίσις διασπάσεως. Γι'

αυτό, τα περιστατικά που άναφέραμε, άναπολούν στη μνήμη, άνάλογα γεγονότα. Χαρακτηριστικά θα άναφερθώ μόνον, μία περίπτωση μαθητή. Ητο ένα παιδί προικισμένο διανοητικά και οι προσπάθειές του το έφερον στην πρώτη γραμμή έπίδοσης. Στην έπόμενη χρονιά το παιδί δεν άπέδιδε.

Και όταν ρωτήθηκε γιατί συμβαίνει αυτό, άπάντησε. «Οι γονείς μου θα χωρίσουν. Αυτό είναι καταστροφή για όλους μας στο σπίτι, και θέλω να τούς έκδικηθώ με τούς βαθμούς μου». Αναφέρομε ένα παράδειγμα του μαθητή Σ. Καλλιάρια από τις πανεπιστημιακές του παραδόσεις: Έδω και είκοσι χρόνια είχε γίνει μάλιστα σε μαθητικούς μάθημα περί ύποβολής και άνθυποβολής.

Όστερα άπ' αυτό μια μαθήτρια 17 ετών και 3 μηνών πήγε και ζήτησε να βοή ψυχίατρο. Είπε, ότι πάσκει από μεγάλους κοιλιακούς πόνους, πονοκεφάλους και άκράτεια ούρων κατά την νύχτα.

Ηταν όρφανή από μητέρα. Ο πατέρας της έπιστήμονας σε έπαρχιακή πόλη είχε προτάσει γάμου με όραία κόρη και με μεγάλα προίκα και έχώρισε την μητέρα της κοπέλλας, αυτής δηλαδή που πήγαινε στο ψυχίατρο, μια γυναίκα που είχε καλύτερη μόρφωση, ήταν δε μοδίστρα και την πήρε με έρωτα. Αποδείχτηκε όμως, ότι δεν έπρόκειτο, για έρωτα αλλά ότι ήταν εκατελιμμένος από το άσυνείδητο, για τούτο άργότερα μετανόησε για το γάμο του. Έστρεψε την αγάπη του προς το κοριτσάκι, ενώ γι' αυτό το λόγο ή μητέρα αισθάνονταν άποστροφή και μίσος για το κορίτσι. Το κοριτσάκι έγινε νευρασθενικό και πολύ φιλόσθενο. Σά ταξίδια του ο πατέρας πήγαινε μόνον με το κορίτσι. Η μητέρα και ή κόρη έβλεπαν όνειρα μεταξύ τους πολύ θλιβερά. Ο πατέρας πθανε όταν ή κόρη ήταν 11 ετών. Τότε ή μητέρα έγινε τελείως καλά και ή κόρη κάπως συνήλθε. Η μητέρα έβαζε στη κόρη βαριά έργασία και ένουσε το μικρότερο κορίτσι της και το παιδί, που ήσαν ένωμένοι κατά της μεγάλης. Είχε σούταθι της κοπέλλας να συναισθανθεί την μητέρα της, σάν μητέρα, να μη επαναλάβει το σφάλμα του πατέρα της, να μεταβάλει συμπεριφορά άπεναντί της, όποτε και εκείνη θα την αγαπούσε.

Αυτό έτήρησε ή κοπέλλα. Σιγά - σιγά τα συμπτώματα πέρασαν έντελώς.

Στατικές μελέτες δείχνουν, ότι και ή έγκληματικότητα άρχίζει στα παιδιά από τις χωρισμένες οικογένειες. Άρκει να σκεφθεί κανείς, ότι τέσσερα σά πέντε έγκληματικά παιδιά, λέγον, ότι οι μητέρες τους έδειχναν άδιαφορία για ή,τι έκαναν και γιά όπου πήγαιναν. Έξισ στους δέκα νεαρούς έγκληματίες έχουν πατέρες που πίνουν, ύπερβολικά, πολλοί δε έχουν άλκοολικές μητέρες. Τρείς στους πέντε νεαρούς έγκληματίες προέρχονται από οικογένειες που βρίσκονται σε διάσπαση.

Έπτά στους δέκα προέρχονται από οικογένειες, που σ' αυτές δεν ύπόχει πραγματική οικογενειακή ζωή, πολλοί προέρχονται από χωρι-

σμένες οικογένειες. Σὲ 475 περιπτώσεις ἀγ-
νίας καὶ νευρασθενείας, ἐγκεφαλικὲς περιπτώ-
σεις βαρῆς νευρικότητας, μελετημένους ἀπ' ἑνα
παρισινὸ γραφεῖο, οἱ: «127 ὀφείλονται σὲ χωρι-
σμένες οικογένειες. Σ' αὐτὲς τὲς 127 περιπτώ-
σεις, τὰ 92,140) οἱ ἀφοροῦν παιδιὰ προερχόμενα
ἀπὸ χωρισμένες οικογένειες, δηλαδὴ γονεῖς χω-
ρισμένους ἢ εὐρισκομένους σὲ διάσπαση. Τὰ
4,720) οἱ ἀφοροῦν φυσικὰ παιδιὰ καὶ τὰ 3,140) οἱ
παιδιὰ παρατημένα.

Στὴ Γαλλία ἀπὸ μιὰ ἐκθεση, ποὺ δημοσιεύ-
θηκε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ G. HEUGER, μπορεῖ
κανεὶς νὰ βγάλῃ τὴν ἀκόλουθη στατιστικὴ: Σὲ
400 περιπτώσεις παρμένες ἀπ' τὰ δικαστήρια
ἀνηλίκων, γιὰ τὰ 880) οἱ τῶν περιπτώσεων, ἡ οἰ-
κογένεια ἦταν διαλυμένη: δηλ. σὲ 320) οἱ πε-
ριπτώσεις διαζύγιο ἢ χωρισμὸς γονέων. Σὲ
210) οἱ περιπτώσεις δευτέρου γάμου τοῦ ἐνὸς ἀπὸ
τοὺς συζύγους κ.ο.κ. Νὰ καὶ ἕνα δικαστικὸ πε-
ριστατικὸ. Ὁ δικαστὴς ἐπαγνε στὰ βιβλία ποὺ
ἦταν ἀπωμένα ἐπάνω στὸ τραπέζι. Ἡ ἐπόμε-
νη περίπτωση εἶχε ἀριθμὸ 88 καὶ μὲ ὅλη τὴ
συντομία τῆς ἐπιστομικῆς περιλήψεως ἡ περι-
πτωσης 88 ἔδειχνε πολὺ ἐνδιαφέροντα: «Μαρία
Α... 16 ἐτῶν καὶ 5 μηνῶν. Ἡ Μαρία ἐγκα-
ταλειμμένη ἀπ' τὴ μητέρα της, ἀνετράφη σὲ
φιλανθρωπικὸ κατάνστημα ὡς τὰ 9της χρόνιας,
ἔλεγε ὁ ἀνακριτὴς, ποὺ εἶχε ἐπιφορτισθῇ μὲ τὴν
ὕπθευση «Ὅταν ἔγινε 9 ἐτῶν ἡ μητέρα της,
ποὺ εἶχε ξαναπαντρευθῇ ἕνα χρόνον πρὶν, τὴν
εἶχε ξαναπαρεῖ. Φοίτησε ἀκατάστατα στὸ σχο-
λεῖο ὡς τὰ 14ης χρόνια. Σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία
δραπέτευσε ἀπὸ τὸ σχολεῖο γιὰ πρώτη φορὰ, κα-
τόπιν γιὰ δευτέρη (στὰ 15της χρόνια). Σιγά-
σιγὰ ἄρχισε νὰ παρουσιάζῃ σοβαροὺς διαταραχὰς
στὸ χαρακτῆρα της, κάποτε ἡ Μαρία προσπά-
θη νὰ σκοτώσῃ ἕνα ἀπὸ τὰ μικρὰ ἀδελφάκια
της, βάζοντας τὸ μπιμπερό βαθιὰ μέσα στὸ λαι-
μὸ τοῦ παιδιοῦ.

Συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ. Κατόπιν τοποθετή-
θηκε σὲ διάφορες ἐργασίες, ἀλλὰ δὲν τὴν κράτη-
σαν ἐξ αἰτίας τῆς ὀκνηρίας της καὶ τῆς κακῆς
της διαγωγῆς. Ἡ στάση της ἐναντίον τῆς μη-
τέρας της εἶναι ἐντελῶς ἐχθρική. Φθάνει μέγχοι
τοῦ νὰ τὴν χτυπᾷ. Τὸ μαρτυροῦν οἱ γείτονες,
ποὺ κατατρομάζουν ἀπ' τὲς φωνὲς τῆς δυστυ-
χημένης μητέρας. Ἔτσι ἡ Μαρία ὀδηγήθηκε
γιὰ δευτέρη φορὰ στὸ δικαστήριον ἀνηλίκων.

Φέρετε μέσα τὸ κορίτσι λέγει ὁ Δικαστὴς. Ἡ
πύρτα τοῦ γραφείου ἀνοίγει. Ἡ Μαρία μπαίνει
μὲ τὰ μάτια χαμηλωμένα.

Εἶναι ὑψηλὴ καὶ ἔχει ὕψος σκυθρωπὸ καὶ πει-
σματικό. Μιὰ ἐκφραση ἐχθρικότητας καὶ μνη-
σικαλίας — ποὺ προσπαθεῖ ὅμως ἡ ἴδια νὰ κρύ-
ψῃ — εἶναι χυμμένη στὸ πρόσωπό της. Ἐναν-
τίον τίνος τὰ ἔχει ἡ Μαρία; Αὐτὸ θέλει νὰ μά-
θῃ ὁ δικαστὴς. Αὐτὸ ὅμως εἶναι τὸ μυστικὸ της,
ποὺ ἐκείνη ἀρνείται νὰ ἀποκαλύψῃ, ὡς τὴ στι-
γμὴ ποὺ ἔξασπεσε σ' ἕνα ἄγριο θυμὸ. Ἡ Μαρία
«ἐξανασκέφθηκε» τὴν περίπτωσίν της. Δὲν εἶναι
κουτὴ καὶ μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς, ὅτι τὸ χειρότε-
ρο εἶναι, ὅτι κατ' ἀρχὴν τὰ ἔχει μ' ὅλους τοὺς
ἄνδρες, μ' ὅλους τοὺς ἄνδρες ἐξ αἰτίας τοῦ

γνωστοῦ πατέρα, ὅπως ἦταν ὁ δικὸς της καὶ τοῦ
ὁποῖου σ' ὀλόκληρη τὴν παιδική της ἡλικία μά-
ταια προσπάθησε νὰ μαντέψῃ τὰ χαρακτηρι-
στικά. Μισεῖ τὲς γυναῖκες. Ὅχι μιὰ γυναῖκα,
ὅλες τὲς γυναῖκες, ἀλλὰ εἰδικὰ μισεῖ τὴ μητέρα
της. Τὴν κατηγορεῖ ὅτι δὲν τὴν ἀγαπᾷ — ἐνῶ
εἶναι ψέμα — ὅτι προτιμᾷ τὰ ἄλλα παιδιὰ της
— καὶ αὐτὸ ἐπίσης δὲν εἶναι ἀλήθεια. Ἡ μη-
τέρα της εἶναι μιὰ καλὴ γυναῖκα, ἡθικὴ, ποὺ
ἀναγκάζεται νὰ ἐργάζεται δωρεὰν στοὺς προῖ-
σταμένους τῆς Μαρίας, γιὰ νὰ τοὺς ἀποζημιώσῃ
γιὰ τὲς κλοπὰς ποὺ τοὺς ἔκανε ἡ κόρη της.

Ὅταν ὁ δικαστὴς τὴν ἐφανέρωσε τὸ τελευ-
ταῖο αὐτὸ γεγονός — ποὺ ὡς αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἡ
Μαρία ἀγνοοῦσε — ἐκείνη ἐφώνησε ἀπότομα:
Τὸ ἔκανε αὐτὸ; Καλὰ νὰ πάθῃ!

Ἔτσι λοιπὸν ἀπὸ τὴν οικογενειακὴ διαμάχη
τὸ κορίτσι ὑποφέρει πάρα πολὺ, ἐπειδὴ τὸ χα-
ρακτηρίζει ἡ συναισθηματικὴ κατάσταση. Συμβαίνει ὅ-
μως νὰ προσαρμόζεται εὐκολώτερα στὸ σχολικὸ
περιβάλλον γιὰτὶ βρίσκει λιμάνι ἡρεμίας καὶ
στοργῆς μέσα στὴν οικογενειακὴν ἀνταρραχί.
Νὰ ὁ λόγος ποὺ ἐξέφρασε τὴν λύπη της μιὰ
μαθήτρια ὅταν ἐφθασαν οἱ θερινὲς διακοπές.

«Τί κρίμα» εἶπε, «ποὺ θὰ κλείσῃ τὸ σχολεῖο.
Τὸ εἶχα σὺν σπίτι μου ὅλο τὸ χρόνον. Πάρ' ὅ-
λα αὐτὰ τὸ παιδί αὐτὸ δὲν παύει ν' ἀποτελῇ
πρόβλημα γιὰ τοὺς ἐκπαιδευτικούς. Τὸ γενικὸ
σύμπτωμα, ποὺ τραβᾷ ἀμέσως τὴ προσοχή μας,
εἶναι ἡ μελαγχολία. Ἡ μικρὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ με-
γάλῃ μαθήτρια, πονεῖ καὶ μαραίνεται ψυχικὰ
ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς οικογενειακῆς διαμάχης.
Πόσο ξεχωρίζουν, κυρίες καὶ κύριοι, αὐτὰ τὰ
παιδιὰ στὸ σχολεῖο! Ἡ λύπη καὶ ἡ πικρία τὰ
συνοδεύει παντοῦ: στὸ παίγνιδι, στὸ μάθημα,
στὴν ἐκδρομὴ. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παρά-
πονο μαθητρίας ποὺ ξῆ μακριὰ ἀπὸ τοὺς δια-
ξενούμενους γονεῖς της. «Εἴμαι ἕνα ἀποτυχημένο
ἔγραφε παιδί» ποτὲ δὲν ἐνοίμασε τὴν ἐξορία
παδικὴ χαρὰ, ποὺ ἔχουν οἱ συμμαθητοὶ μου». **Εὐτυχῶς** δέ, ὁ φόβος νὰ μειωθῇ στὰ μάτια τῶν
ἄλλων δὲν τὰ ἀφίνει νὰ ἐκφράσουν ἀπὸ ἐννοίας
αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν. Καὶ αὐτὴ ἡ
σιωπὴ μεγαλώνει τὴν μελαγχολία, ποὺ περισφίγ-
γει τὴν ψυχὴ της καὶ γίνεται ἐπικίνδυνη. Μιὰ
ἄλλη ἀντίδραση ποὺ προστίθεται στὴν μελαγ-
χολία εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀδράνεια, ἡ ἀδιαφο-
ρία γιὰ τὴ σχολικὴ ἐργασία, ποὺ συνδυάζεται
μὲ ἐντονὴ τάσι ὀνειροπολήσεως. Αὐτὴ ἡ ἀφηρη-
μένη μαθήτρια ποὺ δὲν βρίσκειται συνήθως μέσα
στὴ τάξη, παρὰ μόνον σωματικά, ξεκινᾷ συναν-
τὰ ἕνα σπίτι χωρὶς ἐνότητα καὶ ἁρμονία. Γιὰ
νὰ ἀποφύγῃ, λοιπὸν τὴν οικογενειακὴ καταθλι-
πτικὴ πραγματικότητα καταφεύγει στὴν ὀνειρο-
πόλησιν. Δημιουργεῖ ἕνα κόσμον φανταστικόν, ποὺ
ζητεῖ ὁ ἑαυτὸς της νὰ διώξῃ αὐτὴ τὴν συναι-
σθηματικὴ καταπίεση. Ἡ φαντασία ὅμως ποὺ
εἶναι ἀπὸ τὴν φύσιν ἀναπτυσσόμενη στὸ κορίτσι
ἀποτελεῖ ἕνα νοσηρὸν καταφύγιο πολὺ ἐπικίνδυ-
νο. Ἡ ἀντίδραση αὐτὴ μπροστὰ στὸ οικογενεια-
κὸ δράμα δὲν εἶναι μόνιμη. Τὸ κορίτσι μεταπί-
πτει εὐκολὰ στὸ ἀντίθετο ἄκρο. Γίνεται νευρι-
κὸ καὶ ἄστατο γιὰτὶ ἀπὸ τὴν ἄσταθμειαν τοῦ οἰ-

κογενειακοῦ περιβάλλοντος χάνει τὸ αἶσθημα
τῆς ἀσφάλειας, ἀσφάλειας ποὺ ἔχει τόσο ἀνάγ-
κη. Κάποτε δέ, παίρνει καὶ μιὰ στάση ἐπιθε-
τικὴ γιὰ τοὺς γονεῖς του. Ἀρχίζει νὰ τοὺς κα-
τηγορεῖ στὲς ἰδιαιτέρες συζητήσεις τοὺς χωρὶς
ἐπιείκεια. «Τοὺς μισῶ καὶ τοὺς δύο» ἔλεγε μιὰ
μαθήτρια, «μισῶ ὅλο τὸν κόσμον γι' αὐτοὺς». Καὶ
ἐνῶ ἔσπευσε σὲ λυγμούς, ἐψιθύριζε: «Τί κάνω
τώρα; Κατηγορῶ τοὺς γονεῖς μου! Ἀχ, ἕνα αὐ-
τοκίνητο δὲν ὑπάρχει νὰ τελειώσω τὴ ζωὴ μου!»
Ἀλήθεια, πόσο, τραγικὴ γίνεται ἡ θέση αὐτῶν
τῶν παιδιῶν μέσα σ' αὐτὲς τὲς συγκρούσεις! Ἀς
ἤξεραν οἱ γονεῖς τοὺς πόση καταστροφή προ-
α-
λοῦν στὰ παιδιὰ στὴν ἐποχὴ, ποὺ ἀναπτύσσον-
ται! Καὶ ἔπειτα σκέπτεται κανεὶς, πῶς θὰ ἀντι-
μετωπίσουν αὐτοὶ τὴ δική τους οικογένεια, χω-
ρὶς παραστάσεις καὶ βιώματα ἁρμονικῆς συμβίω-
σεως καὶ συνεργασίας.

Χωρὶς τὴν πείρα τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀσφά-
λειας, ποὺ προσφέρει μιὰ ἐνωμένη οικογένεια;
Χαρακτηριστικὰ ἔλεγε μιὰ μαθήτρια πάναν σὲ
μιὰ στιγμὴ ψυχικῆς ἐκρήξεως κατὰ τῶν γονέων
της: «δὲν θὰ ἀποκτήσω καὶ ἐγὼ παιδιὰ; θὰ
δῆτε πῶς θὰ τὰ βασανίζω. Εἶναι ὁ μόνος τρό-
πος νὰ τοὺς ἐκδικηθῶ. Μὴ νομισθῇ, κυρίες καὶ
κύριοι ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μείνῃ ἡ οικογενεια-
κὴ διένεξη ἄγνωστη στὸ παιδί, ἀφοῦ εἶναι κά-
πως μικρὸ στὴν ἡλικία ὅσα μέτρα καὶ ἂν λάβουν
οἱ γονεῖς γιὰ νὰ ἀποκρύψουν τὴ διάστασίν τους,
αὐτὸ καταλαβαίνει καὶ διαισθάνεται ὅτι οἱ σχέ-
σεις τους δὲν εἶναι καλές. Στὴ σκέψιν μας ἔρχε-
ται ἡ περίπτωση μαθητρίας τῆς πρώτης τάξης
τοῦ Δημοτικοῦ. Ἡ οικογενειακὴ κρίση ἐπέβαλε
τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ
ἕνα διάστημα. Αὐτὸ ὅμως ἦτο μιὰ τρομερὴ δοκι-
μασία γιὰ τὸ θῦμα γιὰτὶ εἶχε ἀντιληφθῇ ὅτι οἱ
γονεῖς του μαλώνουν, ἂν καὶ δὲν μποροῦσε νὰ
ἐξηγήσῃ τοὺς λόγους. Καὶ ἔπειτα ὅλη ἡ ψυχικὴ
τοὺς ἀτμόσφαιρα γινότανε αἰσθητὴ στὲς κοινὲς
ἐπισκέψεις τους πρὸς τὸ παιδί τους, τελευταῖα
κατάλαβε μόνο του ὅτι οἱ γονεῖς του δὲν τὸ ἤ-
θελαν καὶ γι' αὐτὸ φιλονικοῦσαν μεταξύ τους.
Ἐννοοῦμε πόσο ἐντονὸ ἦτο τὸ σύμπλεγμα κα-
τωτερότητος, ποὺ τοῦ ἐδημιούργησε αὐτὴ ἡ
παρεξήγησις. Ἔτσι μετὰ ἀπὸ 20 χρόνια, ἐνῶ οἱ
γονεῖς εἶχαν πιά συμφιλιωθῇ καὶ ζοῦσαν ὅπως
ἁρμονικὰ στὸ σπίτι τους, ἡ κόρη παρέμενε μειο-
νεκτικὴ καὶ ἀπροσάρμοστη ἐξ αἰτίας τοῦ παλιοῦ
οικογενειακοῦ διχασμοῦ.

Ἀλλὰ ἂς μὴ λησμονοῦμε ἀκόμη, ὅτι, καὶ τὸ
κορίτσι, ὅπως καὶ τὸ ἀγόρι, ἀντιτίθεται στὸ δεύ-
τερο γάμο τοῦ ἐνὸς γονεῖς ἐπ' ὅσον ξῇ ὁ ἄλ-
λος, ὑπάρχουν δὲ περιπτώσεις, ποὺ οἱ σχέσεις
τῆς κόρης πρὸς τὴν μητέρα της ἢ τὸν πατέρα
της, ἀνάλογα, ἦρθαν σὲ κρίσιμο σημεῖο ἀπ' αὐ-
τὴ τὴν αἰτία. Ἐπὶ παραδειγματι, μιὰ μαθήτρια
ἐφθασε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σπίτι της καὶ νὰ κα-
ταφύγῃ σὲ ἄλλο συγγενικόν, γιὰτὶ δὲν μποροῦ-
σε νὰ βλέπῃ μέσα στὸ σπίτι στὴ θέσιν τοῦ πα-
τέρα της, τὸν θετὸν. Καὶ δὲν κατώρθωσε πο-
τέ νὰ συγχωρήσῃ στὴ μητέρα της τὸ διαζύγιο,
ποὺ εἶχε γίνει μπροστὰ ἀπὸ τὸ δεύτερον γάμο.
Ἀλλὰ ἡ μελαγχολία, ὅπως καὶ ἡ ἀντίθεση

τῆς κοπέλλας στὴν οικογένειά της εἶναι δυνα-
τόν νὰ τὴν ὀδηγήσουν σὲ πολὺ καταστρεπτικὲς
περιπέτειες. Γιατὶ εἶναι φυσικὸν νὰ δέλῃ καὶ
ἀποσύρῃ τὰ συναισθήματα τῆς ἀγάπης, ποὺ εἶχε
πρὸς τὸν ἕνα ἢ καὶ τοὺς δύο γονεῖς καὶ νὰ το-
ποθετήσῃ σὲ ἄλλα πρόσωπα. Τὸ συνηθέστερό καὶ
τόσο ἐπιφοβὸ (ἐπαναλαμβάνω) καὶ τόσο ἐπιφο-
βὸ εἶναι νὰ ἀναζητήσῃ σ' αὐτὴν τὴν ἡλικία τὸ
κορίτσι τὴ φιλία καὶ τὲς σχέσεις μὲ ἄλλους τῆς
ἰδίας ἡλικίας τοῦ ἄλλου φύλου. Καὶ τότε σ' αὐ-
τὸν τὸν ἐπικίνδυνον δρόμον, τὸ κορίτσι, δὲν ἔχει
καμμιά βοήθεια ἀπὸ τὸ σπίτι ψυχικὰ ἔχει ἀπο-
χωρισθῇ ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡ οἰ-
κογενειακὴ διένεξη. Καὶ ἂν ἀκόμη ἀκούσῃ συμ-
βουλές, δὲν ἔχει καμμιά ἐμπιστοσύνη, ὥστε νὰ
τὲς προσέξῃ, οὔτε μποροῦν νὰ τὴν ἐμπνεύσουν
ἐκεῖνοι ποὺ ἀπέτυχαν στὴ δική τους τὴ ζωὴ.
Ὅποτε γίνεται θῦμα νέας περιπέτειας ποὺ εἶναι
ἐνδεχόμενον νὰ καταστρέψῃ τὴ ζωὴ καὶ τὴν
εὐτυχίαν της γιὰ πάντα. Τὸ χειρότερο δὲ εἶναι,
ὅτι ὑπάρχουν γονεῖς καὶ μάλιστα, μητέρας ἔνο-
χοι γιὰ τὴν οικογενειακὴν ἀνταρραχί, ποὺ μὲ
μιὰ ἀρρωστημένη ἐπιθυμία τους ν' ἀποφεύγουν
δικαίως κατηγορίες ἀπὸ τὴν κόρη τους τὴν πα-
ρακιννοῦν σ' αὐτὸ τὸ ξεκίνημα καὶ τὴν βοηθοῦν
στὴ καταπάτηση τῶν ἡθικῶν νόμων, χωρὶς νὰ
ὕπολογίζοντες τὲς συνέπειες γιὰ τὴ νεανικὴ ζωὴ
καὶ τὴ μεγάλη εὐθύνη τους. Τόσο τὲς τυφλώνει
δυστυχῶς ἡ ἡθικὴ ἀταξία τῆς δικῆς τους ζω-
ῆς, ὥστε νὰ προσπαθοῦν νὰ κάμουν τὰ παιδιὰ
τους πανομοιότυπα τοῦ ἑαυτοῦ τους. Τὰ παρα-
πάνω ποὺ ἀκούσατε δίνουν μιὰ ἰδέαν μόνον ἀπὸ
τὸ δράμα ποὺ δημιουργεῖ στὴ παιδικὴ ψυχὴ ὁ
οικογενειακὸς διχασμός. Ἀλλὰ τὸ δράμα αὐτὸ
(κυρίες καὶ κύριοι) παίζεται μέσα στὴν ψυχὴ
τῶν παιδιῶν τραγικώτερο καὶ καταστρεπτικώ-
τερο ἀπ' ὅσο νομίζομε ὅλοι, δυστυχῶς. Ἡ ἀλή-
θεια αὐτὴ ποὺ ἐπιβεβαιώνεται ὁλοένα καὶ πε-
ρισσότερο ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴ καὶ τὴν σχο-
λικὴν πείρα μεγαλώνει πολὺ τρομακτικὰ τὴν εὐ-
θύνη τῶν γονέων. Καὶ τῶν δύο γονέων, ὅταν
φιλονικοῦν, χωρίζουν καὶ φτάνουν στὸ διαζύγιο.
Γιατὶ καθὼς παρατήρησε ἕας δικαστὴς τοῦ
σποῦ τῶν γονέων δὲν ὑπάρχει πλευρὰ ἀνεύθυνη.
Λογδίνου, «σ' ὅλες τὲς περιπτώσεις τοῦ χωρι-
Καὶ οἱ δύο γονεῖς εὐθύνονται γιὰ τὸν οικογε-
νειακὸ διχασμό, ἔστω καὶ ἂν τὸ μερίδιό τῆς
εὐθύνης δὲν εἶναι ἴσως. Στὸ σημεῖο αὐτό, πόσο
εὐστοχῆς ἡ σχετικὴ παροιμία τοῦ λαοῦ μας, ποὺ
λέγει «μόνος κανγᾶς δὲν γίνεται». Πράγματι
καὶ οἱ δύο εἶναι ὑπεύθυνοι. Καὶ οἱ δύο λοιπὸν,
καλοῦνται νὰ ἀναλογισθῶν τὲς συνέπειες τῆς
διαστάσεώς τους γιὰ τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν τους.
Ἀς μὴ ἐξαπατῶνται δὲ μὲ τὴ σκέψιν, ὅτι χά-
ρην τοῦ παιδιοῦ πρέπει νὰ χωρίσουν. Τὰ παι-
διὰ δὲν ὑποφέρουν τόσο ἀπὸ μιὰ ἀποτυχημένη
οικογένειαν, ὅσο ἀπὸ τὴν διάλυσή της. Ὅποτε πάλι
εἶναι ἀρκετὸ νὰ βλέπουν μόνο τὸ ἀδιέξοδο ποὺ
ἐφθασαν ἴσως οἱ ἴδιοι. Γιατὶ εἶναι βέβαιον ὅτι
τὸ ἀδιέξοδο τῶν παιδιῶν εἶναι πολὺ τρομερώ-
τερο ἀπὸ τὸ δικό τους ὅταν προχωροῦν στὸ
χωρισμό.

Ἀσφαλῶς θὰ ἀπαιτηθοῦν θυσίες ἀπὸ τὸν ἕνα

η και από τους δύο συζύγους, προκειμένου ν' αποφυγούν ένα επίσημο ή ανεπίσημο χωρισμό. Θα είναι, ίσως μεγάλες οι θυσίες αυτές. 'Αλλά θα είναι δίκαιες. 'Η ευθύνη λοιπόν, και η στοργή απέναντι στα παιδιά θα κάμνουν τους συζύγους να καταβάλουν κάθε προσπάθεια, ώστε ν' αποφευχθεί ο οικογενειακός διχασμός. Αυτό το ζητεί και ο Θεός, ο νομοθέτης του γάμου. Για τους γονείς όμως, που δεν σκέπτονται, ως γονείς, αλλά παραμένουν δοῦλοι των ατομικών τους αντιθέσεων, θα χρειασθεί να τονισθεί κάτι ακόμη. Μή νομίσουν, ότι το μεγάλο πρόβλημα της άγωγής των παιδιών τους είναι δινηατὴν νὰ λυθῇ ἀπὸ ἕνα καλὸ σχολεῖο. Βέβαια τὸ σχολεῖο ἔχει τὴν ἀποστολὴ νὰ παροσταθῇ καὶ στὸ δοκιμαζόμενο παιδί τους. Καὶ αὐτὴ τὴν ἀποστολὴ φαίνεται ὅτι τὴν ἐκπληρώνει. Πολλὲς φορές, ἐνῶν καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια ἀπὸ τὸν εκπαιδευτικὸ, τὸ παιδί παραμένει ταλαίπωρο θύμα τῆς οἰκονομικῆς του συνωμοτῆς. Γιατί, ὅπως πολλὸ δοθὰ ἔχει παρατηρηθῇ ἀπὸ εἰδικά, ἕνα καλὸ σχολεῖο ἔχει παρατηρηθῇ ἀπὸ εἰδικά, ἕνα καλὸ σχολεῖο μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ, στὴν προκειμένη περίπτωση, ἀλλὰ δὲν πετυχαίνει τὸ σχολεῖο σὲ κάθε περίπτωση ὅσο καλὴ καὶ ἂν εἴναι. 'Η οἰκογένεια, θὰ παραμείνῃ πάντοτε ὁ κύριος παράγοντας ἀγωγῆς, σύμφωνα πάλι τὸ σχέδιο τῆς Θεῆς Προνοίας. 'Αλλὰ γιὰ μᾶς τὸ σχολεῖο προβάλλει ἀπαιτητικὸ τὸ ἐρώτημα. πᾶ: Ποιὸς θὰ εἴναι ὁ ὁλός μας, ὅταν οἱ γονεῖς δὲν ἀναλαμβάνουν τὴν εὐθύνη τους, ἀλλὰ προχωροῦν στὸ διχασμό; Ποιὸς θὰ βοηθήσῃ τὰ παιδιά τους; Εἴχαμε πῆ ὅτι τὸ κενὸ τῆς οἰκογενείας δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ καλυφθῇ ἀπὸ τὸ σχολεῖο. 'Αλλὰ ἔχομε ὑποπόρρωση νὰ συμπαρασταθῶμε σ' αὐτὰ τὰ παιδιά, ἀγόρια καὶ κορίτσια, μικρὰ ἢ μεγάλα καὶ νὰ βοηθήσωμε στὴν ἀποκατάστασή τους μέσα στὴν κοινωνία. Προσπαθῶμε μὴ στοργὴ καὶ σύνεση νὰ ξεπεράσῃ τὸ παιδί τὸ πλῆγμα τῶν ποικίλων ἀντιδοράσεων γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ βάθος τῆς παιδικῆς ψυχῆς, πού ὑποφέρει ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ δοῦμα. Γιατί τὰ παιδιά δὲν θέλουν νὰ φανερώνουν αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ ψυχικὰ τραύματα, ἐκτὸς ἂν φθάσουν σὲ σκληρὸ ἀδιέξοδο. Γι' αὐτὸ φροντίζε τὸ σχολεῖο ν' ἀνοίξῃ μόνο του τὸ παιδί τῆς ψυχῆς του γιὰ νὰ ὁμιλήσῃ γι' αὐτὸ πὸν τὸ πιέζει.

'Απ' ὅλα αὐτὰ νοιώθουμε, ὅτι ἡ οἰκογένεια πρέπει νὰ εἴναι ἐστία, ὅχι ὅπως ἡ παλιὰ ρωμαϊκὴ ἐστία ἀπ' ὅπου οἱ ἄλλοι ἀπεκλείοντο, ἀλλ' ἐστία, στὴν ὁποία ὅλοι ἔρχονται γιὰ νὰ θεομανθοῦν, νὰ ἀνανεώσουν τὴς δυνάμεις τους, νὰ ἀισθανθοῦν σταθερὸ τὸ ἔδαφος, ὅπως ὁ 'Ανταῖος ἄγγιξε τὴ γῆ γιὰ νὰ πάρῃ δύναμη καὶ νὰ ξαναπαύσῃ.

'Αν ἡ οἰκογένεια σκέπτεται ὅχι μόνο τὴ δική της εὐτυχία, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐτυχία τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν, σώζει τὰ ἀνθρώπινα στοιχεῖα καὶ γίνεται πραγματικὴ ἐστία. Αὐτὸ εἶναι: τὸ μεγάλο πρόβλημα τῶν καιρῶν μας. 'Η οἰκογένεια ἐστία: αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο μας ὄνειρο.

Νὰ, τί γράφει στὴ πραγματεία του γιὰ τὸν Κινεζικὸ γάμο ὁ πιδ ξακουστός Σινολόγος τοῦ 20οῦ αἰῶνα Ριχάρδος Γουλιέλμος. «Πουθενά ἀλ-

λοῦ δὲν ἔχει ἐκφρασθῇ τὸ βαθύτατο νόημα τοῦ γάμου παρὰ στὰ ἐξῆς λόγια τοῦ Κουμπούζιου. 'Η πιδ μεγάλη ἐννοια τῆς φύσης εἶναι νὰ κατέχουν ὁ ἄντρας καὶ ἡ γυναίκα τὴ θέση πὸν τοὺς ἀρμόζει. 'Ανάμεσα ἀπὸ τὰ μέλη τῆς φυλῆς ὑπάρχουν αὐστηροὶ κύριοι: αὐτοὶ εἶναι οἱ γονεῖς. 'Αν ὁ πατέρας εἶναι ἀληθινὸς πατέρας, καὶ τὸ παιδί ἀληθινὸ παιδί, ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς μεγαλύτερο ἀδελφός, ὁ δὲ νεώτερος ἀδελφὸς νεώτερος ἀδελφός, ὁ σύζυγος ἀληθινὸς σύζυγος καὶ ἡ σύζυγος ἀληθινὴ σύζυγος, τότε ἡ οἰκογένεια βαδίζει στὸν ὁρθὸ δρόμο. Μ' αὐτὰ ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ κανονίζεται ὁρθὰ καὶ ὁ κόσμος βαδίζει σὲ σταθερὴ τροχιά».

★
Κυρίες καὶ κύριοι. Καταλαβαίνω πὺς ἔχαμε κατάχρηση στὴ καλωσύνη σας, πὺς σὰς κοῦρασα σ' ἕνα θέμα, πὺς ἀσφαλῶς δὲν μᾶς ἔδωσε ἀφορμὴ ἡ δική μας οἰκογενειακὴ καὶ σχολικὴ ζωή.

'Ὅστόσο ὅμως νομίζουμε, πὺς δὲν εἶναι περιττὸ νὰ προλαβαίνουμε κάθε ὀλίγη καὶ σίγουρα νὰ προχωροῦμε στὸ ἔργο μας.

'Ανάγκη τώρα, νὰ συνοψίσουμε πολὺ γενικά, ὅσα τονίσαμε σήμερα, σ' ἕνα θέμα, πὺς εἶναι ἀρκετὰ πλατὺ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαντληθῇ στὰ χρονικὰ ὅρια μᾶς ἐμιλίας.

Καθῆκον μας λοιπόν, ὅλων εἶναι. Νὰ ἔχομε σὰν γονεῖς κύρος. Κύρος στοὺς γονεῖς εἶναι ὑπακοὴ στὴ συνείδηση, δὲν εἶναι ἀναστολή, ἀλλὰ ἀποτελεῖ βαθύτερο σημεῖο τῆς ἀνθρώπινης ἐπόστασης. Κύρος ἔχει, ὁ γονεὺς πὺς θυσιάζει τὸ ἐγὼ του. Κύρος ἔχει ὁ γονεὺς πὺς ὑπηρετεῖ. 'Επειτα, νὰ εἴμαστε ἀληθινοὶ στὰ παιδιά μας καὶ ὅχι συμβατικοί.

'Η ἀγωγὴ δὲν ἀνέχετα ὀνειλιχνίεια καὶ τὰ «κατὰ συνθήκην» πράγματα μὲ ὑπεκφυγές. 'Ακόμη, νὰ εἴμαστε στοργικοί, ἀλλὰ μετρούμενοι, γιατί ἂν ἡ ἀτμόσφαιρα γύρω στὸ παιδί εἶναι πολὺ τεταμένη τὸ παιδί παθαίνει ἀπὸ ἄρρωστο συναισθηματισμό. Εἶναι δυνατόν τὸ παιδί νὰ ἐξελίσσεται, καθὼς ἕνα φυτὸ στὸ θερμοκήπιο, πὺς δὲν ἔχει τὴ δύναμη ν' ἀντέξῃ στὴ καθημερινὴ ζωή. Σὲ σφοδρὴ μας ταρᾶχὴ πρέπει νὰ εἴμαστε συγκρατημένοι. Καὶ οἱ δύο οἱ γονεῖς καλοῦνται ν' ἀναλογισθοῦν τὴς συνέπειες τῆς διάστασης, τοὺς γιὰ τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν τους. 'Ας μὴ ἐξαπατιῶνται μὲ τὴ σκέψη, ὅτι χάριν τῶν παιδιῶν πρέπει νὰ χωρήσουν. Τὰ παιδιά δὲν ὑποφέρουν τόσο ἀπὸ μιὰ ἀποτυχημένη οἰκογένεια, ὅσο ἀπὸ τὴ διάλυσή της. 'Ασφαλῶς θὰ ἀπαιτηθοῦν θυσίες ἀπὸ τὸν ἕνα ἢ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο τοὺς γονεῖς, προκειμένου ν' ἀποφύγουν ἕνα ἐπίσημο ἢ ανεπίσημο χωρισμό. Θὰ εἶναι μεγάλες, ἴσως, οἱ θυσίες αὐτές.

'Αλλὰ θὰ εἶναι δίκαιες. Συγκράτηση τῆς ταρᾶχῆς μας μπορεῖ νὰ γίνῃ ἄλμα γιὰ νέα ζωή. Σχετικὴ εἶναι ἡ θαυμάσια παρομοίωση τοῦ Γιούγκ, πὺς λέγει. «'Ενας βοσκὴς στὴ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, πὺς γύρω του ἔχει τρομερὴ θύελλα, ὅσοι ὅμως ἡ θύελλα φεύγει καὶ ὅλα ἡσυχάζουν».

'Ακόμη νὰ εἴμαστε, ἀδιάσπαστα ἐνωμένοι ὡ-

Η ΜΗΤΕΡΑ ΚΑΙ Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Δύο βασικοὶ παράγοντες τῆς ἀγωγῆς

Ῥ'πὸ κ. ΣΤΕΦ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΗ,
Δ)λου 1909 Σχολ. Θεσ)νίκης

Σήμερα, στὸν 20ὸν αἰῶνα, τὸν αἰῶνα τῶν διαστημοπλοίων μὲ τοὺς 'Αμερικανούς καὶ Ρώσους ἀστροναύτες, μὲ τοὺς διαφόρους πυραύλους καὶ τὰ ἐργοστάσια παραγωγῆς ἀτομικῶν βομβῶν, μὲ προορισμὸ τὴν Χιροσίμα τῆς ὕδρου γείου σφαίρας, γενικὰ ἡ 'Αγωγή τῆς 'Ελληνικῆς μας Νεολαίας καὶ δύσκολη εἶναι καὶ ἔχει ἀξιώσεις περισσότερες στὴ ρίζα καὶ τὴν δομὴ τῶν θεμελίων της διὰ ν' ἀποβῇ αὐτὴ γερὴ κ' ἀτράνταχτὴ ἀπὸ τοὺς γρήγορους καὶ καταστρεπτικούς ἀνέμους τοῦ Αἰόλου διαφόρων φιλοσοφικῶν κοσμοθεωριῶν κατὰ περισσότερο λόγο, ἀντιλήψεων περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Το γεγονός αὐτὸ εἶναι ἀπτή καὶ ὀφθαλμοφανὴς πραγματικότητα, πὺς δὲν τὴν διαφεύδουν οὔτε κατὰ μιὰ μοῖρα τὰ διάφορα ἄρθρα, βιβλία πὺς γράφονται στὴ χώρα μας καὶ αἱ συχνές διαλέξεις τῶν διαφόρων κορυφαίων ὁμιλητῶν σὲ διάφορες αἰθουσες μπροστὰ σὺ πυκνὸ ἀκροατήριον. 'Εχει διαπιστωθῇ κ' ἀποτελεῖ πιθανὸν κοινοτυπία ἡ γνώμη τοῦ παιδαγωγοῦ μας Ν. Καραχρίστου, πὺς λέγει σὲ μιὰ του ἀξιόλογη μελέτῃ τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ λόγια:

«...στε τὸ παιδί νὰ βλέπῃ, ὅτι ἀποφεύγουμε τὴς ἀδεξιότητες, τὴς μικροπαρεξηγήσεις, τὴς ἐπικρίσεις».

Τότε γιὰ μᾶς τὸ σχολεῖο τὸ παιδί: 'Αποχτὰ κοινωνικὴ ὀριμότητα. Παίρνει τὴ θέση πὺς ταιριάζει στοὺς ἐρεθισμούς του. Προσαρμόζεται στὴ συνθήκη τῆς ζωῆς. 'Ικανοποιεῖ καὶ ἐκδηλώνει τὴς ἐπιθυμίες του. Εἶναι ψυχικὰ ὑγιές. Βρίσκει εὐχαρίστηση στὸ σχολεῖο. Νοιώθει τὴς ἐπιτυχίες του καὶ δοκιμάζει χαρὰ. Γίνεται ἀποδεχτὸς στοὺς συμμαθητὲς του καὶ συνεργάζεται μὲ ἐπιτυχία. Εἶναι χαρούμενο γιὰ τὴς σχολικῆς του ἀπασχολήσεως καὶ τὴν συναναστροφή του μὲ τοὺς συμμαθητὲς του. Εἶναι ὑπερήφανο γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ προσπαθεῖ νὰ κάμῃ ὅ,τι καλύτερο μπορεῖ.

Προσαρμόζεται ἀρμονικὰ στὴς προσωπικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀπαιτήσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Σὺμπεριφέρεται μὲ τρόπο ἀποδεχτὸ καὶ ἤπ' μὲ ἐλάχιστες προστριβές καὶ φόβο.

'Ας μᾶς εἶναι, λοιπόν, πρόσταγμα πάντοτε κυρίες μου καὶ κύριοι τὰ καλὰ λόγια πὺς εἶπε ἕνας μεγάλος δικηγόρος σὲ μιὰ δίκῃ ἀγγλίκων: «Τὰ παιδιά μας δὲν μᾶς ἐξήτησαν νὰ ζήσουν, ἐφ' ὅσον ὅμως ἦσαν στὴ ζωὴ ἔχουν ἱερὰ δικαιώματά ἐπάνω μας».

ΑΘ. ΤΣΟΛΟΔΗΜΟΣ

«Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς, ὑψίστης σπουδαιότητος καὶ σημασίας ὅτι αὐτὴ προβαίνει εἰς τὸ ἔργον της οὐχὶ διὰ λόγων, οὐχὶ διὰ κενῶν λέξεων καὶ φράσεων περιττῶν, ἀλλ' ἀπ' εὐθείας δι' ἔργων, δι' ἀμέσου ζώσης πράξεως.

'Η οἰκογένεια εἶναι ἡ φάτνη, ὅπου γεννᾶται κάθε ἄνθρωπος, εἶναι τὸ μέρος, ὅπου βλασταίνει, ἀναπτύσσεται καὶ ὀριμάζει τὸ σπέρμα τῆς ἀγάπης. Τὸ 'Αγιον Πνεῦμα αὐτῆς. Για τὴν εὐρύτερη κοινωνία μας. Για τὸ ἔθνος μας. Για τὸν ἄνθρωπον.

Τὸ μετεωρολογικὸ δελτίο τῆς ἀγωγῆς τῶν 'Ελληνοπαίδων τῆς ἐποχῆς μας εἶναι γεμάτο μὲ θύελλες, μὲ βροχές, μὲ χιόνια. 'Η στήλη τοῦ θερμομέτρου τῆς ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως τῶν παιδιῶν μας εἶναι ἀνυψωμένη καὶ ὀλως μᾶς ἀνυσυχεῖ.

'Αρθρα, μελέτες καὶ δημοσιογραφικὲς καμπάνιες, βιβλία καὶ σοβαρὰ συγγράμματα εἰδικῶν, παιδαγωγῶν, κοινωνιολόγων, ψυχιάτρων, πολιτικῶν ἀνδρῶν νομομαθῶν καὶ δικαστικῶν λειτουργῶν, γονέων καὶ δασκάλων, ἀπηχοῦν τὴν ἀνησυχία αὐτῆς τῆς ψυχῆς ὅλων τῶν μεγάλων, πὺς ἐνδιαφερόμεθα γιὰ τὴν 'Ελληνοχριστιανικὴ καὶ 'Ανθρωπιστικὴ 'Αγωγή τῶν χρυσῶν ἐλπίδων κάθε οἰκογενείας, κάθε ἔθνους, γενικὰ τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ Μητῆρες, οἱ τετυμπόδες, τὰ στρήνη, τὰ ντόπλες καὶ τὸ Γερμανικὸ σύνθημα «χωρὶς τίποτε» στὴς ἄκτες τῶν θαλάσσων, βροντοφωνοῦν καὶ πιστοποιοῦν τὴν ἀλήθεια αὐτῇ. Λησμονήσαμε νὰ πούμε καὶ τὴν καταστρεπτικὴ δύναμη τοῦ κινηματογράφου, πὺς δημιουργεῖ στὴς ψυχῆς τῆς νεολαίας μας ἔντονα βλαπτικὰ βιώματα, διότι κατὰ τὴν σοφὴ παρατήρησιν τοῦ παιδαγωγοῦ μας Παν. Κοροτζί «Ὁ κινηματογράφος εἶναι ὁ σύγχρονος κατακτητὴς καὶ κυρίαρχος τοῦ κόσμου, μιὰ ἀκαταμάχητος δύναμη, εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁποίας ὑποτάσσονται τὰ πάντα. Καὶ τὸ χειρότερον ὅλων εἶναι ὅτι, ὁ κινηματογράφος κατήχησεν 'Εωσφορικὴ Δύναμις τοῦ κακοῦ, ἀπεργαζομένη τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν παρακμὴν τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ ἕνα πρωτοφανὴ ἐκφυλισμὸν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μιὰ δυνατὴ κραυγὴ βγαίνει ἀπὸ τὰ στήθη ὅλων μας, πὺς φθάνει μέχρι τὴν τελευταία γωνία τοῦ πλανῆτης μας, πὺς ἀντηχεῖ ἐντοκα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας καὶ μᾶς γεμίζει μὲ κατακλυσμούς ἀμφιβολιῶν καὶ μὲ πλήμμυρες δυνατῶν ἀνησυχιῶν ἡ 'Αγωγή καὶ Μόρφωσις τῆς 'Ελληνικῆς μας νεολαίας:

«Ἐυπνήστε καὶ σηκωθῆτε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι

τοῦ πνεύματος, οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀγάπης καὶ
δυνάμεως, οἱ ζηλωταὶ τῆς ἀλήθειας, οἱ γλύ-
πται τῶν ἀνθρωπίνων χαρακτηρῶν καὶ προσω-
ποποιημάτων, οἱ λαοφάστες τῶν ψυχῶν καὶ πνευ-
μάτων καὶ κυττῶστε μεθ' ἀνάσθημα πλήγματος
τοῦ Ἡρακλῆ τὴν Λερναία Ὑδρα τοῦ Κακοῦ,
τῆς Ἀμαρτίας, τῆς Ἑγωπαθείας, φονεύσατε
τὸν Μινώταυρον τῶν ἀκαλινῶτων παθῶν καὶ
ἐκκεντρισμῶν τῆς σύγχρονης γενεᾶς μετὰ τὸν
πέλεκυν τοῦ Θυσεία, διὰ τὰ ριζώση, νὰ βλα-
στήση καὶ νὰ καρποφορήσῃ ἐδώ στὴν Ἑλλη-
νικὴ γῇ ἡ καλωσύνη, ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις, ἡ
ἀνθρωπιάς καὶ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας νὰ πλημ-
μυρίσῃ, σὰν φάρος, τὰ πάντα!

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἐκπαιδευ-
τικοῦ Λειτουργοῦ.

Ὁ διακεκριμένος μας παιδαγωγὸς κ. Θεόδωρος Χαραλαμπίδης στὸ βιβλίου του «Θέματα Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ» λέγει: «Ἄν ἡ παιδεία εἶναι τὸ ὑπόβαθρο τοῦ πολιτισμοῦ, τὸ γερὸ θεμέλιο πάνω στὸ ὁποῖο στηρίζεται κάθε ἀνώτερη καὶ ἀνορθωτικὴ προσπάθεια, ὁ δάσκαλος, ὁ ἐκπαιδευτικὸς γενικὰ σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες, ἀπὸ τὴ νηπιαγωγὸ ὥς τὸν καθηγητὴ μίᾳς ἀνωτάτης σκολῆς, εἶναι ὁ κύριος φορεὺς αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ ἀναντικατάστατο ἔμφυνο μέσο γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀληθινὴ πρόοδος στὸν κόσμο.

Από το λίκνο ως το τάφο ο εκπαιδευτικός στέκει ο φωτεινός και άναμισητός παραστάτης του ανθρώπου και ο ασφαλής και πιστός οδηγός του. Γιατί το πάθος του εκπαιδευτικού είναι η ανάπτυξη και η ανάτασις του ανθρώπου, γένους, καθώς και η βελτίωσις των συνθηκών, κάτω από τις οποίες διατελούν οι συνάνθρωποί του».

Φοβάμαι, έπειδη τυγχάνω εκπαιδευτικός, μήπως παρεξηγηθώ, διότι θα κάμω λόγο για τὰ οίκογενειακά του κλάδου μου, όπου συγκαταλόγομαι σάν μονάδα κι' εγώ μέ τίς ανθρώπινες αδυναμίες μου, μέ τήν ζούγκλα τών παθών μου και τόν βούρκο τού φυσικού ανθρώπινου έγωίσμου και τής επαγγελματικής υπερηφανείας μου.

Προκαταβολὴς μου. ἡ ἐκκλησιαστικὴ ὑπερβολὴς μου θὰ εἰπῶ κι' ὅση ἀνθρώπινη ταπεινότης δειξῶ στὴ ρύμη τῶν σκέψεών μου. Ὁ ἀπώτερος παιδαγωγικὸς σκοπὸς τοῦ σχολίου, ψυχολογικῶν καὶ ὧν μορφωτικῶν, διδασκτικῶν δασκάλου εἶναι ὁ ἐξής: Ἡ ὑποδοχή τοῦ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸ ξεδίπλωμα τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς καὶ Ἑλληνοχριστιανικῆς δομῆς τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρώπων γενεῶν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῶν ἀξιών, τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ τὴν μεταλαμπάδευσιν τοῦ ὀλυμπίου φωτὸς στὶς ἐπερχόμενες ἑλληνικὰς γενεάς.

ΜΕ τὴν Δημιουργικὴ Ἀγωγή, ποὺ πρεσβεύει

ἡ σύγχρονη παιδαγωγική, κατὰ τὴν ἀντίληψιν
 τοῦ ξένου παιδαγωγοῦ MAURICE DEBESSE
 (Μωρίς Ντεμπέσς) ἡ ἀγωγή θὰ δημιουργηθῇ
 τὸν ἄνθρωπον καὶ θὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ αὐτοδη-
 μιουργηθῇ, ἀνάλογα μὲ τὸν τοῦλος τῆς φω-
 τεινούς παράγοντας τῆς ὠριμαζούσης κληρο-
 νομικῆς προικός, τοῦ φυσικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ
 ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος καὶ τέλος, ἀνάλογα
 μὲ τὸν προσωπικὸν παράγοντα καὶ τὴν δη-
 μιουργικὴν δύναμιν τούτου, μέσα εἰς τὸν κλοι-
 ὸν μίας καλῶς ἐννοημένης ἐλευθερίας καὶ ὅχι
 ἀναρχας καὶ ὀλιτοκρατίας. Γιατί, ἐλευθερία
 προσωπικότητος δίχως δεσμούς καὶ χαλινάρια,
 δὲν εἶναι νοητὴ, παρὰ μόνον σὰν μιά θεωρητι-
 κὴ συνείδησις καὶ ὅχι σὰν κοινωνικὴ πραγματι-
 κότητα, γιὰτὶ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει: Παιδα-
 γωγῶ σημαίνει ἐλευθερώσῃ, σὰν Ἡρακλῆς τὸν
 δεσμώτη Προμηθέα τῆς Αἰσχυλίου τραγωδίας
 ἀπὸ τὰ δεῖνὰ τῆς ζωῆς καὶ τοὺς ἀετοὺς τῶν ἀν-
 θρωπίνων παθῶν καὶ χαρίζῃ τὴν ἀνθρωπίνην
 προσωπικότητα στὴ ζωὴ διὰ τὰ προσανατολι-
 σθῇ, νὰ πάρῃ γραμμὴ σωστῇ «πλευσεως» πρὸς
 τὴν χώραν τῶν ὑγιάν ἀρχῶν καὶ ρωμαλαίων
 βιοσφαιρῶν γιὰ ν' ἀράξῃ τὸ καράβι τοῦ κάθε
 ἀνθρώπου στὸ γαλῆνιο λιμάνι τῆς εὐτυχίας,
 τῆς δημιουργίας νέων ἀξιών τῆς ζωῆς καὶ τοῦ
 πολιτισμοῦ μας. Σὰν γονεῖς ὁμως δὲν πρέπει
 νὰ παραλήψουμε τὸ ἔργο τοῦ σχολείου, σὰν
 τὸν πύργο τοῦ Βαβέλ, μὲ τὶς κατακρίσεις,
 τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἑλλειψιν διαφωτισμοῦ
 γιὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἔργου τοῦ σχολείου.
 Νὰ μὴ λέμε ποτὲ μπροστὰ στὰ παιδιά μας,
 οὔτε καὶ νὰ κάνουμε συλλογισμοὺς τέτοιους,
 σὰν αὐτοὺς:

«Φταίει τὸ σχολεῖο, εἶναι φοβερὸ ποιῆς χυ-
δαίοντες καὶ ποιοῦς κακούς τρόπους μαθαί-
νοντες τὰ παιδιά μας; μέσα στὸ σχολεῖο; Ἐκεῖ
ἀποκοτὴ συνήθειας ἀνεξαρτησίας, ἀν' ὅχι ἐ-
πανατακικότητος καὶ ὕστερα ἐμεῖς οἱ πατέρες
καὶ μητέρες κάνουμε τόσο κόπο γιὰ νὰ τὰ χει-
ραγωγῶσουμε θαν γυροῦν στὸ σπίτι, ὅπως
γράφει ὁ Νέστωρ καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγι-
κῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γενεύης ROBERT
DOTTRENS (Ροβέρτος Ντοτρενς) στὸ περι-
σπούδαστο σύγγραμμά του «Ἐμεῖς καὶ τὰ
παιδιά μας» κατὰ ἀριστοτεχνικὴ μετάφρασι-
σὺ φιλότου μου Ἐπιθεωρητοῦ κ. Ἀναστα-
σίου Τακού.

Είμαστε ανθρωποπλάστες και λαοπαίδευ-
τές, σμιλευτές των ανθρωπίνων χαρακτήρων
και γλύπτες ανθρωπίνων ψυχών, γαλβανοπλά-
στες χημικοί ανθρωπίνων έγκεφάλων, καταπο-
σωπικοτήτων, που έπιχρυσώνουν ψυχές, καρ-
διές, σκέψεις και τις διαμορφώνουμε με την
μαγική τέχνη της Κίρκης, που λέγεται 'Αγω-
γή σέ άνθρωπους καλλιεργημένους, πόλιτισμέ-
νους, τζέντλεμαν της σχολής Καίμπριτζ, σε
δημιουργικές και άνορθωτικές ανθρωπίνες προ-
σωπικότητες, που τις παραδίνουμε στη ζωή,
όχι σαν μαινομένους ταύρους της 'Ισπανικής
'Αρένας και βρυχομένους λέοντας της ζούγ-
κλας και των θηριοτροφείων, αλλά σαν δη-
μιουργικές μέλισσες, που κάνουν το γλυκό

τους μέλι, σὰν ἐργατικά μυρμήγκια, ποὺ ἀκούραστα ἀποθηκεύουν πνευματικὴ τροφή στὴν ἀπέραντη συνεταιριστικὴ σιταποθήκη τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἀρετῆς σὰν καρπὸ μὲθων πρωτοδουλειῶν, προσπαθειῶν ἀκαταπαύστων καὶ ἰδρώτων ποταμιῶν, γιὰτὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖο ποιητὴ μας Ὁμόσιος, ποὺ λέγει σοφά: «Μπροστὰ στὴν ἀρετὴ οἱ θεοὶ ἔβαλαν ἰδρώτα. Δρόμος μακρὺς κί' ἀνηφορικὸς καὶ δίσβατος ὁδηγεῖ σ' αὐτὴ γιὰ πρώτη φορὰ. Μὰ σὰν ἀξιώθεῖς καὶ φτάσης στὴν ἄκρη του, εὐκόλος εἶναι καὶ πότιν, κί' ἂν ἀκόμη ἔχει δυσκολίες».

«Ὅποιος ἀποκτᾷ τὸ πέρα
πλοῦτη, δόξα καὶ τιμὴ
ἀποθνήσκει μίαν ἡμέραν
καὶ τὰ χάνει στὴ στιγμή.
Ὅποιος ὁμως κοπιᾷ σὲ
καὶ ἀποκτᾷ τὴν Ἀρετὴν
καὶ τὸ χῶμα ἂν τὸν σκεπάσῃ
πάλι κτήμα του εἶν' αὐτῇ».

Γεώργιος Βιζυηνός

Ὡστε βλέπουμε ὅτι, ὁ ἐκπαιδευτικὸς λειτουργὸς ἔχει ν' ἀντιμετωπίσῃ πολλὰ ψυχολογικά, κοινωνικά καὶ ἠθικά προβλήματα γιὰ νὰ μπορέσῃ ν' ἀνταποκριθῇ μὲ πληρότητα στὴν Ἑθνικοκοινωνικὴ ἀποστολὴ του μέσα στὸ καλλιμάρμαρο παλᾶτι τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς ἀρχαίας θεᾶς τῆς Σοφίας καὶ μέσα στὸ ἅγιον Βῆμα τοῦ Ναοῦ τῆς Παιδείας νὰ ἱεουργήσῃ δημιουργικά. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀγωγή, κατὰ τὴν γνώμη τῶν ὑγιῶς σκεπτομένων πολιτικῶν ἀνδρῶν καὶ παιδαγωγικῶν κορυφῶν, πρέπει νὰ εἶναι κατὰ κύριο λόγο, Ἑθνικὴ Ἀγωγή, μὲ βάθρα τὴν χριστιανικὴ ἠθικοθρησκευτικὴ θεμελίωση τῆς ζωῆς· καὶ μὲ δομὴ τὴν ἀνιδιοτελεῖα, δίχως ὑπολογισμοὺς, ἐγωισμοὺς καὶ συμφέροντα χριστιανικὴ ἀγάπη τῆς κλασσικῆς παραβολῆς τοῦ καλοῦ καὶ ἐλεήμονος Σαμαρείτου, τοῦ ξανθοῦ Ναζωραίου, γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ πλησίου μας καὶ τὴν προθυμίαν μας νὰ βοηθήσουμε τοὺς ἄλλους συνανθρώπους μας σὰν ναυαγῶσδες.

ναυαγοσώστες.
«Έτσι θ' αποφύγουμε κατά τρόπο ασφαλέστερο την κυριώτερη πηγή και την φυσική ἐγωϊστική τάση του ανθρώπου, που είναι ἡ ρίζα καὶ ἡ αἰτία τῆς Κοινωνικῆς Ἀδικίας, τῆς Διχόνοιας, τῶν διαφόρων πολέμων καὶ γενικώτερα τῆς ἡθικῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ. Θὰ συμβάλουμε συνάμα στοῦ νὰ ἐξυπηρετεῖται καὶ νὰ θεραπεύεται ἡ Ἀλήθεια, που εἶναι μιὰ κι' ἀδιάρητη, γιατί γύρω ἀπὸ ἓνα ζήτημα καὶ θέμα δὲν ὑπάρχουν πολλές καὶ διάφορες ἀλήθειες ἀνάλογα μὲ τὰ γούστα καὶ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ καθενός, ἐπειδὴ οἱ πολλές ἀλήθειες καταντοῦν ἓνα μεγάλο μηδενικό καὶ ψέμμα καὶ διότι, κατὰ τὸν ἀρχαῖο ποιητὴ μας Πίνδαρο: «Ἡ Ἀλήθεια εἶναι θυγατέρα τοῦ Δία» καὶ κατὰ τὸν ἱστορικὸ μας Πολύβιο «Εἶναι ἡ πιὸ ἰσχυρὴ θεὰ, αὐτὴ ποὺ κυβερνάει τοὺς ἀνθρώπους μὲ τόσο αὐταρχικὴ κυριαρχία. Γιατί, ἂν καὶ πολλοὶ τὴν πολεμοῦν καὶ πολλὰς

φορές τὸ ψέμμα κρύβεται κάτω ἀπὸ τὴν Ἑλληνοφάνεια, ὅμως αὐτὴ στὸ τέλος πάντα θριαμβεῖ, νικώντας κάθε ἀντίσταση». Πρέπει νὰ καταλάβουν οἱ πολῖτικοί μας ἄνδρες καὶ νὰ τὸ κάμουν ἐβλεπναι τῶν προγραμμάτων τους στὴν περίοδο τῶν ἐκλογῶν τὸ ἐξῆς γεγονός: «Ὅτι τίποτε τὸ μεγάλο, αἰώνιο καὶ θετικὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ νὰ καρποφορήσῃ στὸν κόσμον αὐτῶν, χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τῆς Παιδείας, γιατί αὐτὴ θὰ καταρτίσῃ τὸ ἔμψυχο ὕλικό, τὴν κατάλληλὴν ἀνθρώπινην ζύμην γιὰ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἀνοδο τῆς ζωῆς καὶ εἶναι ἡ γερὴ βάση καὶ ἡ ἐνδεδειγμένη δομὴ τοῦ παντός. Ὅσο τέλειο κι ἂν εἶναι ἓνα κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ σύστημα, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων καταδικασμένον δυστυχῶς ν' ἀτονίσῃ καὶ νὰ γκρεμισθῇ σὰν Ἰσπανικὸς πύργος καμωμένος ἀπὸ χαρτόνι, ὅταν ἐκεῖνοι ποὺ τὸ ἐφαρμόζουσι δὲν βρίσκονται στὴν κορυφὴ τοῦ ὕψους τῆς ἀποστολῆς τους. Γι' αὐτὸ χρειάζεται διδάσκει γεννασιότερον ποσοὺ ἀπὸ τὸν κρατικὸν μας προϋπολογισμό γιὰ τὴν παιδείαν, ποὺ εἶναι «χρυσὸ στεφάνι» κατὰ τὸν Πυθαγόρα «Ἀναφαίρετον δικαίωμα τῶν ἀνθρώπων» κατὰ τὸν Μένανδρο καὶ «Πηγὴ καὶ ρίζα τῆς καλοκαγαθίας» κατὰ τὸν παιδαγωγὸν μας Πλούταρχον.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἡ ἀποστολὴ τῆς Μητέρας
σὰν παιδαγωγοῦ

«Μέσα σὲ τόσες ἀγάπες, γιὰ τὴν ζωὴ, γιὰ τὴν πατρίδα, γιὰ τὴν οἰκογένειά μας, γιὰ τὸν πλησίον μας, γιὰ τὸ ἄλλο φύλο, γιὰ τὴν δουλειά μας κ.λ.π., ἡ Ἀγάπη γιὰ τὸ σπίτι, ἔχει κάτὶ το ξεχωριστό, κάτι τὸ Ἀτασιστικό μέσα μας. Γιατὶ ἡ ἀναζήτησις τῆς κατοικίας ἀνήκει στὰ βασικώτερα ἀρμέρφυτα τῶν ἀνθρώπων. Ἐρχεται ἀμέσως μετὰ τὴν τροφή μας καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνδυμασία ἀκόμη» γράφει ὁ σοφὸς παιδαγωγὸς μας κ. Θεόδωρος Χαρολαμπίδης σὲ μιά του μελέτη, ποὺ ἀναφέραμε.

Καὶ μέσα σὲ κάθε σπίτι βασίλισσα καὶ θεὰ καὶ Ἁγία εἶναι ἡ μητέρα, ἡ κοινὴ μήτρα τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, γιὰ τὴν ὁποία ἂν βαρὺ τὸν φόρο ἐγγνωμοσύνης, τιμῆς καὶ ἀγάπης ἔπρεπε νὰ κτίσουμε, δίπλα στὸν «Ἄγνωστο Στρατιώτη» καὶ τὸ ἄγαλμα τῆς μητέρας, γιὰ τὸ βαρὺ κοινωνικὸ τῆς ἔργου, γιὰ τὴν θεία ἀποστολὴ τῆς γιὰ τὴν ἀνάτροφι καὶ μόρφωσι τῶν καρπῶν τῆς ζωῆς, γιὰ τίς τόσες ἀνέπιπτες θυσίες τῆς γιὰ τὰ παῖδιά της καὶ γιὰ τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρωπίνου περιβάλλοντός της, τέλος γιὰ τὴν μεγάλη τῆς καρδιά, ποὺ τόσον παραστατικὰ μᾶς τὴν ζωγραφίζει ὁ ξένος ποιητὴς Ρισπὲν στὸ ποίημά του «Ἡ καρδιά τῆς μάνας».

Ένας Άγγλος παιδαγωγός, με τὸν φακὸ
τῆς Ἀλήθειας, γράφει: «Στὴ μάνα, ποὺ ἀ-
νατρέφει δύο ἢ τρία παιδιά, μεταξύ ἐνὸς καὶ
ἐξ ἐτῶν, χωρὶς καμμιά ξένη βοήθεια, μικρὴ ἢ

μεγάλη, χωρίς βοήθο στο σπίτι της, αξίζει κανείς να της απονεύμη ένα μετάλλιο».

Γιατί η μητέρα κατά την όμολογία των μεγάλων ανδρών της ιστορίας μας είναι κείνη που πλάθει τις προσωπικότητες, τις μεγαλοφυΐες, τις δόξαιες μορφές στη ζωή της ανθρωπότητας. «Οι άντρες είναι δ,τι τους έκαμαν οι μητέρες τους» λέγει ο Άμερικανός Έμερσον. «Ο,τι είμαι μ' έκαμε η μητέρα μου» βροντοφωνεί ο Άμερικανός Πρόεδρος Άνταμς. «Στη μητέρα μου όφειλω κυρίως το άνεθασμά μου. Η γνώμη μου είναι πως το μέλλον, καλό ή κακό, ενός παιδιού, εξαρτιέται πρώτιστα απ' την μητέρα του» γράφει ο έξοριστος αυτοκράτωρ ης Άγίας Έλένης, Ναπολέον. «Μιά καλή μητέρα αξίζει 100 δασκάλους» τονίζει ο Χέρπετ.

«Από τη γή βγαίνει νερό, κι' από την έλια το λάδι, κι από την μάνα την καλή, βγαίνει το παλληκάρι» Κ. Παλαμάς «Βαβαί, οίαι παρὰ τοίς χριστιανοίς, γυναίκες είσι» αναφωνεί ο έθνικός φιλόσοφος Λιδάκιος για την ανατροφή του Χρυσόστομου, του παρ' όλίγον διαδόχου του στη Σχολή της Άντιοχείας, αν ο Χρυσόστομος δέν ήταν χριστιανός την Πίστη.

Όπως βλέπουμε η σημασία, ή αξία και ή άποσολή της μητέρας είναι άνεκτίμητη, άνυπόβλητη, άκατανίκητη. «Δυστυχώς όποιος την χάνει. Ο καημός είναι μεγάλος! Σάν την μάνα δέν είν' άλλος, εις τον κόσμο θησαυρός» αναφωνεί με θαυμασμό ο ποιητής μας Γεώργιος Μαρτινέλλης. Η μάνα, ή Έλληνίδα μητέρα είναι το κέντρο της οικογενειακής έστίας, ή πραγματική πηγή κάθε χαράς και ευτυχίας, ο τύπος της ασφάλειας και το λιμάνι της ήρεμίας. «Η δράση της μάνας δέν φτάνει τόσο στο φώς της δημοσιότητας». Κι' όμως αυτή δημιουργεί την οικογένεια και το σπίτι, που χωρίς αυτήν μένει κενό και κρύο. Από την δύναμη της ψυχής της παίρνει μορφή όλος ο χώρος της οικογενείας, που χωρίς την πνοή της θα ήταν ένας άδειος άπλως χώρος, γυμνός, όσο κι' αν ήταν στολισμένος.

Μόνο αυτή δίνει όμορφιά και λάμψη, δημιουργεί την άτμόσφαιρα και σκορπά την ζωή μέσα στους νεκρούς του σπιτιού τοίχους» γράφει ένδεικτικά για την καρδιά της οικογενείας ο παιδαγωγός κ. Ιωάννης Ξηροτύρης στο αξιόλογο σύγγραμμά του, με τον τίτλο «Μάνα και Άγωγή».

Ένας Γερμανός παιδαγωγός λέγει χαρακτηριστικά για την άποσολή της τα έξης: «Το παιδί στα πρώτα έξη χρόνια της ζωής του, αλλά και άργότερα, είναι ένα είδος καθρέφτη της ψυχικής καταστάσεως της μάνας του. Δυσκολίες που παρουσιάζονται στην άγωγή του παιδιού, είναι δυσκολίες ής ίδιες της μάνας, είναι άντιδράσεις του παιδιού στην ψυχική στάση της, γι' αυτό κι' ή μάνα δέν πρέπει να ζητά τις δυσκολίες της άγωγής έξω απ' αυτή την ίδια, παρὰ μόνον στον έαυτό της, στα βάθη της ψυχής της». Ο ήλιος, για τον κάθε αν-

θρωπο, μιά φορά μόνο ανατέλλει στη ζωή του, στα παιδικά του χρόνια.

Είτε τον ζεσταίνει κι' ο άνθρωπος, σαν σφουγγάρι ρουφά άκτίνες θερμαντικές με την άγωγή που παίρνει μέσα στην θαλπωρή της οικογενειακής ζωής κυρίως από την καρδιά της μάνας του και ύστερα άντλεί συνεχώς, απ' αυτή την πρώτη ζεστασιά που ποτέ δέν σβήνει και διαρκώς άκτινοβολεί με ήριδισμύς και άπερίγραπτες όμορφιές, όλη την ζωή του. Η γυναίκα, ή μητέρα είναι προικισμένη κι' όπλισμένη με την έκτη αίσθηση, την διαίσθηση, την έκφραση δίχως σημαντικά μάτια, το άνεκτίμητο δώρο της γυναικείας καρδιάς, που την βοηθεί πολύ στην Καλή Άγωγή και την σωστή μόρφωση του παιδιού της. Η μάνα, με την άγάπη και την στοργή της, την άφοσίωση και ήν αυτοθυσία της, την αταπάρνηση και τους κόπους της τους άνεκτίμητους, μέσα στη ζεστή άγκαλιά της ανασταίνει την Νέα Έλληνική Γενιά.

Μέσα στο πλούσιο κόρφο της, πάνω στα τρυφερά χεράκια της, μέσα στην γλυκειά άγκαλιά της, με τα μελλιστάλακτα φιλά της, ο άνθρωπος για πρώτη φορά, βρέφος άκόμα, παίρνει είδηση για την αξία της ζωής και του κόσμου.

★

Απ' όσα είπαμε παραπάνω άντιλαμβάνεται κανείς με σαφήνεια και δίχως περιθώρια δράσεως για την άπιστία και την σκιά της δικέφαλης άμφίβολιας ο έξαιρετικός ρόλος του παράρχοντος που λέγεται μητέρα και είναι σε κάθε οικογένεια μέσα το κέντρο της άγάπης, της όμορφιάς, της καλωσύνης, της πίστης. Ισως τώρα γεννηθή το έρώτημα δικαιολογημένα βέβαια, με ποίο τρόπο θα καλλιερεύσουν οι γονείς και κυρίως ή μάνα, που έχει την κυριότερη ευθύνη και την μεγαλύτερη ήθνική, κοινωνική, ήθική, θρησκευτική και ανθρωπιστική άποσολή από την φύση και τον θεό.

Γιατί, μη ξεχνάμε πως ή πρώτη βάση για την καλή ανατροφή και μόρφωση των παιδιών μας σε ήθικούς χαρακτήρας και σε δραστηριες ανθρωπίνες προσωπικότητες είναι: Η καλή, με υγιείς κοινωνικές και ήθνικοθρησκευτικές άρχες και βιοθεωρίες των γονέων γενικά, των συγγενών, των υπηρετών και άλλων προσώπων, που κάθονται και ζούνε μαζί με το παιδί κι' άποτελούν το ανθρώπινο οικογενειακό βάθρο του για μιά βελτιωμένη διαπαιδαγώγηση και για μία σύγχρονη έγκυκλοπαιδική μόρφωση στην κολτούρα της ζωής, στις άθάνατες αξίες του πολιτισμού μας. Στη μετόπη του αρχαίου ναού του Άπόλλωνος στους Δελφούς ήανε χαραγμένο με μεγάλα γράμματα το άθάνατο ρητό: «Γνώθι Σαυτόν» δηλαδή φρόντισε να γνωρίσεις καλά τον έαυτόν σου. Ήταν ή πρώτη συμβουλή του Θεού στους προσκυνητές, που πήγαιναν να ρωτήσουν για το μέλλον τους και να πάρουν τον θεόφατο χρησμό. Λοιπόν, άγαρητοί μου γονείς, άκριβή μου μητέρα, ή πρώτη σου ένέργεια και καλή ύπη-

ρεσία, που θα προσφέρει για τα παιδιά σου, για την πετυχημένη ανατροφή των σπλάχνων και παρπών της άγάπης σου, πρέπει να είναι: «Το Γνώθι Σαυτόν» που σημαίνει να γνωρίσουμε πρώτα τον έαυτόν μας, το ψυχικό και πνευματικό περιεχόμενο του έγώ μας, ώστε βλέποντας και προσέχοντας με τον φακό της άντικειμενικότητας τον έαυτό μας να προσπαθούμε να διορθώνουμε ις κακές συνήθειές μας, τα έλαττώματά μας και να τελειοποιούμε τις καλές και να τις αξιοποιούμε πρώτα στη Καλή Άνατροφή και Μόρφωση των παιδιών μας. Μη ξεχνάμε εκείνο που συχνά - πυκνά τονίζουν όλοι οι μεγάλοι παιδαγωγοί των αίωνων μέχρι κόρου που λένε και διακηρύττανε με τον θρησκευτικό φανατισμό τον προσηλυτισμένο και το πολιτικό πάθος όπαδού ενός νέου κόμματος, ότι «Κάθε παιδικό σφάλμα άντιστοιχεί σε σφάλμα του άνατρέφοντος προσώπου, βάση και δομή ής καλής ανατροφής των παιδιών μας είναι ή καλή άγωγή των γονέων και κυρίως της Θεάς Μητέρας και όταν οι γονείς καλυτερεύουν τον έαυτό τους, τότε όλιγοστεύουν και συχνά έξαφανίζονται τα έλαττώματα και τ' άγκάθια, τα θηρία των παθών των παιδιών μας, όπως οι ποντικοί με την παρουσία της γάτας, οι άκρίδες με την εμφάνιση των έντομοκτόνων και ο σατανάς με την όσμη του λιθανίου.

Μη ξεχνάμε και τα έξης χαρακτηριστικά λόγια των κορυφαίων της ανθρωπίνης διανοίας και μεγαλοφυΐας: «Η καλύτερη σχολή πειθαρχίας είναι το σπίτι. Η οικογένεια και ζωή είναι ή μέθοδος του ίδιους του θεού για την άνατροφή των νέων και το σπίτι πρό πάντων είναι δημιούργημα της γυναικάς» Σαμουήλ Σμάιλς Άμερικανός φιλόσοφος Δέν υπάρχει πιο εύχάριστος τόπος από την οικογενειακή έστία Κικέρων Ρωμαίος ρήτωρ και φιλόσοφος και «Αν θέλουμε να έχουμε ήρωες, πολιτικούς και φιλοσόφους, πρέπει ν' άποκτήσουμε μορφωμένες γυναίκες», Άνταμς, Πρόεδρος Ηνωμένων Πολιτειών.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΨΥΧΙΚΗ ΕΠΑΦΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Δέν άντέχω στον πειρασμό να μην αναφέρω επίκαιρα την λογοτεχνική και γραφική περικοπή του φιλάτου μου έπιθεωρητού Δημοτικών Σχολείων άξιότιμου κ. Αναστασίου Τακικά από το περισπούδαστο βιβλίο του «Ομιλίες δια συγκεντρώσεις Γονέων» όπου εις το κεφάλαιον «Η άνάγκη της συνεργασίας σχολείου και οικογενείας προλέγει πολύ όρθά και σοφά:

«Είναι πολύ εύχάριστο ότι ή πολιτεία δια του άρμοδίου ύπουργού των θρησκευμάτων και της Έθνικής Παιδείας, έκαμε πλέον συνείδηση της πην άνάγκη, όπως άποκτηθούν σχέσεις στενής έπαφής, και ειλικρινούς συνεργασίας μεταξύ των δύο κυριωτέρων παραγόντων της

Άγωγής των Έλληνοπαίδων, δηλ. του σχολείου και της οικογενείας. Η άνάγκη αυτή έλκεν απο πολλού χρόνου άναγνωρισθή έκ μέρους των δασκάλων, οι όποιοι με την πείρα, την όποιαν άποκομίζουν από την έκτέλεση του δυσχερούς, αλλά σημαντικού κοινωνικού και ήθνικώς πνευματικού έργου των, όμολογούν σε κάθε περίπτωση την αλήθεια, ότι όσον σύμφωνος προς τα παιδαγωγικά και έπιστημονικά δεδομένα και τα πορίσματα της ψυχολογίας του παιδιού κι αν είναι ή διδακτική των πράξι κι' όσον έπιμελημένη και φιλότιμη ή μορφωτική και όδηγητική τους προσπάθεια, τα άποτελέσματά τους είναι πενιχρά όταν λείπει ή συμπαράστασι της οικογενείας στο παιδί, ή φροντίδα, το ενδιαφέρον γι' αυτό, ή άγάπη κι' αυτός ο μόχθος της».

Αν και ή πνευματική ή ήθική άγωγή των παιδιών μας είναι κυρίως περιωρισμένη δια το σχολείον και τους εκπαιδευτικούς πάσης βαθμίδος, από το νηπιαγωγείον μέχρι των Πανεπιστημίων, εν τούτοις κι' ο γονεύς, κυρίως ή Έλληνίδα μάνα είναι σημαντικώτατος παράγων και συντελεστής αυτής και πρόδρομος, της εν τώ σχολείω σοβαρωτέρας και συστηματικώτερας παιδευτικής και μορφωτικής εργασίας.

Είναι άνάγκη ο σχολείον και ή οικογένεια να βαδίζουν παράλληλα, χειροπιαστά κι' άδελφωμένα, σαν Σιαμαίες άδελφές, σαν δίδυμοι άστερισμοί, σαν άχώριστοι φίλοι, «μόνον εάν Σχολή και Οίκος υπό μίαν και την αυτήν έννοιαν κατά την πορείαν της άναπτύξεως του παιδιού έπίδρῶσι, εάν άμφότεροι έξ όλοκληρου το αυτό έπιτρέψωσι και άπαγορεύωσι, τας αὐτάς άρετάς, όμοίως καλλιεργώσι, εάν προς έκρίζωσιν των αὐτῶν έλαττωμάτων καρτερικώς μάχονται, δύναται πολύ ταχέως να έπέλθῃ ή πνευματική και ή ήθική έξύψωσις του παιδιού. Οι γονείς κατ' οὐδένα τρόπον όφείλουν να έπεμβαίνουν εις τα έργα των δασκάλων, των τέκνων των, να λέγωσιν τας μεθόδους της διδ)λίας των ένώπιον εκείνων ή να όμιλῶσιν ειρωνικώς και σκεπτικώς περί των διδ)λων έχοντες υπ' όψιν ότι το γόητρον του σχολείου και του δασκάλου πρέπει να τηρήται πολύ ύψηλά εις την συνείδησιν των μαθητών και να μη καταρρίπτονται υπό του γονέως, του όποιου οι λόγοι μεγίστην έπίδρασιν ν' άσκήσουν επί την ψυχήν του τέκνου των» λέγει ένας τέως Γυμνασιάρχης, ο κ. Π. Δημόπουλος εις το έργον του εκδόλπιον των γονέων, εκδοτικός οίκος Δημητράκου Άθηναι 1924. Ο τέως γενικός Δ)ντης της Μαρασλείου Παιδαγωγικής Ακαδημίας παιδαγωγός άξιότιμος κ. Γεώργιος Παλαιόλογος εις το βιβλίου του «Σχολείον και Οικογένεια» γράφει τα έξης σπουδαία.

«Το σχολείον άδύνατον να έπιτύχῃ πλήρως των σκοπών του, εάν μη άποβάλῃ την έσφαλμένην ιδέαν ότι είναι ικανόν να ρυθμίση δέντως την άγωγήν των τροφίμων του, χωρίς την ένεργητικήν συνεργασίαν ού οίκου. Είναι γεγο-

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΜΕ ΤΗ ΜΕΘΟΔΟ CUISNAIRE ΣΤΗ Β' ΤΑΞΗ

Υπό ΕΜΜ. Α. ΦΡΟΥΖΑΚΗ, Διευθ. Γρίδας Παιονίας

Η Παιδαγωγική θα ήταν έπιστήμη χωρίς σημασία, στερημένη από κάθε ώρελιμιστική άποψη, αν οι θεωρίες της δεν βασανίζονταν και δεν προσαρμόζονταν, στα ψυχολογικά πλαίσια του παιδιού και στις επικρατούσες έσωχολικές και έξωσχολικές συνθήκες. Η δοκιμασία και η προσαρμογή αυτή γίνεται μέσα στο σχολείο, με τη μορφή των διαφόρων πειραματισμών. Έτσι πλαισιώνεται η Παιδαγωγική με ένα ακόμη κλάδο. Την Πειραματική Παιδαγωγική. Σκοπός της είναι η βελτίωση των όρων διδ/λίας και η ώλοκληρωμένη μελέτη της ψυχολογικής μορφής του μαθητή.

Με τέτοιους πειραματισμούς ακταπιστήκαμε, με την πεποίθηση ότι προσφέρουμε ύπρεσία στην έπιστήμη της Άγωγής και συμβάλλουμε στην αντιμετώπιση των μεθοδολογικών και των άλλων προβλημάτων της, ύστερα από την παρακίνηση και την κατατόπιση του Σουμάς Έπιθεωρητή, κ. Κ. Χανιώτη.1

Η παρούσα έκθεση αφορά τον πειραματισμό πάνω στη μέθοδο CUISNAIRE, στη Β' τάξη που έγινε τη σχολική χρονιά 1964—65.2

1. ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Οι σχετικές προϋποθέσεις για το διδακτικό πειραματισμό, είχαν εξασφαλιστεί από την προηγούμενη σχολική χρονιά.

Η βιβλιογραφία, εκτός από τις πηγές του εισηγητή της Πειραματικής Παιδαγωγικής κ. Ξηροτύρη Η. «Διδακτικοί πειραματισμοί και παιδαγωγικές έρευνες» και «Τα μαθηματικά με τους χρωματιστούς αριθμούς» των G. GATTEGO — ΞΗΡΟΤΥΡΗ Η. που χρησιμοποίησα κατά τον πειραματισμό στην Α' τάξη, πλουτίστηκε και με το βιβλίο του κ. Καρατζίνα Δ. «Η μέθοδος CUISNAIRE στη διδ/λία της αριθμητικής».

II. ΑΛΛΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ

Για την καλύτερη πορεία του πειραματισμού κατέβαλα φροντίδες για τη ρύθμιση και των άλλων παραγόντων που θα με βοηθούσαν, για τη σωστότερη και ασφαλέστερη εφαρμογή της καινοτομίας. Έτσι έλαβα ύπ' όψη μου:

α) Τη ν διδ/κτέα ύλη που από

1) Κ. ΧΑΝΙΩΤΗ: «Πειραματικές και αναμορφωτικές προσπάθειες στην Έκπαιδευτική Περιφέρεια Παιονίας». Αθήνα 1965.

το Ε.Α.Π. προβλέπεται να διδ/χτή στην Β' τάξη. Σαν τέτοια όρίζονται οι αριθμοί 1—100 με τις τέσσερις πράξεις πάνω σ' αυτούς.

Για να είναι δυνατός ο έλεγχος των επιδόσεων των μαθητών και η παρακολούθηση της πορείας του πειραματισμού, χωρίς την ύλη σε τμήματα, όσα και τα δίμηνα, με την παρακάτω έκταση το καθένα.

Α' δίμηνο: Έπανάληψη των αριθμών 1—20, αίσθητοποίηση και γραφή των αριθμών 1-100. Έξαγόμενα, παράγοντες των εξαγομένων και διδ/σκαλία των δυνατών κλασμάτων των εξαγομένων, των παραγόντων των και των κλασμάτων που έχουν σχέση με αυτά. Γραφική έκτέλεση της πρόσθεσης όρίζοντια και κάθετα.

Β' δίμηνο: Διδ/λία των ύπολοίπων εξαγομένων των παραγόντων τους και των κλασμάτων που έχουν χέ με αυτά. Γραφική έκτέλεση της πρόσθεσης όρίζοντια και κάθετα.

Γ' δίμηνο: Άσκήσεις αφαίρεσης. Γραφική έκτέλεση της αφαίρεσης (όρίζοντια και κάθετα) και του πο/σμού. Λύση προβλημάτων.

Δ' δίμηνο: Άσκήσεις διαιρέσης. Γραφική έκτέλεση της διαιρέσης. Λύση προβλημάτων. Οι πάνω από το 100 αριθμοί.

Έδώ θα πρέπει ένδεικτικά να σημειώσω, ότι αναγκάστηκα από τα πράγματα να ξεπεράσω το όριο της ύλης που προβλέπει το Ε.Α.Π. να διδ/χτή στη Β' τάξη, από το Β' κιάλας δίμηνο με τη διδ/λία της γραφικής έκτέλεσης της πρόσθεσης. Έτσι οι αριθμητικές πράξεις και τα προβλήματα που έλυναν οι μαθητές τις περισσότερες φορές περιελάμβαναν και αριθμούς πάνω από το 100.

6) Τον έλεγχο των γ ρ α π τ ώ ν έ ρ γ α σ ι ώ ν. Ο έλεγχος γινόταν στο τέλος κάθε δίμηνου. Για την αντικειμενική κρίση των επιδόσεων, τύπωναν στο πρόχειρο τυπογραφείο ασκήσεις από την ύλη που διδ/σκονταν στο δίμηνο και πάνω σ' αυτές γινόταν ο έλεγχος της επίδοσης κάθε μαθητή. Τέτοιες ασκήσεις τύπωναν και ύστερα από τη διδ/λία μιάς ομάδας εξαγομένων (2, 4, 8, 19, 32, 64) και μοίραζα στους μαθητές. Βιβλία βοηθητικά δεν χρησιμοποιήσα γιατί δεν υπήρχαν.

γ) Τη σύμβολη του έξωσχολικού π α ρ ά γ ο ν τ α. Αυτή αναμφισβήτητα ήταν άρνητική. Οι γονείς συνηθισμένοι από τον κλασσικό τρόπο διδ/λίας της αριθμητικής, βοηθούσαν τα παιδιά τους αντίθετα άπ' ό,τι ζητούσε η μέθοδος. Έτσι πολλοί μαθητές συνηθισαν να χρησιμοποιούν τα δάκτυλά τους κατά την έκτέλεση των ασκήσεων πρόσθεσης

και αφαίρεσης, πράγμα που έρχόταν σε αντίφαση με τη μέθοδο.

Όσοι καθυστέρησαν στο σημείο αυτό μπορώ να ύποστηρίξω, ότι έπесαν θύματα της άκατάλληλης (ώς προς τη μέθοδο) βοήθειας εκ μέρους των γονιών τους.

δ) Τη ν ποιότητα των μαθητών. Η άτομικότητά τους μπορώ να ύποστηρίξω, ότι μου ήταν γνωστή ως προς τα κυριώτερα στοιχεία της, από την προηγούμενη σχολική χρονιά. Έίχα όμως επί πλέον τρεις στάσιμους και ένα μάλλον άνώμαλο, που έπρεπε να προσέξω ιδιαίτερα.

Ο αριθμός τους ήταν κανονικός. Φοιτούσαν

Έπίδοση	α' δίμηνο		β' δίμηνο		γ' δίμηνο		δ' δίμηνο	
Άριστη	5	21,7%	6	26 %	7	30,3%	6	26 %
Κανονική	10	43,5%	10	43,5%	10	43,5%	10	43,5%
Μέτρια	4	17,4%	4	17,4%	3	13,1%	4	17,4%
Άνεπαρκής	4	17,4%	3	13,1%	3	13,1%	3	13,1%

1. ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟ

Κρίνοντας τις διάφορες φάσεις του πειραματισμού, καταλήγω σε τις παρακάτω διαπιστώσεις:

α) Η μέθοδος δεν ένδιαφέρεται μόνο για τη συμβολική γραφή των αριθμών με ψηφία, αλλά προχωρεί και πέρα από αυτό και διερευνά, άπο δείχνει και δικαιολογεί στο μαθητή και το γ' α' τί της γραφής. Έτσι οδηγώντας το μαθητή να περάσει από το αντικείμενο (ραβδάκι) στο σύμβολο, τον βοηθεί από την πρώτη στιγμή να αίσθητοποίηση και να κατανοήση τις αριθμητικές έννοιες.

6) Στη διδ/λία των εξαγομένων ή μέθοδος ακολουθεί τα διπλάσια (3, 6, 12, 24, 48). Με το σύστημα αυτό εκτός που έχωμε οικονομία χρόνου επιτυγχάνεται και μονιμότερη μάθηση και λιγότερο κόπο, γιατί εύκολα ο μαθητής βρίσκει από τους παράγοντες ενός εξαγομένου, τους παράγοντες του διπλασίου του, αν τους διπλασιάσει και αντίστροφα, αν τους ύποδιπλασιάσει. Διδ/σκαται έτσι η πρόσθεση, ο πο/σμός, ή διαιρέση και κατά κάποιο τρόπο και η αφαίρεση. Ένεργούν όλες οι συνθετικές και αφαιρετικές δυνάμεις του μαθητή, ενώ σύγχρονα αυξάνεται ο προβληματισμός και διεγείρεται η τάση για έρευνα, με τη δυναδότητα επαλήθευσής της.

γ) Άξια παρατήρησης είναι το παιχνίδι που η μέθοδος προσφέρει στο μαθητή, κάνοντας τη διδ/λία εύχαιρστη και τα διδ/σκάμενα κατανοητά.1

Ο πίνακας εξαγομένων και οι κάρτες βοηθούν τη διδ/λία του Πυθαγόρειου πίνακα. Εύκολα όμως ο μαθητής καταλαβαίνει τις σχέσεις μεταξύ των παραγόντων και των εξαγο-

2) Ε. ΦΡΟΥΖΑΚΗ: 'Η μέθοδος CUISNAIRE στη διδ/λία της αριθμητικής. Περιοδ. «Νέο Σχολείο» τεύχος 185, σελ. 45.

στην Β' τάξη 23 συνολικά μαθητές. 'Η φοίτησή τους ήταν τακτική. Γλωσσικά παρουσίαν κάποια δυσκολία έκφρασης, άποτέλεσμα του Σλαβόφωνου ιδώματος. Άπό την προηγούμενη χρονιά είχαν συνηθίσει να εργάζονται άτομικά και όμαδικά, όσάκις οι περιστάσεις το επέβαλαν. Γενικά την ποιότητα των μαθητών μπορούμε να χαρακτηρίσωμε σαν ικανοποιητική.

III. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Ο κατά δίμηνο έλεγχος των ασκήσεων, έκφρασμένος με αριθμούς και ποσοστά επί τοις εκατό, άπόδειξε την παρακάτω επίδοση:

μένων των και δεν χρειάζεται παρά λίγη προσπάθεια για να νοιώση ότι η διαιρέση είναι το αντίθετο του πο/σμού, για να την έκτελέση άργότερα χωρίς δυσκολία. Το παιχνίδι μπορεί να παιχτεί και για την πρόσθεση και την αφαίρεση, με την ίδια εύκολία, ενώ σύγχρονα συνηθίζουν οι μαθητές να εργάζονται άτομικά και όμαδικά.

Τα στερεομετρικά παιχνίδια έξ άλλου προσδίδουν στο μαθητή τις έννοιες του μήκους και του όγκου. Με τον καιρό μπορούν να λυθούν με τη βοήθεια του ύλ'κού) και άπλά προβλήματα, όπως η εύρεση της περιμέτρου του όρθογωνίου τετραγώνου κ.λ.π.

δ) Η μέθοδος CUISNAIRE εισάγει τον μαθητή, στην αριθμητική όρολογία (εξαγόμενα, παράγοντες, κοινός παράγοντας κ.λ.π.), πράγμα που κάνει πιο εύκολη τη συνεννόηση ανάμεσα στο δάσκαλο και στο μαθητή.

ε) Η χρησιμοποίηση των παρενθέσεων, είναι ένα άλλο τοιχείο που σημειώνεται στο ενεργητικό της μεθόδου. Άπό την πρώτη στιγμή οι παρενθέσεις βοηθούν το μαθητή στην έκτέλεση των πράξεων, δείχνοντας ξεκάθαρα τη σχέση του ανάμεσα στα ραβδάκια και άργότερα στα σύμβολα.

Έτσι οι μαθητές όταν διδ/χτηκαν τις πράξεις γραφικά, σημείωναν πρώτα τις πράξεις χρησιμοποιώντας τις παρενθέσεις και τα σημάδια (+, —, X, :) και, προχωρώντας στην έξάλειψη των παρενθέσεων και την έκτέλεση των άπεικονιζόμενων πράξεων, έβρισκαν το άποτέλεσμα συντομότερα και με μεγαλύτερη εύκολία.

στ) Όταν οι μαθητές διδ/χτηκαν την γραφική έκτέλεση των πράξεων και προχώρησαν στη λύση προβλημάτων, δεν χρειάστηκε παρά μόνο να διατυπωθούν οι αριθμητικοί κανόνες, για το πότε γίνεται κάθε πράξη και να όνοματοποιηθούν οι αριθμοί σε κάθε πράξη (Προσθετέο, άθροισμα, κ.λ.π.). Η λύση των

προβλημάτων δεν τους στενοχωρούσε. Είχε δημιουργηθεί η αριθμητική σκέψη.

ζ) Θα πρέπει να σημειώσω ότι διδάχθηκαν οι τέσσερις πράξεις όρθια και κάθετα, όχι μόνο πάνω στους αριθμούς 1—100, όπως προβλέπει το Ε.Α.Π., αλλά ως το 1000. Δεν χρειάστηκε να καταβληθεί καμιά ιδιαίτερη προσπάθεια για τη διδ(λ)ία των αριθμών πάνω από το 100. Οι μαθητές μόνοι τους το θέλησαν και με βοήθη και σύμβουλο το υλικό της μεθόδου, κατάφεραν να γράφουν και να διαβάζουν όποιοδήποτε αριθμό, από το 1—1000. Έτσι όχι μόνο δεν εξαντλήθηκε η από το Ε.Α.Π. προβλεπόμενη να διδαχτεί ύλη, μα αντίθετα μπήκαμε και στο πεδίο της ύλης που διδάσκεται στη Γ' τάξη.

η) Στη διδ(λ)ία της αφαίρεσης με δανεισμό, τα πράγματα μπλέκονται κάπως. Γιατί όταν δεν υπάρχει δανεισμός, ο μαθητής αφαιρεί τις μονάδες του αφαιρετέου από τις μονάδες του μειωτέου. Στην αφαίρεση με δανεισμό όμως, ο μαθητής εά πρέπει να αφαιρέσει από τα δύο τελευταία ψηφία του μειωτέου, το τελευταίο του αφαιρετέου. Από τον πειραματισμό όμως αποδείχτηκε ότι αδυνατούν οι μαθητές να κάνουν αυτές τις ενέργειες και να βρουν το σωστό αποτέλεσμα, πολύ δε περισσότερο όταν ο δανεισμός χρειάζεται να γίνει και στις εκατοντάδες.

θ) Σαν τεχνικό εμπόδιο στην εφαρμογή της μεθόδου, είμαι υποχρεωμένος να σημειώσω, προς χάρη των συναδέλφων, που ίσως θελήσουν να πειραματισθούν, το δυσέυρετο του υλικού (των ραβδίων) της μεθόδου.

V. ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Στηριγμένος στις παραπάνω διαπιστώσεις που προσπάθησα να είναι όσο γίνεται απαλλαγμένες από κάθε υποκειμενικό στοιχείο και υποκειμενικό στοιχείο και με γνώμονα μόνο την επιθυμία να εξακριβώσω τη θετική ή αρνητική προσφορά της μεθόδου στην παιδαγωγική πράξη, σε συνδυασμό με τους παράγοντες που προαναφέρα μπορώ να διατυπώσω τη γνώμη ότι η μέθοδος:

1) Προσφέρει ευχέρεια για την ακόποτερη μάθηση. Η χρήση του υλικού απαλλάσσει το δάσκαλο, το μαθητή και τους γονείς του από το βάρος του αφηρημένου. Επί πλέον η διδ(λ)ία της ύλης γίνεται πιο άνετα, χάρη στα διάφορα παιχνίδια, που όπως προαναφέρα αναφέρονται και στις τέσσερις πράξεις. Έτσι η παράσταση που ακολουθεί, αναλύεται αυτόματα από το μαθητή ως εξής:

$$\begin{aligned} 4+4+4+4 &= 4 \times 4 = 16:4 = 4 \\ 2+2+2+2+2+2+2 &= 8 \times 2 = 16:2 = 8 \\ 8+8 &= 2 \times 8 = 16:8 = 2 \end{aligned}$$

2) Διευκολύνει την ταχύτερη

μάθηση. Η ανάλυση της παραπάνω παράστασης το αποδειώνει ξεκάθαρα.

3) Υποβοηθεί την πληρέστερη μάθηση. Το γεγονός ότι κάθε αριθμητική έννοια, συνθέτεται και αναλύεται σ' όλους τους δυνατούς συνδυασμούς και ακόμη η διδ(λ)ία των δυνατών κλασμάτων, το μαρτυρούν χωρίς αμφισβήτηση. Η όρθη χρήση των παρενθέσεων και των σημείων των πράξεων ίσως είναι στοιχείο της πληρέστερης μάθησης που προσφέρει η μέθοδος. Ένδεικτικά παρουσιάζω μια μορφή άσκησης για τη λύση της οποίας ο μαθητής της Β' τάξης δαπανά ελάχιστο χρόνο, σαν να πρόκειται για άπλοους αριθμούς:

$$(8+6)+(4 \times 5)-(4+3)-(13 \times 21):4 =$$

4) Έξασφαλίζει τη μόνιμη μάθηση. Η καταλληλότητα του υλικού, οι διάφοροι συνδυασμοί του, το πέρασμα από το συγκεκριμένο στο σύμβολο, τα διάφορα παιχνίδια, η συμμετοχή της άψης, της δρασης και της άκοης σε κάθε εργασία, σε συνδυασμό με τη χαρά που προσφέρει η αμίλλα και η ικανοποίηση της επιτυχίας, δημιουργούν συνειρμούς τοπικούς και χρονικούς που δύσκολα εξαφανίζονται. Έδω όφειλω να επιστήσω την προσοχή δσων θελήσουν να εφαρμόσουν την μέθοδο, για να μην απογοητευτούν όσον αφορά την μονιμότητα της μάθησης. Στην αρχή ίσως νομίσουν το αντίθετο. Και τούτο γιατί οι μαθητές βρίσκονται ακόμη στην αρχή της δημιουργίας των συνειρμών. Χρειάζεται αρκετός χρόνος και λίγη υπομονή, για να δημιουργηθούν στη συνείδηση του μαθητή από την επαφή του με το υλικό προσλαμβάνουσες παραλαμβάνουσες παραστάσεις, που θα παραχωρήσουν αργότερα τη θέση τους στα σύμβολα και στις σχέσεις τους σαν να πρόκειται για τα ραβδία.

5) Με τη μέθοδο, όχι μόνο δεν εξαντλείται ή προβλεπόμενη από το Ε.Α.Π. να διδαχτεί ύλη, μα περισσεύει και χρόνος για να προχωρήσω και πέρα απ' αυτή, όπως προαναφέρα.

6) Τέλος εά ήταν άσκοπο αν ανάφερα ότι οι βασικές διδ(λ)ικές αρχές του Νέου Σχολείου, της αυτενέργειας, της εργασίας και της εποπτείας στη μέθοδο, βρίσκουν την πλήρη εφαρμογή τους. Γιατί η διδ(λ)ία απαιτεί σ' όλες τις φάσεις εργασία και αυτενέργεια τόσο, όσο μια άτομικοποιημένη μορφή διδ(λ)ίας του μαθήματος.

VI ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Συνοψίζοντας τα παραπάνω καταλήγωμε στο συμπέρασμα ότι η μέθοδος είναι πολύ αποδοτική, γιατί αν υπερνικηθεί το εμπόδιο του έφοδισμού των μαθητών με το υλικό, παρέχει ευκαιρίες και δυνατότητες για μια ίκοπότερη, ταχύτερη, πληρέστερη και μονιμότερη μάθηση, ενώ από το άλλο μέρος εξαντλεί τη διδ(λ)ία ύλη.

Η σταθερή πρόοδος, όπως φαίνεται από τα αριθμητικά δεδομένα, στην επίδοση των μαθη-

Η σχιζοφρένεια και ήθεραπεία της

Υπό τοδ κ. LISTON HEIVENS

«Ασφαλώς κανένας άλλος ιατρικός όρος δεν προξενεί τόσο σύγχυση και απόγνωση όσο ή σχιζοφρένεια. Είναι ένα από τα μεγαλύτερα μυστήρια, σάν αστυνομικό μυστικό, στόρημα γεμάτο υπόπτους και θύματα, που οι αστυνομικοί μάταια προσπαθούν να το λύσουν». Έτσι την περιέγραψε ο ψυχίατρος Λίστον Χέιβενς, καθηγητής του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ. Κάθε χρόνο σχεδόν, μια ομάδα έρευνητών ανακαλύπτει ένα «αποτελεσματικό» φάρμακο, αλλά σε λίγους μήνες οι έλλιδες καταρρέουν.

Υπάρχουν δύο θεωρίες για τη σχιζοφρένεια. Η μία την χαρακτηρίζει ψυχολογική κατάσταση, για την ακρίβεια μια «ανεπαρκή προσωπικότητα που τελικώς υποκύπτει στις εντάσεις του περιβάλλοντος». Η δεύτερη την θεωρεί σωματική πάθησι, βασικώς μια άταξία της χημικής λειτουργίας του σώματος.

Τελευταίως αυξάνονται οι «σχιζοχημικοί», δηλαδή οι επιστήμονες που αποδίδουν τη σχιζοφρένεια σε χημικά αίτια. Και ίδρυσαν το 'Αμερικανικό Σχιζοφρενικό Ίδρυμα για να κάνουν εντατική βιοχημική έρευνα. Δεν έχουν ακόμη τελικές αποδείξεις υπέρ της θεωρίας τους, αλλά έχουν πολλές ενδείξεις ότι ή βιοχημική έρευνα θα οδηγήσει στην πλήρη εξήγησι και θεραπεία της σχιζοφρενείας, όπως έγινε και με τον διαβήτη.

Σχιζοφρενείς είναι περισσότεροι από τους μισούς ενοίκους των ψυχιατρείων. Δύο εκατομμύρια υπάρχουν στις Ηνωμένες Πολιτείες. Και στον άλλο κόσμο, ένας άνθρωπος μέσα σε κάθε εκατό ήταν ή είναι ή θα

τών, ίσως επισφραγίζει το παραπάνω συμπέρασμα.

Τελειώνοντας θα ήθελα να σημειώσω ότι ή μέθοδος STERN ίχως θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν παραλλαγή της μεθόδου CUISNAIRE, αν δεν χρησιμοποιούσε επί πλέον υλικά (πίνακες αφαίρεσης).

E. Δ. ΦΡΟΥΖΑΚΗΣ

1) Η. ΞΗΡΟΤΥΡΗ: Διδακτικοί πειραματισμοί και παιδαγωγικές έρευνες, 'Αθήναι 1963

γίνη σχιζοφρενής. Φαίνεται ότι αυτό το ποσοστόν ένα στα εκατό ισχύει σε όλες τις κοινωνίες, φυλές, έθνη, εισοδηματικά στρώματα. Συνήθως εκδηλώνεται στις ηλικίες μεταξύ 16 και 30 ετών, αλλά μπορεί επίσης να εκδηλωθή ενωρίτερα ή αργότερα. Συχνά προξενεί ισόβια «αναπηρία». Τα «ήσυχαστικά» φάρμακα βοηθούν σε πολλές περιπτώσεις, αλλά δεν αλλάζουν πολύ τις πιθανότητες όριστικής και πλήρους ίασης. Ο καθηγητής Ντόν Τζάκσον του Πανεπιστημίου Στάνφορντ γράφει ότι ο σχιζοφρενής που εισάγεται σε κρατικό ψυχιατρείο έχει πιθανότητες μόλις παραπάνω από 50% να επανέλθι στην κοινωνία σάν ενεργό μέλος της.

Σύμφωνα με στατιστικές του 'Αμερικανικού Ίδρυματος Σχιζοφρενείας το ένα τρίτον περίπου των αρρώστων θεραπεύονται τελείως, με θεραπεία ή χωρίς θεραπεία. Ένα άλλο τρίτον παραμένουν ανίατοι και όλικώς ανίκανοι. Και το τελευταίον τρίτον του συνόλου είναι εκείνοι που εξέρχονται από τα νοσοκομεία διότι δεν είναι ούτε σοβαρά αρρώστοι, αλλά ούτε και υγιείς. Πολλοί άνθρωποι της τελευταίας αυτής ομάδος αυτοκτονούν.

Τα συμπτώματα είναι πολλά και διάφορα. Ο σχιζοφρενής βλέπει τον κόσμο όπως θα φαινόταν σε έναν άνωμαλο καθρέπτη. Στα μάτια του, τα χρώματα παίρνουν άλλοτε αφύσικη ζωηρότητα και άλλοτε ξεθωριάζουν. Τα τριδιάστατα αντικείμενα μπορεί να του φαίνονται επίπεδα. Συχνά έχει παραισθήσεις. Ένα χρεμασμένο πανωφόρι μπορεί να του φανή αρκούδα. Μπορεί να έχει και ακουστικές παραισθήσεις, να ακούη μουσική ή διαταγές μέσα στο κεφάλι του. Συνήθως οι σχιζοφρενείς δεν αισθάνονται πόν σωματικό πόνο, αλλά μερικοί παραπονούνται για παράξενα ένοχλήματα, για σκουλήκια που έρπουν κάτω από το δέρμα τους και άλλα παρόμοια. Η σκέψις διαταράσσεται. Σε μερικούς επιβραδύνεται τόσο πολύ ώστε ή λογική λειτουργία γίνεται δύσκολη ή αδύνατη. Σε άλλους, ή διά-

νοια τρέχει ακάθεκτη, γεμάτη παραισθήσεις.

Τόν 19ον αιώνα, ο Έμιλ Κραιπελν διέκρινε την σχιζοφρένεια σε τέσσερις κατηγορίες και η διάκρισις αυτή χρησιμοποιείται ακόμη.

Η «ήθοφρενική» σχιζοφρένεια έχει συμπτώματα παιδικής συμπεριφοράς. Άνοητα λόγια, προτίμηση προς τα παιδικά κρεβάτια, παιχνίδια και στολίδια. Έκδηλώνεται επίσης με υποχονδρία.

Η «κατατονική» σχιζοφρένεια είναι μιὰ σωτηρή αποχώρησις από την καθημερινή ζωή. Ο κατατονικός μένει ακίνητος επί μεγάλα διαστήματα, σε παράξενες στάσεις.

Στην «παραιοϊκή» σχιζοφρένεια υπάρχουν άγρια αισθήματα, υποψίες και φόβοι καταδιώξεως.

Ο «άπλος» τύπος άρχίζει με απάθεια και αδιαφορία για να εξελιχθή σε απομόνωση μέσα σε σύγχυση και μυστικό αίσθημα μεγαλείου.

Ο έρευνήτης Ρόμπερτ Ρόπ αναφέρει μερικά έντυπωσιακά παραδείγματα. Μια γυναίκα έπαθε κατατονική σχιζοφρένεια σε ηλικία είκοσι χρονών και έπειτα επί σαράντα ολόκληρα χρόνια παρέμεινε τελείως ακίνητη, καθισμένη, πιάνοντας τα γόνατα, με το κεφάλι στηριγμένο στα γόνατα. Δεν κινείται ούτε για τροφή ούτε για άλλες φυσικές ανάγκες. Ένας παραιοϊκός βλέπει γύρω του έχθρους, ακόμη και την τροφή του θεωρεί έχθρική και αγωνίζεται με τα χέρια και με κραυγές κατά των νοσοκόμων, που προσπαθούν να τον ταΐσουν. Μπορεί και αυτός να ζήσει σαράντα χρόνια.

Αλλά η πάθηση μπορεί επίσης να είναι έλαφρά και παροδική. Ο Άβραμ Λίνκολν περασε μιὰ σχιζοφρενική κατάσταση σε νεανική ηλικία. Ο Ρουσώ, ο Κάντ, ο Κίρκεγκαρντ, πολλοί σπουδαίοι καλλιτέχνες και επιστήμονες ήταν κατά διαστήματα σχιζοφρενείς.

Οι όπαδοι της ψυχολογικής θεωρίας ά-

ναζητούν τα αίτια της σχιζοφρενείας μέσα στην οικογένεια, ειδικότερα στις σχέσεις μεταξύ μητέρας και παιδιού. Φαίνεται ότι δεν αναπτύσσονται ομαλώς τα παιδιά τα υπερβολικά προσκολλημένα στη μητέρα τους, που γι' αυτό δεν δέχονται αρκετές έντυπώσεις από έξω από το σπίτι, και έτσι κινδυνεύουν να πάθουν σχιζοφρένεια όταν η πραγματική ζωή τα φέρη μπροστά σε κρίσιμες καταστάσεις. Νεώτερες έρευνες δείχνουν ότι τις καλύτερες ελπίδες θεραπείας έχουν οι ψυχοπαθείς οι προσερχόμενοι από οικογένειες όπου ο πατέρας κυβερνά.

Αλλά υπάρχουν σοβαρές αποδείξεις ότι η κληρονομικότης λειτουργεί και στη σχιζοφρένεια. Και αυτό σημαίνει ότι υπάρχει κάποια σωματική ανωμαλία. Το πρώτο παράδειγμα, προ είκοσι ετών, ήταν οι έρευνες του Φράνς Κάλμαν, καθηγητής του Πανεπιστημίου Κολούμπια, που απέδειξαν ότι οι δίδυμοι αδελφοί στα 85% των περιπτώσεων παθαίνουν σχιζοφρένεια νοσηδόν συγχρόνως. Το πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι η σχιζοφρένεια τεσσάρων τετραδύμων αδελφών.

Το γενικό συμπέρασμα είναι ότι η σχιζοφρένεια είναι αποτέλεσμα μιὰς αλληλεπίδρασεως της κληρονομικότητος με το περιβάλλον. Ειδικότερες έρευνες γίνονται τώρα στην σφαιρίνη (γκλομπουλίνη) του αίματος, όπου φαίνεται ότι κάποιο άνωμαλία προξενεί την σχιζοφρένεια. Έξ άλλου, στα ούρα των σχιζοφρενών ανακαλύπτεται μιὰ άνωμαλη αμινική ουσία, που προέρχεται από τη ίδια ηλικία της αδρεναλίνης. Όρισμένα πειράματα με δρεναλίνη δείχνουν ότι η όρμηση αυτή μπορεί να δώση την τελική λύση του μυστηρίου. Συγκεκριμένα, κάποια άνωμαλία στην παραγωγή αδρεναλίνης μέσα στον οργανισμό, κάποια αποθήκευσις της όρμησης, φαίνεται ότι είναι η αίτια της παθήσεως. Όποσδήποτε, η βιοχημική έρευνα άρχισε να αποδίδη σημαντικά αποτελέσματα.

ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

(Α' Χρυσό Μετάλλιο Παιδείας)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Όλοκληρο το έργο ανατυπώθηκε και κυκλοφορεί:

Σε ολόκληρες έτοιμοπαράδοτες χρυσόδετες σειρές:

1. ΜΕ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Δραχ. 3.360 (Μικρή προκαταβολή και το υπόλοιπον με πολλές άτοκες μηνιαίες δόσεις).

2. ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: Μόνον δραχ. 2.500.

Όροι έγγραφης συνδρομητών:

Όλοκληρο το έργο (28 τόμοι) χρυσόδετο δραχ. 3.360.

ΜΕ ΕΥΚΟΛΙΕΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ: Προκαταβολή δραχ. 360 και 15 μηνιαίες δόσεις των 200 δραχμών.

ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ: Όλοκληρο το έργο δραχ. 2.500.

Πληροφορίες και Έγγραφές

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Πανεπιστημίου 64 - Τηλ. 630-531

Με ένα τηλεφώνημά σας σάς παραδίδουμε άμέσως στο σπίτι σας ολόκληρη τη σειρά της Μ.Ε.Ν. χωρίς καμμιὰ άλλη επιβάρυνση.

ΚΑΙ ΕΝΑ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟΝ ΔΩΡΟΝ:

Όσοι αγοράζουν το έργο δικαιούνται να παραλάβουν ΕΝΤΕΛΩΣ ΔΩΡΕΑΝ και την 8τομον:

«ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ» του Κ. ΠΑΠΑΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ (8η νεωτάτη έκδοσις)

Θα καταβάλετε μόνον την αξίαν της βιβλιοδεσίας, ήτοι δραχ. 50 κατά τόμον

ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ

Το «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ» αποστέλλεται σε όλα τα σχολεία Κράτους. Εάν νομίζετε ότι σάς είναι χρήσιμο στη δουλειά

έγγραφτε συνδρομητές σ' αυτό. Έτσι θα βοηθήσετε και να βελτιωθεί από κάθε άποψη.

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΧΑΡΗ ΠΑΤΣΗ

Στά Έλληνικά Γράμματα και στήν Έλληνική Παιδεία

“ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ,,

Ολόκληρη ή πνευματική ήγεςία της Χώρας μας σέ μιὰ πανεθνική σταυροφορία ἐκλαϊκεύει καί προσφέρει, μέσα ἀπό τίς 20.000 σελίδες τῶν 24 τόμων τῆς Ν.Ε.Ε., τὸν ἀπέραντο θησαυρὸ τῶν γνώσεων καί τῆς σοφίας 5.000 χρόνων πολιτισμοῦ, γιὰ τὴν ἀνοδο τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ

Ἐκδόσεως - Ἐποπτείας καὶ Κατευθύνσεως τῆς Ν.Ε.Ε.

Γενική Διεύθυνση — Σύνταξη — Ὁργάνωση

ΧΑΡΗΣ Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ἰδρυτὴς — Δινητὴς τοῦ «Ὁργανισμοῦ Ἐγκυκλοπαιδικῶν Ἐκδόσεων»
Α΄ Χρυσοῦν Μετάλλιον Παιδείας

Πρόεδρος

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ἀκαδημαϊκὸς - Καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλ. Φιλοσοφίας
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν—Υπουργὸς Παιδείας

Ἐπὶ τῶν Δημοσίων Σχέσεων

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΣ

Ἀντιναύαρχος - ἐπίτ. Ἀρχηγὸς τοῦ Στόλου,
τ. Ἀρχηγὸς τοῦ Γ.Ε.Ν.

Γραμματεὺς Συντάξεως

ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ

Συγγραφεὺς - Δημοσιογράφος

Γιὰ πρώτη φορά στή δημοτικὴ γλῶσσα

- 24 μεγάλοι καὶ ὀγκώδεις τόμοι ποὺ τοὺς ἀποτελοῦν
- 20.000 σελίδες, μὲ
- 15.000 εἰκόνες, χάρτες, σχέδια καὶ ἔγγραμμα *hors texte*
- 10.000 Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπιστήμονες συνεργάζονται στή σύνταξη καὶ ἔκδοση τῆς Ν.Ε.Ε.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

- Σὲ ἐβδομαδιαία τεύχη τῶν 6 δρχ. (μονὰ - διπλὰ - πολλαπλὰ) γιὰ νὰ τὸ ἀποκτήσῃ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνικὸς λαός.
- Ὁλόκληρο τὸ ἔργον θὰ παραδοθῇ στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ἀνυπερθέτως μέχρι τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1969 (σὲ 3 χρόνια).
- Φίλοι ἐκπαιδευτικοί: Σᾶς δίδετε ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσετε σεῖς καὶ οἱ μαθητὲς σας τὴ Ν.Ε.Ε.
- Συστήστε τὴν παντοῦ, στοὺς γονεῖς, στοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους σας.